

ОДБРАНА

Година XIII ■ Број 278 ■ 15. април 2017. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ИНТЕРВЈУ

**ГЕНЕРАЛ
ЉУБИША ДИКОВИЋ**

**НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ**

**ОБУКА
У ПРВОМ
ПЛАНУ**

НОВО

СРБИ – РУСКИ ВОЈНИ ЗАПОВЕДНИЦИ ОД ВРЕМЕНА ПЕТРА ВЕЛИКОГ ДО ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Душан Бабац
Броширано, ф. 21×24,
208 стр.
шифра: 111345 цена:
990,00

са попустом: 693,00

Душан Бабац обрађује тему српско-руских војних односа на специфичан начин: дајући биографије појединаца – Срба на војној служби у Руској империји. Посебну пажњу аутор је посветио столећу од Петра I до Александра I, блиставом по руску војну славу. Од одређивања руских граница са Кином до победничког уласка руске војске у Париз, учешће српских официра у руској војсци на истакнутим командним положајима није промакло погледу марљивог истраживача. Обнављањем српске државности почетком 19. века долази до смањивања броја српских досељеника у Русију, али су појединци и њихови потомци учествовали и даље у значајним догађајима руске војне историје, све до краја династије Романов.

ОДБРАНА

НОВО

ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ 2

Звонимир Пешић
Броширано,
ф. 11×20, 214 стр.
шифра: 111367
цена: 440,00

Књига нас „наоружава“ знањима и вештинама неопходним за лакше сналажење у непредвиђеним ситуацијама, као што су мећаве, олује, поплаве, губитак оријентације. Кретање у беспућу и гашење жеђи у природи, није исто као у урбаној средини, и то треба научити, једнако као и начин дозивања помоћи применом међународних сигнала без средстава за одржавање везе. Писана једноставно и разумљиво, ова књига представља ризницу знања и искуства, иронично, све потребнијег у савременом свету. Књига је други део трилогије заједничког назива „Преживети у природи“. Први део, „Преживети у природи 1 – опстанак, опрема, смештај“, нуди практичне и проверене савете о томе како опстати, како се опремити, и како себи наћи или подићи смештај у разним суровим условима, у којима је човек одвојен од цивилизације, док други део помаже у ситуацијама када је потребно оријентисати се, кретати се у правом смеру и сигнализирати у природи.

ОДБРАНА

SPORT VISION

NAJPOŽELJNIJI PARTNER ZA KUPOVINU PUTEM ADMINISTRATIVNE ZABRANE

pa na...
6
RATA
BEZ KAMATE
 UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

KUPOVINA NA 6 RATA BEZ KAMATE, SAMO ZA PRIPADNIKE VOJSKE I MINISTARSTVA ODBRANE uz administrativnu zabranu

Beograd, ARENA - Bul. Arsenija Černojevića 97a
 Beograd, DISKONT - Bul. Vojvode Mišića 10
 Beograd, KIDS TC Delta City - Jurija Gagarina 16
 Beograd, BANJICA - Crnotravska 7-9
 Beograd, SC USČE - Bul. Mihajla Pupina 4
 Beograd, GALENIKA - Batajnički drum 1/1
 Beograd, IMMO CENTAR - Gandijeva 21
 Beograd, Požeška 67a
 Beograd, Bulevar kralja Aleksandra 168
 Beograd, OUTLET BULEVAR - Bulevar kralja Aleksandra 391
 Beograd, TC Delta City - Jurija Gagarina 16
 Beograd, TC KARABURMA - Mirijevski Bulevar 18b
 Beograd, TC STADION-Zaplanjska 32
 Beograd, CHAMPION SHOP, SC USČE - Bulevar Mihajla Pupina 4
 Beograd, BUZZ - Knez Mihailova 21
 Beograd, BUZZ, SC USČE - Bul. Mihajla Pupina 4
 Beograd, BUZZ, TC DELTA CITY - Jurija Gagarina 16
 Beograd, BULEVAR VUK - Bulevar kralja Aleksandra 108-110
 Beograd, OUTLET BANJICA - Crnotravska 4
 Beograd, EXTRA SPORTS - Omladinskih brigada 100
 Beograd, EXTRA SPORTS, SC SHOPPI Borča - Zrenjaninski put bb

Beograd, RUN 'N MORE - Uzun Mirkova 10
 Valjevo, Pop Lukina 1
 Valjevo, STOP SHOP, Uzun Mirkova 2b
 Loznica, TC VOČAR CITY, Vojvode Mišića 1
 Kragujevac, OUTLET, Dr. Zorana Dinkića 10
 Kragujevac, TC PLAZA, Bulevar Kraljice Marije 56
 Kragujevac, BUZZ, TC PLAZA, Dimitrija Tucovića bb
 Kraljevo, Trg srpskih ratnika 5
 Kruševac, Mirka Tomića 26
 Kruševac, Mirka Tomića 18
 Leskovac, Trg revolucije 33
 Leskovac, Bulevar oslobođenja 23
 Niš, BUZZ, TPC Kača, Obrenovićeve bb
 Niš, Obrenovićeve 42, TC Forum
 Niš, SV KIDS, Obrenovićeve 42, TC Forum
 Niš, TC MEDIJANA, Bul. Medijana 21
 Obrenovac, Miloša Obrenovića 36
 Užice, Trg partizana 1
 Užice, Dimitrija Tucovića 99
 Zlatibor, TC KO Cajetina
 Smederevo, Karadorđev dud E-2
 Čačak, Skadarska 12

Zaječar, Trg oslobođenja 20
 Bačka Topola, Boljai Farkaša 2
 Sombor, Kralja Petra I 32
 Kikinda, Trg srpskih dobrovoljaca 30
 Pančevo, Miloša Obrenovića 12
 Subotica, Rudić 1
 Subotica, TC SHOPPI, Segedinski put bb
 Vranje, Stefana Prvovenčanog 115
 Ruma, Glavna 141
 Šabac, Zapadna Transverzala 4
 Novi Pazar, 28. Novembar bb
 Novi Sad, KIDS, Pozorišni trg 5
 Novi Sad, Zmaj Jovina 20
 Novi Sad, TC BIG, Sentandrejski put 11
 Novi Sad, BUZZ - Zmaj Jovina 2
 Mladenovac, Braće Badžaka 2
 Indija, OUTLET, FASHION PARK INDIJA - Vojvode Putnika bb
 Zrenjanin, AVIV PARK, Bagljaš zapad 5
 Zrenjanin, BUZZ, TC AVIV PARK - Bagljaš zapad 5
 Požarevac, Trg Oslobođenja 1
 Jagodina, SC VIVO, Stevana Ivanovića bb

SPORTVISION.RS

email: obustave@sportvision.rs

CALL-CENTER-BESPLATNI-POZIV
0800-003-004

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попалић, Милош Стругар,
Никола Остојић, Александар Радић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш,
Драгана Барјактаревећ

Дизајн и предом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Предом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 278

Приказ домаћег
наоружања
и војне опреме
на полигону
у Никинцима

СНИМИО
ЈОВО МАМУЛА

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ 167

ИСТИНСКИ
РАВНОПРАВНИ

Генерал Љубиша Диковић,
начелник Генералштаба
Војске Србије

ОБУКА У ПРВОМ
ПЛАНУ

16

22

Стационарно логоровање
припадника Мешовите
артиљеријске бригаде

ХАУБИЦЕ
НА РУЈНИЧКОЈ
КОСИ

Муниција 6,5 mm Grendel

МЕТАК КОЈИ
ПРЕМОШЋАВА
РАЗЛИКЕ

34

46

Момо Капор
80 година
од рођења

ПУТОВАЊЕ
ПО ЖИВОТУ
БАЛКАНСКОГ
МОРНАРА

У овом броју...

- 8 Срби, Македонци и Албанско питање
КРОЈЕЊЕ БАЛКАНА
- 14 Пад авиона „супергалеб Г-4“
ТЕЖАК ГУБИТАК
- 28 Потписан споразум о дуалном образовању за потребе Војске
ЗНАЊЕ ЗА БУДУЋНОСТ
- 30 Виртуелни свет финансија
НОВИ РУДАРИ И БИТКОИН РЕВОЛУЦИЈА
- 33 Отворених очију
ЋЕМАНЕ
- 38 Потенцијални терористи у Европској унији
ТИЊАЈУЋА ПРЕТЊА
- 42 Војни пуч 27. марта 1941. (3)
ОДГОВОР ВОЈСКЕ

Школско-борбени авион „супергалеб Г-4“, двосед Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, срушио се 7. априла око 10.30 часова у рејону села Слатина, општина Шабац, током редовне летачке обуке. Животе су изгубили пилоти потпуковник Ненад Ђулибрк из Команде РВ и ПВО и капетан Дејан Пандуровић из 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде. Погибија двојице пилота је, нажалост, догађај који је обележио период између две „Одбране“. На комеморацији у Дому ваздухопловства од трагично настрадалих пилота опростиле су се породице, пријатељи, колеге и многобројни званичници из система одбране Републике Србије.

У интервјуу за магазин „Одбрана“ начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић говори о мигрантској кризи и њеном утицају на безбедност државе, те о изазовима које може донети нелегална одлука о формирању такозване Војске Косова. Генерал Диковић подвлачи да Србија има добро обучене и опремљене снаге за супротстављање тероризму и наши грађани немају разлога за страх, али у условима савремених безбедносних претњи, посебно претњи од тероризма, неопходно је повећати безбедносну културу грађана.

– Потребно је да сви подигну свест о проблему безбедности, пре свега да имају основна знања из области личне и колективне заштите и да се обучавају за превентивну заштиту и спасавање. Тако бисмо сви заједно били у функцији безбедности.

Тема овог броја нашег магазина јесте политичка и безбедносна криза на Косову и Метохији и суседној Македонији. Хашим Тачи је повукао предлог закона о војсци такозваног Косова. Очекивано, с обзиром на противљење Запада, пре свега САД, што је знао да ће се десити. Управо зато је цео случај с најновијим захтевањем да се косовске безбедносне снаге претворе у праву војску, више налик некој чудној игри са много нивоа, једва сагледивим последицама и адутима које је још теже чврсто дефинисати. Тим пре што јужно од нас, у Македонији, криза дуга две године и даље траје, сада с новим елементима – „Тиранском платформом“, нарушавањем Устава и сукобљавањем челних људи с водећим западним силама око мандата за састав владе. И све се више чини да је оно што је дуго најављивано – федерализација те земље, на помолу. Многи су зато, што тихо, што гласно, сабрали регионалну геополитичку математику и израчунали – „Велику Албанију“. Ипак, да ли је остваривање тог сна Албанаца заиста отворено?

О тињајућој претњи тероризма с којом се суочава Европа пише и проф. др Милан Мијалковски. Он се у тесту позива на изјаву шефа Европола Роба Вејнрајта да у Европској унији тренутно има између 3.000 и 5.000 такозваних страних бораца – држављана ЕУ, који су прошли обуку у камповима ИД. Под претпоставком да сваки „страни борац – војник Даеша“ има од два до три истомишљеника (саучесника, помагача) у матичној земљи, реч је о контингенту од 6.000 до 9.000, односно од 10.000 до 15.000 могућих терориста у Унији, упозорава професор Факултета безбедности.

Рубрика друштво овог пута доноси причу о биткоинима. Упућени тврде да је прича о криптовалути само наставак саге о економији и размени добара у људском друштву, и то тако што је интернет омогућио нове странице у тој причи која траје откад је и човека.

У времену економских турбуленција, постало је правило – упућени људи купују биткоине. Светски економски стручњаци крстили су га као „фонд за катастрофе“, јер се потражња за њима повећава увек кад светска економија западне у кризу. У 2016. његова цена је порасла, а на питање да ли ће у 2017. години достићи рекордну вредност, експерти тврде да хоће. ■

МИНИСТАР ЂОРЂЕВИЋ И ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ НА ПОЛИГОНУ У НИКИНЦИМА

Генералној проби приказа достигнутог степена развоја наоружања и војне опреме из Војнотехничког института и привредних друштава из групације Одбрамбене индустрије Србије и „Југоимпорт СДПР-а“ присуствовали су 8. априла на полигону у Никинцима министар одбране Зоран Ђорђевић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Том приликом сагледали су могућности нашег наоружања и војне опреме и пратили бојева гађања. Реч је о домаћим пушкама, бацачима граната, оклопним возилима, ракетама, беспилотним летелицама... Честитали су учесницима гађања на одличним резултатима. ■

ПОСЕТА АГЕНЦИЈИ ЗА ПОДРШКУ И НАБАВКУ НАТО-А

Делегација Министарства одбране и Војске Србије, коју је предводио начелник Управе за одбрамбене технологије генерал-мајор Бојан Зрнић, посетила је 6. априла Агенцију за подршку и набавку НАТО-а, чије је седиште у Капелану у Луксембургу.

На састанку су учесници разговарали о сарадњи у оквиру концепта оперативно логистичке подршке, модалитетима и потенцијалима за коришћење различитих услуга логистичке подршке, а који су нам доступни у складу са „Споразумом о пружању логистичких услуга“ између Владе Србије и Агенције, као и о активностима у оквиру Повереничког фонда за уништавање вишка муниције коришћењем капацитета ТРЗ „Крагујевац“.

Обе стране сагласиле су се да услуге Агенције за подршку и набавку могу значајно допринети побољшању логистичке подршке снага наше војске ангажованих у мултинационалним операцијама. ■

15. април 2017.

САСТАНАК СА ЧЛАНОВИМА НАЦИОНАЛНОГ КОНВЕНТА О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

О „Предлогу уредбе о областима научних и других истраживања од значаја за одбрану земље“ и поступку за издавање одобрења за вршење истраживања са страним лицима или за њихове потребе,

7. априла разговарали су министар одбране Зоран Ђорђевић и представници Националног конвента о Европској унији.

Саговорници су навели да постоји потреба да се поменута научна област додатно нормативно уреди и сагласили се да се у наредном периоду, заједничким радом представника система одбране и невладиног сектора, прецизирају поједине одредбе „Предлога“, пре но што се упути Влади Србије на усвајање.

„Настојимо да пронађемо решења која ће бити у најбољем интересу за нашу државу, научноистраживачку заједницу и грађане, уважавајући ставове цивилног друштва“, нагласио је министар Ђорђевић. Координаторка Националног конвента Наташа Драгојловић истакла је да је сарадња те организације с Министарством одбране одлична. ■

НОВИ СТАНОВИ ЗА ПРИПАДНИКЕ СИСТЕМА ОДБРАНЕ

Министар одбране Зоран Ђорђевић уручио је 6. априла у Великој ратној сали старог Генералштаба кључеве 26 станова припадницима система одбране, који се налазе у Београду, Крагујевцу, Рашки, Новом Саду, Горњем Милановцу, Вршцу и Суботици.

Министар Ђорђевић рекао је да ће Министарство у наредном периоду настојати да стамбене проблеме својих припадника решава брже и ефикасније.

Дан раније, у крушевачком насељу „Пејтон“ уручио је и кључеве од 33 стана активним и пензионисаним припадницима Министарства и Војске, од којих је 26 у Крушевцу, а преостали у Нишу, Куршумлији и Великом Градишту. ■

СУСРЕТ НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБОВА СРБИЈЕ И МАЂАРСКЕ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се, 5. априла у Хајдукову, са начелником Генералштаба Оружаних снага Мађарске, генералом Тибором Бенком.

Реч је о сусрету ради унапређења билатералне војне сарадње, током којег су генерали Диковић и Бенко разговарали о актуелној безбедносној ситуацији у региону и безбедносним изазовима узрокованим мигрантском кризом, као и о учешћу у мултинационалној операцији Уједињених на-

ција на Кипру, те вежбама које заједнички изводе наше војске.

Двојица генерала сагласила су се да је војно-војна сарадња интензивна и садржајна, а карактерише је стално квантитативно и квалитативно унапређење. ■

ПРЕДСТАВНИЦИ КОМАНДЕ ЗДРУЖЕНИХ СНАГА НАПУЉ У БЕОГРАДУ

У Касарни „Бањица 2” у Београду, у организацији Управе за оперативне послове Генералштаба Војске Србије, 6. априла завршена је посета петочланог тима официра из Команде здружених снага Напуљ.

Током три дана рада усаглашена су документа за планирање, припрему и извођење тактичке вежбе „Стена 02” и евалуација првог и другог нивоа декларисаних јединица српске војске у Концепту оперативних способности за учешће у мултинационалним операцијама.

Официри Команде здружених снага пружили су нашем националном евалуаторском тиму и руководству вежбе, која ће се реализовати од 16. до 27. октобра у Базу „Југ”, стручну помоћ у припреми увежбавања и евалуације. На предстојећем увежбавању и евалуацији учествоваће и евалуатори из НАТО-а и партнерских земаља. ■

ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА 24. НОВОСАДСКОМ ПОЛУМАРАТОНУ

На 24. новосадском полумаратону, одржаном 3. априла, учествовало је 120 припадника Министарства одбране и Војске Србије. Разводник Наташа Тулафић освојила је прво место, док је Ксенија Бубњевић била друга у укупном женском пласману.

У трци на десет и по километара у мушкој конкуренцији, професионални војник Ђуро Бордељ освојио је прво место, другопласирани је Мирко Станковић, док је трећу позицију заузео капетан Блажо Максимовић. У истој дисциплини међу женама за друго место изборила се поручник Невена Јовановић, а Ивана Петровић за четврто. ■

КОЛЕГИЈУМ НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБА У ПАНЧЕВУ

Припаднике Специјалне бригаде у Касарни „Растко Немањић” у Панчеву обишао је 4. априла начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић. У тој касарни одржана је и седница проширеног Колегијума начелника Генералштаба.

После састанка генерал Диковић је са сарадницима сагледао размештај, ред и организацију рада у Касарни и присуствовао делу обуке коју реализују припадници Бригаде – борење и рушење различитих елемената и материјала, као и практичан приказ борбе против терориста у урбаној средини и дејство на базу терориста у руралној средини. ■

СРБИ, МАКЕДОНЦИ И АЛБАНСКО ПИТАЊЕ

КРОЈЕЊЕ БАЛ

Хашим Тачи је повукао предлог закона о војсци такозваног Косова. Очекивано, с обзиром на противљење Запада, пре свега САД, што је знао да ће се десити. Управо зато цео случај је с најновијим захтевањем да се косовске безбедносне снаге претворе у праву војску, више налик некој чудној игри с много нивоа, једва сагледивим последицама и адутима које је још теже чврсто дефинисати. Тим пре што јужно од нас, у Македонији, криза дуга две године и даље траје, сада с новим елементима – „Тиранском платформом“, нарушавањем Устава и сукобљавањем челних људи с водећим западним силама око мандата за састав владе. И све се више чини да је оно што је дуго најављивано – федерализација те земље, на помолу. Многи су зато, што тихо, што гласно, сабрали регионалну геополитичку математику и

израчунали – „Велику Албанију“. Ипак, да ли је остварење тог сна Албанаца заиста отворено?

ИЗМЕБУ ИЗБОРА И СПЕЦИЈАЛНОГ СУДА

Сваки пут кад неки од албанских вођа на Косову и Метохији помене како њихово друштво вапи за војском као оружаном силом, уз све аргументе типа „опасност вреба по нас, треба неко да нас брани“, не само у Србији, већ и шире, подигну се обрве, а људи се и насмеју. Јер, у покрајини већ постоји слична формација, и зове се Безбедносне снаге Косова (БСК). Пре њих, постојао је Косовски заштитни корпус. Пре истог, постојала је ОВК. Тај кратак преглед историје „стварања војске“ у Албанаца истовремено је главно објашњење зашто се обрве подигну кад год се у Приштини начне та тема – сви се сете да је и ОВК почела као мала терористичка

ПИШЕ **Милена МИЛЕТИЋ**

КАНА

група, да би временом нарасла на много хиљада припадника, и остварила приличан успех у сукобу с једном правом армијом и правом полицијом. Разуме се, уз несебичну помоћ западних савезника, који су у свему томе имали своје интересе... Осим тога, стварање и јачање било какве нове оружане снаге у сваком региону по правилу значи нарушавање равнотеже снага, а то ниједна држава не воли. Албанско национално питање тренутно је најакутније, у региону, и због апетита младе нације и интереса великих сила које су Албанци претвориле у главне стратешке савезнице у Европи, заправо нарушава национална питања осталих народа.

Да подсетимо, док су се представници Срба с Космета и Србије у Бриселу и Приштини месецима борили да Албанци коначно спроведу онај део Бриселских споразума, по којем у покрајини мора бити формирана Заједница српских општина, из Приштине су стизале другачије теме за „разговоре“ (отимање Трепче и уопште српске имовине, зидић крај моста на Ибру у Косовској Митровици, који је у неком часу

Албанско питање тресе регион. Војска такозваног Косова, отимачина српске имовине, криза у Македонији због „Тиранске платформе“ и мешања страних сила. Драматично јесте, али да ли се заиста опет мењају границе на Балкану, и јесмо ли пред почетком кројења природне Албаније, пошто су мере већ узете?

постао важнија међународна тема...) и питање војске самопроглашене државе се полагао опет помањало. Онда је у Француској ухапшен Рамуш Харадинај, а у Македонији букнула нова епизода старе политичке кризе због „Тиранске платформе“, којом се практично дели та земља. У марту је Хашим Тачи изашао с јасном идејом о промени суштине Безбедносних снага Косова у војску. Јер, без војске која је традиционално стуб сваке државе, нема пуног суверенитета. Предлог закона о Безбедносним снагама Косова, којим би оне добиле функцију одбране суверенитета и територијалне целovitости, требало је да се нађе у Скупштини, а по Тачију, био је у потпуности у складу с уставом такозваног Косова, и општим тенденцијама у међународној заједници. Бивши вођа ОВК био је јасан у једном свом интервјуу: „Не можемо да постанемо део НАТО-а без оснивања војске, чекали смо три године на српске посланике и они су се изјаснили јасно да никада неће гласати за формирање војске Косова, јер су под утицајем Београда. Сада смо принуђени да наставимо с планом Б, изменом закона, што је у потпуности у складу с уставом Косова“.

А онда су НАТО и САД реаговали изненађујуће – изразили су најпре забринутост, да би убрзо потом појаснили да им се идеја не свиђа.

– Данас сам причао са Хашимом Тачијем и Исом Мустафом како би им пренео озбиљну забринутост савезника НАТО-а због недавних предлога косовских власти за трансформацију БСК у оружане снаге, без промене устава – рекао је Јенс Столтенберг, генерални секретар Алијансе, додајући да је својим саговорницима нагласио да такав унитаран чин није прихватљив и да НАТО очекује да они остану у блиском контакту с Београдом.

Америчка амбасада у Приштини била је још оштрија – стварање војске би их приморало да преиспитају своју политику према Косову, и сарадњу. „Трансформација треба да се обави у складу с уставом Косова и кроз свеобухватан и представнички процес који одражава косовску мултиетничку демократију“, саопштила је амбасада. Тачи је, међутим, био упоран – без обзира на негативне ставове НАТО-а и САД, рекао је да ће наставити да ради на стварању војске. До сада невиђене реакције ударних спонзора албанске неза-

висности, изненадиле су све. Ипак, јасно је да Хашим Тачи није без неког плана улетео у, на први поглед, отворен сукоб са главним савезницима. Отуд је све утолико чудније.

– О нацрту закона о војсци на Косову прича се од 2013. године – каже за „Одбрану“ аналитичар Душан Јањић, добар познавалац прилика у покрајини и албанском националном корпусу.

– У разним фазама тих разговора учествовали су и српски представници, и делови српског цивилног друштва са севера, експерти, политичари. Али увек је то некако било у функцији избора, па мислим да је то и сада случај. Хашиму Тачију одговара овај тренутак, из више разлога – сматра Јањић.

Да је промена мандата косовских безбедносних снага у оно што би била права војска највероватније предизборна тема бившег команданта ОВК с дугорочнијим последицама, како по његову будућност, тако и по цели регион, слаже се и Милован Дреџун, председник Одбора за Косово и Метохију у Народној Скупштини.

– Политичке турбуленције на Космету су се узвилале. Много је Албанаца који се противе постигнутим Бриселским споразумима, а за шта окривљују најпре самог Тачија. Многи се противе Специјалном суду за злочине ОВК. Претпостављам, зато, да он жели да ојача своју позицију пред предстојеће изборе, како би се пред сународницима појавио као предводник и национални херој који чини све да би ојачао самопроглашену државу. И као неко ко има најјачу подршку бивше ОВК – каже Дреџун.

Постоји још један, донекле лични проблем Хашима Тачија који сви наши саговорници, затим познаваоци односа у покрајини и на међународној сцени, истичу – недавно је Специјални суд, основан за злочине ОВК, усвојио правилник о раду, што значи да је на корак до покретања процеса. А све вође ОВК, ма како

тапшане биле од својих савезника по раменима, жуља рад тог тела. Тим пре што бројне гласине из света кажу да ће се међу оптуженима наћи и прва линија ОВК. Милован Дреџун је врло сигуран да политички имунитет не може заштити Тачија од тог суда уколико се нађе на оптужници, али...

– Али може политичка игра која би кроз утицај неких моћних држава дове-

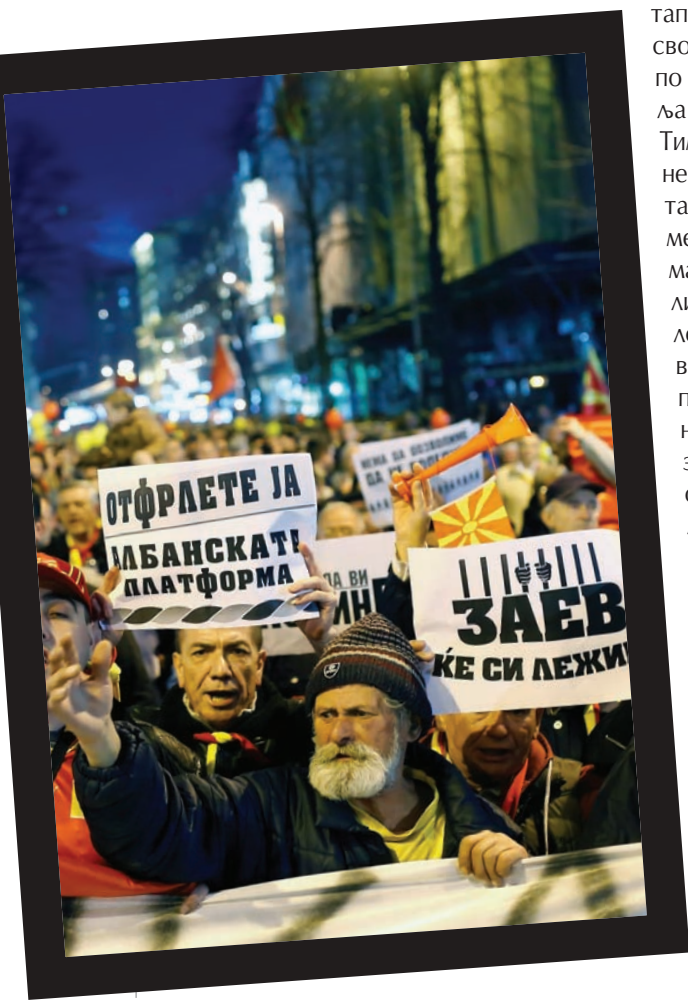

ла до тога да га склоне из домета Специјалног суда, а да он заузврат оде у неку врсту политичке пензије – каже Дреџун.

У том смислу, кооперативност Хашима Тачија имала би вишезначне последице. Док би, с једне стране, за домаћу публику важила прича о војсци „ја хоћу, али ми они не дају“, која би му дигла рејтинг, за стране партнере повлачење идеје о трансформацији БСК у војску требало би да буде велика услуга плаћена сигурном политичком заштитом и пензијом, самим тим и заштитом од процеса пред Специјалним судом. Дреџун на тај начин сагледава и питање хапшења Рамуша Харадинаја.

– Појавиле су се информације које кажу да је хапшење Харадинаја у Француској добро осмишљена игра њих двојице, преко Кадрија Веселија, Тачијеве десне руке с добрим везама у Француској. Може бити да је Харадинај намерно отишао у Француску да би био ухапшен. Чим је ухапшен, скочила му је популарност на Косову, што он већ користи да формира огранке своје партије у албанској дијаспори у Европи. Његов клан већ спрема славље за његов повратак. Врло је могуће да се, баш због Специјалног суда, иде на то да Тачи и Харадинај, ма колики ривали били, освоје већину гласова на изборима, и онда се појаве пред међународном заједницом као особе без којих би лако могао избити хаос у покрајини. То је сигуран пут за добијање заштите од Специјалног суда – сматра Дреџун.

Оба наша саговорника слажу се да је мало вероватно да је Тачи главачке улетео у сукоб са својим моћним покровитељима, већ да је пре реч о некаквој игри. Душан Јањић

подсећа да би таква игра морала имати и далеко шири смисао и последице од скривања пред Специјалним судом или пуког узимања још једног мандата у покрајини. Могло би се, наиме, лако десити да та комбинација по систему „рука руку мије“ утиче на будућност међународних снага у покрајини, као и целог региона.

Будућност КФОР-а, НАТО-а и нова Трампова стратегија

– Очито је, по мом мишљењу, да се иде на рedefинисање статуса НАТО-а, односно КФОР-а. Када за неколико месеци КФОР напусте Ирска и Мароко, оно што ће остати у оквиру међународних снага на Космету биће заправо НАТО. Сада неко треба отворено да каже да ће Косово бити део НАТО-а. Зато је све то дубинска игра – каже Душан Јањић.

И НАТО несумњиво жели да се угнезди на том простору. На изванредан начин, то је рекао и сам Тачи, појашњавајући да Косово, онако како то Албанци виде, жели да буде део западног савеза, али да то није могуће све док нема праву војску. Разлози за такав развој догађаја су јасни. Једно је обрачун с Русијом и њено истискивање са Средоземља, што је стратегијски план САД и НАТО-а стар најмање пет деценија. Други разлог јесу сложене безбедносне околности на Космету.

Душан Јањић подсећа да су у покрајини ојачали интереси Турске (која већ годинама настоји да у складу са својим неоосманстичким плановима повеже цео простор преко Македоније, Косова, Албаније, Рашке области до Босне,

у једну интересну целину), Саудијске Арабије, а намножиле су се потенцијалне радикалне исламистичке ћелије.

– Те су везе можда и биле под неком контролом у доба кад су Турска и САД биле у љубави и имале пакт о ненападању, или кад су оне организоване за потребе рата против Србије. Али, ствари су се од онда много промениле, нарочито последњих година. Безбедносна ситуација је изузетно сложена. Турска је развила своје ћелије и јединице, њена војска је сада у Бондстилу. С друге стране, Саудијска Арабија је такође развила своје интересне тачке – тврди аналитичар.

А Алијанса, по његовом мишљењу, не жели никакву изненађења у свом задњем дворишту. Стратегија новог америчког председника, такође, налаже смањење америчких контингената широм света. То се неће десити уколико те снаге на терену нема ко да замени, то јест одговарајућа војна формација. Из тог угла, такође, тврди Јањић, треба посматрати изјаву Брајана Хојта Јиа, америчког подсекретара за спољну политику – да САД подржавају стварање војске, али траже да се за то користи уставни оквир.

Јер, главни мандат у покрајини, по међународним документима, има КФОР. Да би се мандат међународних војних снага у покрајини променио, мање или више безболно, најлакше је да се промени уставни оквир. Управо зато и НАТО и САД инсистирају на стрпљењу и на амандману на устав, а противе се некаквом посебном закону.

Наравно, проблем је – Русија. Нико не жели да је изазове пре него што се посао дефинитивно заврши. Русија је, међутим, схватила о чему се ради, па је недавно Марија Захарова, портпарол руског Министарства спољних послова, рекла да је проблем што то само по себи представља кршење међународног права.

– У супротности је с Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација, која предвиђа искључиво војно присуство на основу мандата Савета безбедности, односно ЕУЛЕКС-а и КФОР-а. Осим тога, тај корак потпуно је neodговоран с тачке гледишта безбедности у региону и на целом континенту – рекла је Захарова.

Настанак нове војне компоненте на Балкану у супротности је с Фирентинским споразумом, чији је потписник и Србија, јер би се у том случају, каже Захарова, на територији потписнице створила војна сила коју потписница не би могла да контролише...

Милован Дрецун се слаже с тим да је тероризам свакако једна од претњи коју НАТО жели да стави под контролу. Њега брине то што би се у том случају на нашем терену формирала сила која би била лака мета за потезање кад год то неком крупном геополитичком играчу треба, а и подршка за стварање „Велике“, или „природне“ Албаније. И за деловање ка Македонији...

Друга албанска војска и НАТО на мала врата

Како би такав маневар могао проћи не само код Срба, већ у међународној заједници, пре свега, и како би се међународно правно могло решити, мирним путем, трајно инсталирање НАТО-а у покрајини? С једне стране, она територија која формира своју војску и то уставно реши, добија право да се изјашњава о свом геополитичком опредељењу, а то

је оно на шта Алијанса очито рачуна. С друге стране, свет је одавно вишеполаран и како би текла промена међународне регулативе у вези с тим, тешко је предвидети.

Милован Дрецун каже да ће, уколико се буде поштовала било каква законитост и сам устав такозваног Косова, војска теже проћи. Јер, по уставу, Албанцима за то треба 50 одсто плус један глас, што подразумева обавезно српску мањину. Срби, међутим, одбијају такву могућност. Месецима нису били у скупштинским клупама. Занимљиво је да је сам Тачи у недавном интервјуу „Слободној Европи“ рекао да је разговарао са српским премијером Вучићем и тражио да овај убеди косметске Србе да се врате у Скупштину, управо рад тог питања. Српска листа се у међувремену опет поцепала, наводно на питању повратка Александра Јаблановића у њен врх, али су посланици ипак одлучили да се врате у скупштинске клупе. Славко Симић, актуелни председник Српске листе, рекао је да су то учинили зато што већ месецима иду одлуке на српску штету, а кад год покушају да нешто реше преко међународних установа, сви их враћају на деловање кроз привремене косовске органе. Милован Дрецун је сигуран, ипак, да на Србе у вези с војском Приштина не треба да рачуна.

С друге стране, Душан Јањић каже да је то с уставним амандманом обичан трик. – Покушали су са посебним законом, уз велику игру. Онда ће покушати опет с уставом, а кад то пропадне, наступиће пред међународном заједницом с оправдањем да су, ето, стално стопирани од Срба, и онда ће опет ићи на посебан закон. То ће им бити признато...

Јањић подсећа и на то да ће се власти у Приштини ослањати на помоћ неких регионалних држава, те да се ту већ одвија извесан процес. Мислио је на Хрватску с којом већ имају извесне аранжмане и повезују се и преко Јадранско-јонске иницијативе и Албаније.

Невоља у суседству

Но, идеја о косовској војсци није једино што нас погађа. Ту је и Македонија, која дуже од две године пролази озбиљну политичку, парламентарну и националну кризу. С објавом „Тиранске платформе“ та криза се само продубила, без назнака како ће се завршити. Јер, у избору коме дати мандат за састав нове владе, Зорану Заеву, који је наводно пристао на „Тиранску платформу“, или Николи Груевском, који је изненада остао без већинских албанских гласова, Македонија за сада остаје глува на поруке из Европске уније.

Македонија заправо пролази тешку националну кризу још од „блиц-крига“, који су јој наметнули Албанци 2001. године и Охридског споразума, којима су, најблаже речено, добили статус повлашћене мањине, која се од тада пита и за најнебитнији проблем у држави, попут посете туриста тврђави у Скопљу и задужбини Краљевића Марка. Криза владе која траје већ две године показала је сву крхкост македонске ситуације. Последња је почела када је на изборима победио поново ВМРО – ДГМНЕ Николе Груевског, али недовољно убедљиво. Одмах се показао проблем – ДУИ, главна албанска партија је на тим изборима доживела пораз у извесном смислу јер је део Албанаца напрасно почео да гласа за оне странке ближе СДСМ. Након избора, Груевски није могао постићи договор са Албанцима (многи би рекли да је то била најјава главног услова албанске мањине – прихватање

„Тиранске платформе“) и по Уставу, Ђорђе Иванов, председник Македоније, морао је да понуди мандат СДСМ и Зорану Заеву. Заев је успео да направи договор са Албанцима, али одмах се сазнало да је морао пристати на услов – прихватање „Тиранске платформе“ по којој би се мењало име Македоније, грб и химна, албански језик би постао званични на државном нивоу, Албанци би у сваком погледу добили шира овлашћења, чиме би дефинитивно био утрт пут федерализацији земље, али и потпуно потиснуте друге мањине. Уз то, платформа, писана у Скопљу, а промовисана у Тирани, како то рече Теута Арифи, потпредседница ДУИ, у интервјуу за „Политику“, бави се и буџетским реформама, социјалним питањима и слично.

– Практично се иде на двојезичну државу, што нигде не постоји, стварање интегрисаних прелаза с Косовом и Метохијом, Албанијом, а траже и резолуцију о геноциду у Собрану – каже за „Одбрану“ Иван Стоилковић, председник Демократске партије Срба Македоније.

– Та резолуција тиче се не само Србије, већ и Македоније, јер ће њом бити захваћени и Македонци. Осим тога, Албанци већ тврде да су на губитку, јер би их, да није било наводног геноцида, било далеко више. Са сваком оптужбом

у вези с геноцидом, Македонци ће правно губити могућност да управљају својом територијом, квадрат по квадрат. То је отворен пут у нове захтеве ка цепању земље. Уз то, немојте заборавити да је Хашим Тачи управо најавио да ће Приштина тужити Србију за наводни геноцид. Ми смо навикли да све што се деси у Србији пре или касније стиже код нас – сматра Стоилковић.

Но, иако је Зоран Заев покушао да негира макар резолуцију, грађанима Македоније било је јасно да је неки крупан уступак направљен. Док је Ђорђе Иванов одлучио да покуша да мандат за састављање владе врати Груевском, грађани су изашли на улице.

– Гледам људе који демонстрирају, и то никако нису само присталице ВМРО, већ заиста грађани – каже Стоилковић.

Душан Јањић зна да је ситуација далеко сложенија од „Тиранске платформе“, за коју верује да није ништа радикалнија од Охридског споразума, нарочито у вези с језиком.

– Мислим да прича да је Ахмети, односно ДУИ срушио Македонију не стоји, јер су они тамо 16 година на власти. Осим тога, и словенска страна у тој земљи је поцепана. Нешто друго би могао бити главни разлог опредељивања Албанаца против Груевског. Запад их неће, по свој прилици, због руског капитала који је ушао код двојице најзначајнијих финансијера ВМРО ДПМНЕ – каже Јањић.

Занимљиво је да Теута Арифи, потпредседница ДУИ (која је пре неколико година замало поцепала ту странку због сукоба са Ахметијем) и градоначелница Тетова, каже да је ВМРО заправо пристао на „Тиранску платформу“. Иван Стоилковић објашњава да је ВМРО заиста прихватио по неки сегмент платформе, али је цео документ одбијен, те да сада ДУИ и Албанци морају да практично оправдају рушење Охридског споразума и оног из Пржина код својих бирача.

Он лично верује да је прича о руском капиталу само замена теза за оно што се стварно десило. Пропао је један антимакедонски и антисрпски пројекат који је цео регион могао увући у даљу кризу. На тврдње појединих аналитичара у Македонији да је криза последица трговине између Србије и Албаније око Космета, и он и Дрецун одговарају да је реч о сулудој тези која заправо замагљује оно што се стварно дешава.

Врата ка стварању „Велике Албаније“ или привремени апетити

– Политика Албанаца у Македонији ни у једном периоду, ни пре ни после 2001. године, није вођена цртањем граница. Да је тако било, ми данас не бисмо разговарали. У

платформи нема никаквог садржаја о границама – тврди Теута Арифи.

Једине тенденциозности које види су она код Ђорђа Иванова, који сада хоће да врати мандат за формирање владе Груевском, и код свих неалбанских тумача „Тиранске платформе“. Међутим, сви наши саговорници истичу да је албанско национално питање и тежња да се обједине у заједничкој држави и те какав мотив. Интегрисани гранични прелази ка Космету и Албанији, подсећа Стоилковић, у самом су документу. Осим тога, албански политичари из саме Албаније не пропуштају прилику да се умешају у македонске послове.

Милован Дрецун каже да то што се сада дешава јесте покушај федерализације Македоније, а други корак би био брисање границе између Западне Македоније и Албаније и Косова.

– У том контексту ваља посматрати и замисао о стварању војске такозваног Косова, каже Дрецун, додајући да се све слива у Тирану, и да отуд и полази.

Душан Јањић мисли да је опција мењања граница отворена.

– Ово је доба етнонационализма, још увек... Територија се показала снажним аргументом, снага етничитета тражи много, и та снага влада Европом и после пада Берлинског зида. Што се Македоније тиче, не може се рећи да је тамо могуће да се деси један догађај који ће еруптирати. Али одржавање оваквог стања код њих је експлозивно, на дуге стазе. Нема више кохезије међу Албанцима, сада се тамо појављују нови, млађи политичари – каже Јањић.

Ипак, по његовом мишљењу, све то треба гледати и из угла оних који се о Балкану и те како питају – великих сила. Уврежено је мишљење, наиме, да су САД алфа и омега свега. Јањић види и другу силу која такође одлучује – Немачку. И подсећа да је Немачка та која је увек играла на карту још једне албанске државе, деценијама уназад. Није то ново – Немачка је осамдесетих година отворено подржавала такозвану владу Бујара Букошија, а у првој половини деведесетих покушала да заузме позиције у самој Албанији, одакле су је здруженим снагама истерали САД и Француска. Немачка жели своју Европу регија, јер се оне лакше контролишу. Наравно, свако ко жели промену било које границе, то данас може сасвим лако да учини – уласком у НАТО. Једном кад уђете у Алијансу и они добију контролни пакет, можете много тога, подсећа Јањић.

Да ли је то баш тако, у овом часу тешко је рећи. Известно је да је на помолу некакво ново прегруписавање на Балкану. На неки начин, то је својевремено најавио и Џон Кери, министар спољних послова САД.

– Кад је говорио о украјинској кризи, па је у том контексту поменуо сучељавање снага с Русијом, рекавши да се на првој линији те ватре налазе Србија, Македонија, Косово, Црна Гора, Молдавија, Грузија... Они Косово сматрају државом која је под њиховом пуном заштитом и контролом. Како је онда то могуће – пита се Дрецун. ■

ПАД АВИОНА „СУПЕРГАЛЕБ Г-4“

ТЕЖАК ГУБИТАК

Неколико сати после трагичног догађаја, место пада летелице обишли су министар одбране Зоран Ђорђевић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић и командант РВ и ПВО генерал-мајор Ранко Живак.

– У име свих припадника Министарства одбране и Војске Србије, и у своје лично име, изражавам најдубље саучешће породицама погинулих пилота. Реч је о врхунским, искусним пилотима и овај је губитак ненадокнадив и за нас и за породице. Будите уверени да ћемо учинити све да као Министарство помогнемо породицама страдалих – изјавио је министар Ђорђевић.

Он је рекао да је ради расветљавања узрока несреће начелник Генералштаба формирао комисију, а да је Инспекторат одбране добио налог за ванредни инспекцијски надзор.

Генерал Диковић је такође изразио саучешће породицама страдалих и рекао да је њихова смрт ненадокнав губитак и за породице и за Ратно ваздухопловство. Стручни истражни органи расветлиће узрок несреће, навео је начелник Генералштаба.

Према речима команданта РВ и ПВО генерал-мајора Ранка Живака, лет на који су пошли био је редован у оквиру реализације летачке обуке.

– Пилоти су били одлично оспособљени. Лично сам био присутан на Аеродрому „Батајница“ када су кренуле припреме за задатак. Они су полетели, јавили се у одласку преко Инђије и Шапца и после тога смо изгубили контакт – појаснио је генерал Живак. После тога је, према његовим речима, покренута акција трагања и спасавања и убрзо је пронађено и обезбеђено место несреће.

Командант РВ и ПВО такође је у својој надлежности формирао стручну комисију, која ће имати задатак да испита све околности удеса.

У Дому ваздухопловства у Земуну, 9. априла, одржан је комеморативни скуп настрадалим пилотима Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране, коме су присуствовали чланови породица страдалих, министар одбране Зоран Ђорђевић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић с члановима Колегијума, министар за рад, запошљавање борачка и социјална питања Александар Ву-

Школско-борбени авион „супергалеб Г-4“, двосед Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, срушио се 7. априла око 10.30 часова у рејону села Слатина, општина Шабац, током извођења редовне летачке обуке. Животе су изгубили пилоти потпуковник Ненад Ђулибрк из Команде РВ и ПВО и капетан Дејан Пандуровић из 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде.

лин, припадници РВ и ПВО, колеге, пријатељи, који су својим присуством хтели да изразе најдубље поштовање настрадалима.

Обраћајући се скупу, командант РВ и ПВО генерал-мајор Ранко Живак истакао је да је изненадна и трагична несрећа из њихових редова отргла пилоте потпуковника Ђулибрка и капетана Пандуровића.

– У овом тренутку није лако наћи праве речи утехе које би могле ублажити тугу и бол њихових најмилијих. Ненад и Дејан су као људи, пилоти и официри стасавали у веома тешким временима и имали су ту привилегију да буду избрани да уђу у узак круг људи којима се пружила шанса да остваре сан и жељу многих – да лете. Прошли су дуг и тежак пут оспособљавања и усавршавања и положили многе испите, како школске и професионалне, тако и оне животне. Захваљујући својим људским квалитетима, врлинама и способностима, поштену и преданом раду, а све уз несребичну подршку најближих, израсли су у врсне стручњаке, официре и пилоте које би свако пожелео да има поред себе – нагласио је генерал Живак.

Породицама Ђулибрк и Пандуровић, командант РВ и ПВО поручио је да могу бити поносни на Ненада и Дејана и да чињеница да су били добри и племенити људи буде утеха

која ће дати снагу да преброде тешке тренутке.

– Као официре, Ненада и Дејана красиле су верност својој држави, народу, Војсци Србије и својој јединици, посвећеност професији, храброст и дисциплинованост у извршавању задатака, солидарност и пожртвованост да се помогне сваком у колективу, поштовање личности, части и

ПОТПУКОВНИК НЕНАД ЂУЛИБРК

Потпуковник Ненад Ђуре Ђулибрк рођен је 30. септембра 1968. године у Вировитици. Обављао је дужност референта у Одсеку за ваздухопловну подршку Одељења за оперативне послове Команде РВ и ПВО.

На служби у Војсци Србије је од 20. јула 1991. године.

Током војничке каријере обављао је низ дужности и више пута је награђиван и похваљиван. Потпуковник Ђулибрк био је наставник и инструктор летења, носилац је Златног летачког знака.

Потпуковник Ђулибрк био је ожењен и има двоје деце.

КАПЕТАН ДЕЈАН ПАНДУРОВИЋ

Капетан Дејан Анђелка Пандуровић рођен је 15. априла 1978. године у Врбасу. На служби у Војсци Србије је од 2001. године.

Обављао је дужност пилота, уједно наставника летења у 1. авијацијском одељењу 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле у 204. ваздухопловној бригади.

Током каријере обављао је више летачких дужности и за свој рад награђиван је и похваљиван.

Капетан Пандуровић био је ожењен и отац двоје деце.

угледа сарадника – истакао је генерал Живак, додајући да су искуства и знања, као наставници летења у ескадрили, пренели млађим генерацијама пилота.

Бираним речима, од колега су се опростили пуковник Драган Лазаревић из Команде РВ и ПВО и потпуковник Зоран Еркић, командант 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде, истичући да је ова трагедија ненадокнадив губитак за наше ратно ваздухопловство и Војску Србије, као и то да су Ненад и Дејан прерано одлетели у строј вечне „небеске ескадриле“ ваздухопловаца, овенчани славом и чашћу професије. ■

Б. МИЉИЋ
А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

**ГЕНЕРАЛ
ЉУБИША ДИКОВИЋ**
НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Намера нам је да на свим нивоима командовања обезбедимо комплетан увид у стање обучености свих јединица у реалном времену. Генералштаб приводи крају развој информационог система, који ће додатно поспешити планирање, организацију и извођење обуке, као и евалуацију обучености јединица. Недавна ненајављена провера наших снага за хитно реаговање показала је завидан ниво њихове оспособљености за извршење сложених задатака. У овој години планирали смо да у потпуности завршимо процес њихове интензивне обуке, чиме би се створили услови да се тежиште пренесе на обуку главних одбрамбених снага.

ОБУКА У ПРВОМ ПЛАНУ

Снимио Горан СТАНОВИЋ

Војнички позив је високо ризичан и због тога не може свако бити војник, подофицир и официр. Посебно су пилоти изложени ризику, без обзира на тип и врсту летелице. Несреће се, нажалост, дешавају. Примера ради, у оружаним снагама Мађарске током 2015. десила су се три удеса војних ваздухоплова, док их је у оружаним снагама суседних земаља у последњих неколико година било седам. И у војскама светских велесица, с обзиром на велики број летелица и интензитет остварених летова, неретко се догађа

да приликом извођења редовне летачке обуке буде инцидентата с ваздухопловима. Удеси и откази дешавају се скоро на месечном нивоу. Пре десетак дана оружане снаге САД имале су удес авиона Ф-16. То јесте ризик професије, који се гвозденим дисциплином, врхунском и континуираном обуком, као и сталним надзором може свести на минимум.

Велика трагедија погодила је све нас у Војсци Србије. Страдала су два наша врсна официра – пилота. Њихове животе ништа не може да врати. Истрагу о удесу школско-борбеног авиона „супергалеб Г-4“ воде надлеж-

ни истражни судија и јавни тужилац, а формиране су и комисије које ће испитати узроке удеса. Чекамо резултате истраге. Породицама наших страдалих колега још једном упућујем најискреније саучешће и поручујем им да је Војска уз њих, да ће учинити све да им помогне у тешким тренуцима – каже генерал Љубиша Диковић на почетку разговора за „Одбрану“ поводом Дана Војске Србије. С обзиром на трагичну несрећу од пре неколико дана, када су страдали потпуковник Ненад Ђулибрк и капетан Дејан Пандуровић, војнички, а ни људски није могао другачије.

О Шта је у овом тренутку најзначајнија претња миру на Балкану?

– Безбедносна ситуација на Балкану у целини је стабилна. Фактори угрожавања безбедности су невојне претње, посебно екстремизам и мигрантска криза, што карактерише све земље региона. Упркос томе што је „балканска рута“ званично затворена, земље Балкана и даље се суочавају с изазовима илегалног прилива миграната, а због наставка блискоисточне кризе очекују се нови таласи, што може имати далекосежне безбедносне последице, јер се међу мигрантима налазе и повратници с ратишта. Нажалост, недавни терористички напад у Санкт Петербургу потврдио је поново да се безбедносно окружење променило и указује на рањивост модерног друштва од асиметричних претњи.

Иако је вероватноћа организованог терористичког деловања у нашој земљи мала, претња од тероризма стало је присутна. Србија има добро обучене и опремљене снаге за супростављање тероризму и наши грађани немају разлога за страх, али у условима савремених безбедносних претњи, посебно претњи од тероризма, неопходно је повећати безбедносну културу грађана. Потребно је да сви подигну свест о проблему безбедности, пре свега да имају основна знања из области личне и колективне заштите и да се обучавају за превентивну заштиту и спасавање. Сваки грађанин, на пример, треба да зна како да поступа у ванредним ситуацијама, пружи прву помоћ, да зна коме треба да пријави ако било шта сумњиво нађе. Тако бисмо сви заједно били у функцији безбедности.

О Односи између Турске и Европске уније се заоштравају, а Анкара прети променом политике према мигрантима, којих у тој земљи сада има неколико милиона. Имају ли заједничке снаге наше војске и полиције капацитет да спрече масовне преласке државне границе из правца Македоније, Бугарске и административне линије с Косовом и Метохијом?

– Развој догађаја у ратом захваћеним подручјима Сирије и Ирака, затим однос Европске уније и Турске и решавање проблема размештаја миграната унутар земаља Уније пресудно утичу на даљи ток мигрантске кризе. Према постојећим проценама, у Турској се налази више од три милиона миграната, смештених у прихватним центрима и камповима. У случају нарушавања споразума између ЕУ и Турске, за очекивати је већи прилив миграната „балканском рутом“.

Ми смо од јуна 2015. године укључени у активности решавања проблема повећаног прилива миграната. Формирањем Заједничких снага Војске Србије и МУП-а, у јулу прошле године, као носиоци обезбеђења државне границе успели смо да спречимо неконтролисани прилив миграната. Спречили смо око 20.000 лица да илегално пређу државну границу и више од 120 покушаја кријумчарења миграната, а открили смо око 1.300 миграната у дубини наше територије и упутили их у прихватне центре.

Треба имати у виду да би масован прилив миграната био огроман проблем за читаву Европу и верујем да у том случају не би изостала додатна помоћ европских земаља нашој земљи. Заједничке снаге Војске и Полиције способне су да одговоре на повећани прилив миграната, пратимо ток мигрантске кризе и благовремено ћемо реаговати. Развијени су планови поступања, а који ћемо поступак и када применити зависи од одлуке Владе Србије и председника Републике.

О Докле је стигао процес формирања такозване Војске Косова? Да ли таква формација већ постоји и јесу ли њене активности и пошеницијално јачање претња Србији?

– Привремене институције самоуправе у Приштини самовољно су покренуле трансформацију косовских снага безбедности у такозвану Војску Косова, што се могло видети и код недавног покушаја Хашима Тачија да промени мандат тих снага. То је, међутим, наишло на снажну осуду међународне заједнице. Косовске снаге безбедности устројене су по војној формацији, опремљене лаким пешадијским наоружањем и обучене за извршавање задатака треће мисије, али као такве тренутно не представљају претњу по безбедност Србије. Претњу може представљати покушај трансформације у оружане снаге, што би подразумевало повећање бројног стања, опремање тешким наоружањем и ваздухопловима, као и достизање способности за извођење борбених операција.

О Да ли би се и како на стравитешку позицију Србије огразило званично прикључење Црне Горе НАТО-у?

– Од земаља у региону, чланице НАТО-а нису Босна и Херцеговина, Македонија, ни још увек званично Црна Гора. Приступање Алијанси јесте унутрашње питање Црне Горе. Њено евентуално приступање не утиче на неутралност Републике Србије, јер је наша позиција специфична и не подразумева изолацију, већ управо продубљивање сарадње са страним државама, без обзира на то јесу ли оне у Северноатлантском савезу.

Ниједна држава на свету није саввим самостална, што значи да ниједна војска није изолована, а сарадња за војске попут наших јесте изузетно значајна за проналажење решења за савремене безбедносне изазове, јер они захтевају увек усклађен одговор. Управо зато Војска Србије наставиће да по-

ПРАВИЛО О ОБУЦИ

На основу досадашњих искустава у примени свих доктринарних докумената обуке стекли су се услови да се изради нови јединствен доктринарни документ – „Правило о обуци у Министарству одбране и Војсци Србије“, који ће препознати нове специфичности планирања и извођења обуке у јединицама, а који ће „заживети“ наредне године.

свећује пуну пажњу регионалној сарадњи, учешћем у процесу сарадње министара одбране земаља Југоисточне Европе (SEDM), на конференцијама начелника генералштабова балканских земаља (Б-9), на нивоу заменика начелника генералштабова у оквиру SEDM, те у осталим регионалним иницијативама.

С Црном Гором имамо добре односе и наставићемо да их даље гради­мо, без обзира на то да ли је она чланица НАТО-а или није. Заједнички приступ земаља Балкана у решавању регионалних проблема и унапређење постојећих механизма сарадње могу само допринети решавању безбедносних изазова, јачању мира, стабилности и демократском развоју региона.

Q Поменули сте регионалну сарадњу, а каква је ситуација када говоримо о сарадњи изван шог њор-сџора?

– Међународна војна сарадња један је од приоритета Војске Србије. Поред добре регионалне, усагласили смо планове билатералне војне сарадње с осталим страним партнерима, при чему бих истакао САД, Руску Федерацију и Кину, те земље Европске уније попут Шпаније, Грчке, Италије, Румуније, Немачке, Пољске... Оно чему тежимо јесте да активностима међународне војне сарадње јачамо наше оперативне способности, првенствено извођењем заједничке обуке и вежби, школовањем и усавршавањем кадра, као и разменом искустава у областима од обостраног интереса. Ако узмемо у обзир то да се, уз поштовање неутралности Републике Србије, укупна војна сарадња остварује с више од 60 држава, на основу усаглашених заједничких интереса, за нас је важно то што од великог броја сарадника добијамо најбоље што нам је потребно.

Q С обзиром на то да, како реко-сте, сарађујемо с толико земаља, која је област сарадње најзначајнија и зашто?

– Обука и заједничке вежбе представљају највиши и најзначајнији ниво сарадње за сваку војску. Учешћем на мултинационалним вежбама подижемо ниво оперативних способности јединица наше војске и унапређујемо интероперабилност с оружаним снагама партнерских земаља. До пре неколико година на мултинационалним

вежбама учествовали смо само у својству посматрача или штабних официра, а Војска Србије данас може да се похвали тиме да има више вежби на којима учествује с јединицама него с посматрачима или штабним официрима. Знатно смо повећали број учесника на вежбама – од 800 у 2015. на скоро 1.200 учесника у 2016. години. У претходној години наши припадници учествовали су на 18 мултинационалних вежби, од којих на 11 с јединицама, док у 2017. планирамо сличан ниво ангажовања и очекујемо учешће на још већем броју него раније.

Планирали смо учешће на 28 вежби са страним партнерима, од чега шест у Србији и 22 у иностранству. Посебно истичем вежбе „PLATINUM WOLF 17“, „CYBER TESLA 2017“ и „NEIGHBOURS 2017“ у Србији, „AIR SOLUTION 2017“ у Србији и Румунији, „Словенско братство 2017“, „COMBINED RESOLVE IX“, као и вежбу борбене групе Европске уније „HELBROC“ под називом „DEFINITE RESPONSE-17“ у иностранству.

Ако узмемо у обзир број наших војника ангажованих у мисијама у све-

2002. године до данас интензитет ангажовања био је у сталном порасту, тако да је до 2016. ангажовано више од 2.600 припадника у 13 мултинационалних операција, а само током прошле године било их је више од 600. Тренутно се 328 припадника нашег система одбране налази у десет мултинационалних операција, од којих је шест под окриљем Уједињених нација, а четири под вођством Европске уније. Опредељени смо за још интензивније ангажовање у мултинационалним операцијама под мандатом УН и ЕУ, а извештаји које добијамо с терена потврђују да су припадници Војске Србије високо професионални у извршавању задатака и сви страни партнери радо сарађују са нашим људима. Посебно смо поносни на нову позицију заменика команданта Сектора „Запад“ у мисији „MINUSCA“ у Централноафричкој Републици, што је тренутно највиша позиција коју попуњавају припадници наше војске и можда је управо то најбоља потврда тог поверења.

Q Допринноси ли шом усџеху и конкретним реализацијама обуке у нашим јединицама?

ТЕЖИШНЕ АКТИВНОСТИ

И у овој години планирамо сличан темпо извођења вежбовних активности команди и јединица. Тежиште у обуци команди биће на реализацији увежбавања и вежби ради унапређења обучености за рад у ситуацијама једновременог планирања операција и командовању, док ће тежиште у извођењу вежби јединица бити на припреми и извођењу вежби снага за реаговање. Само вежбе у различитим временским, земљишним и тактичким условима дају реалну слику о нивоу увежбаности јединица.

ту, све то добија посебан значај, јер коришћењем заједничког језика и терминологије, применом заједничких процедура и стандарда, употребом компатибилних борбених средстава и система за командовање, битно доприносимо нивоу обучености наших припадника за ангажовање у мултинационалним операцијама, по чему је Војска Србије заиста постала позната.

Q Зашто кажете да је Војска Србије учешћем у мировним мисијама њостала њознања и изван наших граница?

– Ми имамо традицију учешћа у мировним мисијама Уједињених нација дужу од 60 година, где смо до сада ангажовали више од 18.000 припадника. Од нашег повратка на међународну сцену

– Обука је као „живи организам“ који је неопходно стално вредновати и дограђивати. У том смислу, развијан је и имплементиран нови концепт, који се примењује од 2010. године, а којим је обезбеђен виши ниво обучености јединица Војске Србије. Током 2016. у Војсци је израђено 17 правила, 26 упутстава, 12 дела различите војнопублицистичке литературе и три филма, док је за ову годину планирано још 50 различитих дела војне литературе. Високим степеном реализације таквих планова доприносимо квалитету нормативне уређености практичне употребе јединица и унапређујемо њихове оперативне и функционалне способности.

Ради дограђивања ове области, намера нам је да на свим нивоима коман-

Снимео Даримир БАНДА

довања обезбедимо комплетан увид у стање обучености свих јединица у реалном времену. Стога Генералштаб приводи крају развој информационог система, који ће додатно поспешити планирање, организацију и извођење обуке, као и евалуацију обучености јединица. Када је реч о обуци команди и јединица, у претходном периоду било је тежиште на обуци снага за реаговање. Недавна ненајављена провера наших снага за хитно реаговање показала је завидан ниво њихове оспособљености за извршење сложених задатака. У овој години планирали смо да у потпуности завршимо процес интензивне обуке тих снага, чиме би се створили услови да се тежиште пренесе на обуку главних одбрамбених снага. Континуирана обука официра и подофицира, као и јачање дисциплине и одговорности су најбитнији. Од старешина све зависи! Ако је старешина обучен за оцену врло добар и јединица ће бити обучена најмање за ту оцену.

Такође, морам да поменем концепт обуке и професионалног развоја подофицира, на основу чега смо до сада добили више од 700 подофицира, од

наших најбољих професионалних војника. Ове године усавршава нам се више од 120 професионалних војника – будућих подофицира. Од децембра прошле године примењујемо и нови концепт обуке војника на служењу војног рока. Обука се изводи у два дела – прва три месеца индивидуална, у центрима за основну и специјалистичку обуку, док се наредна три месеца војници распоређују у јединице Војске Србије ради извођења колективне обуке до нивоа вода. После одслуженог војног рока и добијања ратног распореда стварају се услови за подмлађивање наших ратних јединица.

Q *Колико расположиви капацитети за обуку задовољавају наше реалне потребе?*

– Војска Србије располаже потребним бројем полигона на којима се изводи обука и вежбе јединица, али их је потребно осавременили. Да би се унапредили постојећи и створили још бољи услови за обуку наших јединица намећу се питања развоја полигона и примена симулација. Наставна средства и коришћење различитих симулатора у обуци, посебно припадника РВ и

ПВО, добијају прави смисао тек после практичне провере наученог на терену, на полигонима, а ми преваходно тежимо да у потпуности развијемо Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде“ и Базу „Југ“.

Када говоримо о „Пасуљанским ливадама“, још 2013. године започела је експропријација земљишта ради преноса власништва и давања на коришћење Министарству одбране. Очекујемо да се тај процес заврши до краја 2017. године како бисмо у наредном периоду могли даље развијати полигон. Планирамо да наредне године издвојимо знатна средства за проширивање капацитета и изграђивање полигона на којем ће сви видови Војске изводити најсложеније вежбе.

Такође, на Аутоматизованом тенковском стрелишту „Међа“ предузимамо низ мера на уређењу стрелишта, градио заштитни бред на сектору гађања за оклопне јединице, дограђујемо и уређујемо стазе за тенковски биатлон и сопственим капацитетима унапређујемо услове смештаја.

Значај Центра за обуку јединица за мултинационалне операције на Базу

Снимио Јово МАМУЛА

„Југ“ и његова улога у систему обуке јесте изузетна, јер у њему настојимо да развијемо капацитете за обуку не само наших јединица, већ и страних армија. Радимо на томе да прерасте у регионални центар, а потом и у Центар партнерства за мир, што је крајњи циљ и испуњење наше визије. Центар је опремљен савременим тренажерима, симулаторима и полигонима за обуку, на којима нам могу позавидети и много развијеније земље у региону и свету. Обука се реализује по принципу блокава/модула, који се надограђују и надовезују један на други, тако да представљају логичку целину. Примера ради, од његовог формирања до данас, ту је обучавано више од 3.200 припадника Војске Србије и више од 800 припадника оружаних снага партнерских земаља.

○ Будући да активно реализујемо вежбе са страним партнерима, какво је стање када говоримо о националним вежбама?

– Националним вежбама, као најсложенијем облику практичне обуке у Војсци Србије, придајемо посебан значај. Прошле године планирано је 148

вежби команди и јединица нивоа баталјона и виших јединица различитог степена развијености, а изведено је 175 увежбавања. Командно-тактичка вежба „Морава 2016“, као тежишна активност обуке прошле године, у потпуности је оправдала замисао извођења и испунила дефинисан циљ. Унапређена је обученост за планирање и праћење тока операције, идентификоване су лекције за унапређење стања, а искуства с вежбе омогућила су командама и јединицама да приступе доградњи раније донетих решења која се односе на унапређење оперативних способности снага за реаговање.

○ Наше борбене потенцијале појачаће и средства наоружања која су производи домаће памети. Извесно је да ће „норе“ и „лазари“ ускоро ући у оперативну употребу Војске, како је речено после изузетног насупрот наше одбрамбене индустрије на сајму у Абу Дабију. Има ли изгледа да се Војска опреми још неким производима домаће памети?

– Поред самоходне топ-хаубице 155 mm НОРА и „лазара“, у оперативну

употребу требало би да уђу и авиони за почетну обуку пилота „ласта В-54“. Такође, извесно је усвајање у наоружање и војну опрему нулте серије модернизованог радара ОАР П-12, као и модернизација постојећих борбених и командних возила увођењем новог телекомуникационо-информатичког система из пројекта Војнотехничког института, а резултат су домаће памети.

Важно је имати јаку одбрамбену индустрију, првенствено као део укупног економског потенцијала земље, али и због задовољавања потреба Војске за опремањем средствима из сопственог развоја. Интензивно учествујемо у развоју наше одбрамбене индустрије. Наоружање, муниција и опрема произведена у нашој земљи не заостају и најмање су једнаког квалитета са сличним средствима из других земаља. Потребно је објединити капацитете на нивоу Министарства одбране и Војске Србије, али и на нивоу државе, а да Војска Србије буде главни промотер наоружања и војне опреме у нашој наменској индустрији.

○ После повећања зарада од пет одсто почешком године, нису утихнули гласови незадовољства

међу припадницима система одбране када је реч о стандарду. Плаће су и даље ниже од просека у државној администрацији, а неуспоредиво мање од просека у јавним предузећима. Да ли ће се ова чињеница огразити на квалитет људи које систем одбране може узети са све динамичнијег тржишта рада?

– Значај задатака које Војска обавља не дозвољава спуштање критеријума за избор људи, и то јесте оно на чему ћемо доследно истрајати. Нема сумње да припадници Војске Србије заслужују веће плате, имајући у виду безбедносне ризике професије, тежину и одговорност посла, као и сталну потребу да су у високом степену спремности за извршење задатака. Тешко је војника изједначити с осталим занимањима и зато плата није једини разлог због којег наши припадници раде овај часни посао. Сигуран сам да би повећање плата било најефикасније, али у овим условима драстично повећање није реално. Знам да би наши професионални војници били задовољни да је њихова плата

ефикаснији пријем у професионалну војну службу и здравствено збрињавање у војним и цивилним установама.

Q Шта је до сада предузето по њом питању?

– Генералштаб непрекидно разматра и предузима мере побољшања статуса и стандарда припадника Војске. Пођимо најпре од професионалних војника, јер у складу с важећом законском регулативом, они могу бити на служби до 40 године живота. Војник, као основ сваке војске, у овом случају принуђен је да у пуној снази оде и мења занимање, чиме остајемо без квалитетног кадра. То је решено тако што им се по одлуци министра одбране рад може продужити и до 50 година живота. Разматрамо и могућност да им се после завршетка војничке каријере омогући рад у другим државним установама. Такође, професионалном војнику, који је у радном односу на одређено време био девет година без прекида, омогућено је да се у случају потреба службе може запослити у својству цивилног лица, што им пружа могућност да наставе радни однос на неодређено време и тако трајно

вања формацијских елемената у складу с нивоом усавршавања, одговорношћу и тежином њиховог радног места.

Као што рекох, има још разлога због којих војници, подофицири и официри раде овај часни посао, а које остали грађани Србије немају. Сложићете се да стаж с увећаним трајањем, могућност учешћа у мировним мисијама, предвидивост каријере, плаћени трошкови за закуп стана или могућност трајног решавања стамбеног питања, свакако нису занемарљиви разлози за интересовање грађана за војни позив, о чему најбоље сведочи број младих који су недавно конкурисали за војне школе.

Не смемо заборавити ни колеге који су радни век провели у Војсци и отишли у заслужену пензију, а нису решили своје основне животне проблеме, ни људе који су у борбеним дејствима рањени и остали инвалиди, поготово породице оних који су, борећи се за државу и извршавајући задатке у име отаџбине, дали своје животе. У том смислу морамо неговати добру сарадњу с организацијама резервних војних старешина, борачким удружењима и осталим организацијама које чувају сећања на жртве и негују традиције славне историје Србије.

Q Шта поручујете припадницима система одбране, а шта грађанима поводом Дана Војске Србије?

– Уз честитке поводом Дана Војске Србије – 23. априла, свим припадницима поручујем да остану доследни и непоколебљиви чувари отаџбине, достојни традиције и градитељи снажне војске, спремни да штите Србију и њене грађане у савременим изазовима, одговорно извршавајући све задатке које отаџбина пред њих поставља. Уверен сам да је најтежи период за нама и да ћемо, захваљујући добрим резултатима које држава остварује у економској области, унапредити оперативне способности наше војске и побољшати материјални положај припадника. Грађанима Србије поручујем да имају поздан ослонац у Војсци јер смо способни да извршимо нашу основну уставну улогу, да заштитимо Србију и омогућимо им да у миру граде будућност. Такође, да верују у Војску Србије, да нас критикују још више ако грешимо, али и да нас бодре и подстичу. ■

Владимир ПОЧУЧ

БРИГА ЗА ЉУДЕ

Брига за људе један је од приоритетних задатака свих старешина, на свим нивоима командовања у Војсци Србије. Актуелним прописима нашим припадницима пружају се могућности за школовање и усавршавање, напредовање у каријери, одлазак у мултинационалне операције и слично, што директно или индиректно може утицати на висину примања. У 2016. години у виши чин унапређено је више од 900 лица, а у професионалну службу примљено више од 800 официра, подофицира, професионалних војника и војних службеника. Прошле године је и више од 600 припадника Министарства одбране и Војске Србије решило стамбено питање – доделом стана у закуп или кредитирањем.

једнака просечној заради у Србији, ка томе тежимо и надам се да ће, развојем економских потенцијала земље, то ускоро бити могуће.

Ипак, не заборавимо да смо донедавно највећи део новчаних средстава из буџета усмеравали на плате, а да од прошле године имамо значајан помак у области опремања. Улагањем у наоружање и војну опрему држава улаже у своју безбедност, стабилност и просперитет, тако да имамо разлога да верујемо у бољу будућност. При крају је припрема предлога измене важеће регулативе која се односи на повећање дела накнада, стварање повољнијих услова за одређивање висине пензије,

реше статус. Најбољи из ове категорије кадра имају могућност упућивања на оспособљавање за дужност подофицира, после чега се могу примити у професионалну војну службу у својству подофицира, што опет директно утиче на њихов статус и стандард.

Посебно смо поносни на достигнућа каријерних и специјалистичких курсева за подофицире, јер се на тај начин они усавршавају кроз цео радни век, и могу успешно да обављају све дужности, почев од командирских, специјалистичких до највиших подофицирских. Наравно да има још простора за унапређење каријерног вођења подофицира, посебно у погледу усклађи-

СТАЦИОНАРНО ЛОГОВАЊЕ
ПРИПАДНИКА МЕШОВИТЕ
АРТИЉЕРИЈСКЕ БРИГАДЕ

ХАУБИЦЕ НА РУ

Артиљерци кажу да је сваки терен леп и јединствен, јер се тада људи спајају с техником и између себе боље упознају. Тада су више него икад упућени једни на друге и међу њима се развија другарство и стиче међусобно поверење. За осмочлане послуге моћних топ-хаубица НОРА, то је веома значајно.

ЈУНИЧКОЈ КОСИ

Мајор Предраг Радуновић

Старији водник прве класе
Милан Милетић

Краке рашири. Хватај! У појас, сви! Сви! Спусти! – командује старији водник прве класе Милан Милетић, док тешки метални краци лафета шкрипе и растежу се. Напињу се и истежу и мишићи руку и ногу чланова послуге, како би развукли те неопходне ослонце седмотоне стопедесетдвојке. Стопала се заривају у земљу у напору, а притом подигнута прашина обавија оруђа.

- Основно готово!
- Припрема за паљбу, готово!

- Командуј спреман за паљбу!
- Спреман за паљбу!

Те речи свакодневно су одјекивале на привременом полигону Рујничка коса, на Рујнику, вису изнад Касарне „Мија Станимировић“, где су се у оквиру осмодневног стационарног логоровања налазили припадници 1. топовско-хаубичке артиљеријске батерије 1. топовско-хаубичког артиљеријског дивизиона 152 mm М84 познате нишке Мешовите артиљеријске бригаде, којом командује пуковник Звонко Стојковић.

– Од свог постојања Бригада је ангажована у све три мисије Војске и наоружана је најмоћнијим артиљеријским класичним и ракетним системима којима војска располаже. Сада је у првом плану стручно-специјалистичка обука. Изводимо стационарно логоровање, које је претходница за оно најзначајније – покретно логоровање и артиљеријско бојево гађање, које нас очекује у мају на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“. Припадници батерија увежбавају се у реализацији тактичких радњи и поступака приликом извођења конкретних задатака водова – рекао нам је као уводно слово за нашу причу командант Бригаде пуковник Стојковић.

А на Рујничкој коси услови су готово идеални за живот и рад на терену. Сија сунце и једино може да смета незаобилазна прашина која се увлачи у сваку пору. Простором се шире знани

шатори, нема као пре две године полуземуница, а домаћини су као и увек љубазни и гостопримљиви. Близина касарне омогућава им да одатле свакодневно доносе храну и да одлазе на редовно купање.

Иначе, 1. топовско-хаубички дивизион, којим командује потпуковник Зоран Николић, пре две године проглашен је за најбољу јединицу ранга баталјон – дивизион у КоВ, а батерија у којој смо били има током године највише задатака и терена и носилац је многобројних показних вежби. И, како каже потпуковник Николић, представљају спој војничког искуства и младости, тимске увежбаности, људске солидарности и родне равноправности.

Тих сунчаних мартовских дана посетили смо их најпре на положају, а потом са њима разговарали у паузи док су топ-хаубице НОРА М84 мировале.

Старија командирска гарда

Мајор Предраг Радуновић, родом Параћинац, на дужности командира поменуте артиљеријске батерије безмало је три године. Он је један од припадника „старије“ гарде у јединици. Војну гимназију уписао је 1996, у време кад је та школа била младалачки хит, а потом завршио Војну академију, смер артиљерија, по сећању на приче о његовом прадеди који је погинуо на Солунском фронту, као припадник тог рода. Наставио је стару породичну традицију. Као и многе старешине у тој бригади, и он је радио у моћној 203. алексиначкој јединици и „занат“ учио од правих артиљеријских вукова.

Од 2006. године је командир батерије и у Мешовитој артиљеријској

бригади био је један од најмлађих на тој дужности. Али је и он, као многи пре њега по принципу замењивости, до 2014. године био у ракетној јединици, односно у некадашњем дивизиону ЛРСВ, а затим у Мешовитом ракетном артиљеријском дивизиону. Дакле, најпре ракеташ па хаубичар. Према његовим речима, то није тешко јер су их на Академији школовали да се врло брзо прилагоде начину рада на било ком систему.

– Код нас артиљераца веома је важно да официри током своје каријере прођу све артиљеријске системе којима је Бригада наоружана, како би касније, кад дођу на више дужности, познавали њихов рад и употребу – истиче мајор Радуновић.

ПОПУЛАРНОСТ

Да је артиљерија на цени показује и недавни конкурс за пријем кандидата за професионалне војнике. На 14 места, за колико је расписан конкурс, јавило се 106 кандидата, што је показатељ да је Мешовита артиљеријска бригада популарна, јер се у њој, како кажу, ради правилно и тимски, и што је најважније, међуљудски односи су изузетни.

И тако, реч по реч, изговорену у хладу великог, отвореног шатора, дођосмо и до данашњих дана, кад су у јединици честа подмлађивања кадра. Одлазе старији, који више не испуњавају услове да буду војници по уговору, долазе млади. И у његовој батерији променило се више од половине састава. Остало је језгро старијих војника, који имају више од шест година стажа у Војсци, али се, како каже, млади који дођу веома брзо обуче и навикну на овај начин рада.

– Када бисмо их постројили да причате са њима, на први контакт никад не бисте могли да претпоставите да раде само годину дана. Ми у јединици развијамо свест о припадности саставу и љубав према нашем роду – наглашава мајор Радуновић.

Он каже да су код њих приједи непрекидан процес. И сада је у току поступак пријема професионалних војника и очекују да до почетка јуна буду пуњени 100 одсто. Ове године у Бригаду би требало да дођу и млади артиљерци академци. Укупно их је 17, па ће тако подмладити и официрски кадар. Последњи су дошли пре две године.

Радуновић прича да се његова јединица од 3. марта налазила у периоду интензивне обуке и да су после завршене основне индивидуалне и стручно специјалистичке обуке, прешли на виши ниво – колективну обученост одељења, и на крају батерија. Артиљерци нестрпљиво очекују завршницу тог периода обуке и бојева гађања на полигону „Пасуљанске ливаде“, што је, према речима мајора Радуновић, нормално јер се ту спознаје ватрена моћ рода. А он је у својој војничкој каријери прошао много терена и гађања.

– Сваки терен је леп јер се тада људи спајају с техником и између себе боље упознају. Тада су више него икад упуњени једни на друге и међу њима се развија другарство и стиче међусобно поверење – каже мајор Радуновић, и додаје да је много лепо и лако радити у артиљеријској бригади, где су самостални и имају од кога да уче. Више је разумевања када се нешто ради, а и упуњенији су једни на друге.

Артиљерија је на цени

Међу старијим, искусним старешинама јесте и заставник Бојан Вучковић, главни подофицир у Првом топов-

ско-хаубичком артиљеријском дивизиону. На тој дужности је од 2010. године. И он је из алексиначке бригаде, у којој је био од 1994, и сматра да су у Ниш пренели тај артиљеријски алексиначки дух. Он у дивизиону надгледа и контролише обуку професионалних војника и подофицира и о томе даје повратне информације свом команданту. Својим искуством помаже подофицирима на почетним дужностима да што лакше и брже савладају почетне кораке и дају што боље резултате у свом раду.

Заставник Вучковић каже да посао на Рујничкој коси тече својим током, да су се сви командири ставили у улоге командира одељења и нема проблема у реализацији свакодневних задатака у логорском простору.

– Сви раде као један, што краси нас артиљерце, јер морамо да радимо тако. И како раде извиђачи, рачуначи, везисти, тако раде и послужиоци на оруђу – да бисмо остварили тај погодак и донели зрно на циљ, тачно тамо где треба.

Да је артиљерија на цени, према Вучковићевим речима, показује и недавни конкурс за пријем кандидата за професионалне војнике. Он је у тој комисији и каже да се на 14 места, за колико је расписан конкурс, јавило 106 кандидата, што је показатељ да је та јединица популарна, јер се у њој, како каже, ради правилно и тимски, и што је најважније, међуљудски односи су изузетни.

Како многи од новодошлих никад нису имали везу с артиљеријом, питамо га шта утиче да заволе тај род.

– Јединица. Она мора да утиче на њих да осете припадност и понос. А за јачање духа Бригаде заслужан је и такмичарски дух који се у њој развија. Постоји такмичење између командира одељења, између послужилаца, нишанција, између рачунача. А најбољима следе и стимулативне мере. Обука нам је на првом месту и она је један од показатеља правилног рада. А ту морамо да будемо мајстори свог заната – каже главни подофицир у дивизиону.

Према његовим речима, Бригада је позната по солидарности. У њој се организују хуманитарне акције, како би помогли својим људима да превазиђу неке животне проблеме. Поносе се и родном равноправношћу, јер поред професионалних војника „нежнијег пола“ у саставу Бригаде су и жене официри артиљерци.

Искуства командира вода

Старији водник прве класе Милан Милетић, Крагујевчанин, командир одељења 2. вода у 1. батерији, у Војсци је од 2000. године, када је завршио курс за артиљерца. Од 2000. до 2002. радио је у Ћуприји, потом до

2005. у Алексинцу, а од тад је овој јединици. Има својих десет војника и са њима ради.

Каже да је посао командира одељења захтеван јер ради са људима. Мора да зна како да им приђе, како да их научи послу, али и да их мотивише да то што раде, раде најбоље. И да напредују. Да би напредовали, како каже, има више начина. Један је да војник буде нишанција, јер је он најзначајнији у послузи, а може и да замени командира, кад затреба.

Да би показали највише шта знају, имају прилику на терену.

– Сваки терен је тежак, а суштина свега јесте гађање. Али ниједан терен није исти, нити се све дешава на исти начин. Сваки има нешто лепо и нешто лоше, почев од временских услови. Ми се сваке године овде на

Рујничкој коси, у периоду интензивне обуке, припремамо за нове терене. Ту војници треба да усаврше и обнове знања и да практично покажу оно што су већ научили. Овде старешине и војници свакодневно, у оквиру предневне и послеподневне обуке, вежбају посетање положаја и гађање, те премештање с једног на други положај, с основног на резервни. А кад се заврши тај такозвани жути период обуке, требало би да су сви обновили своја знања и да су спремни да изађу на завршно бојево гађање. Наш основни задатак је да безбедно изађемо на терен, погодимо циљ и да се безбедно вратимо у јединицу – истиче Милетић.

Каже да је војска добра, послушна, радна и да су међуљудски односи коректни. Сви су професионалци и свако зна које су му обавезе, а старешине су ту да им помогну. У ствари, помажу једни другима да постигну добре резултате.

Нишанције – другари и ривали

На терену смо упознали и нишанције десетара Владимира Илића и разводника Мирослава Јанковића. Њих двојица су другови од детињства, а десило се да су се обојица јавила на конкурс, прошли га, а потом су дошли у

Нишанције гесејтар Владимир Илић и разводник Мирослав Јанковић

ЖЕЉЕ

Старешине и војници те бригаде не крију радост што ће у јединицу доћи самоходне топ-хаубице 155 mm НОРА Б-52. Знају да ће њима бити опремљен 1. топовско-хаубички артиљеријски дивизион, али се још не зна која батерија. Свако би волео да дођу у његову јединицу.

27

исту јединицу истог дана – 26. априла 2010. године. Кажу, судбина је тако хтела. Тако је данас десетар Илић на месту нишанције у 3. одељењу Првог вода, а разводник Јанковић је нишанција у 2. одељењу Другог вода.

Иако воле артиљерију, војни рок одслужили су у другим родовима и службама – Илић је 2006. године био у техничкој служби, а Јанковић је 2007. војниковао као радариста. Запослењем у Артиљеријској мешовитој бригади завршили су обуку и, како кажу, имали одличне извођаче обуке. По принципу замењивости у дивизиону и у Бригади обојица су хаубичари и имају допунски ВЕС тобџије, који су добили пре две године на топовима 130 mm, а Илић има још један ВЕС више – топографа. Током седам година увек је био на месту нишанције, а две године мењао је и командира одељења.

Посао нишанције је тежак и одговоран, кажу и Илић и Јанковић, али га воле. Део су уигране послуге, која на теренима свој посао обавља максимално коректно, професионално, до савршенства, а најузбудљивији им је тренутак кад почне бојево гађање и опале први пројектил. Тад се диже адреналин и неколико тренутака су у недоумици да ли је пројектил пао где треба и шта ће да кажу с осматрачнице. Илић каже да је неколико пута имао поготке у циљ од прве.

Питамо их има ли за нишанцију разлике између топа и хаубице.

– Нема. Свуда је исти угломер, даљинар и месна справа. Топ је артиљеријски снајпер и мало је прецизнији од хаубице. Тај погађа у око. Мало су ниже нишанске справе, што је боље за нижег нишанцију, али кад зна да нишани, све је исто – кажу у глас.

А на питање да ли има ривалитета, рекли су:

– Свуда има, па и код нас. Али зна се ко је најбољи нишанција – десетар Владимир Илић – каже помало нескромно тај нишанција, а Јанковић му другарски скида капу. Спремају се за „окршај“ на „Пасуљанама,“ па ћемо видети ко је бољи.

Све улоге послуге

У одељењу старијег водника Милетића је и разводник Иван Илић, на дужности пуниоца у 1. одељењу. И он је у тој јединици од 2010, а у њој је и Војску служио годину дана раније.

– Није лако носити овај дрес, али ми увек тежимо вишем. Имамо искусне старешине официре, подофицире, који су ту да нам помогну. Ми, чланови послуге, мењамо своје улоге и није лако бити артиљерац. Најтеже је подизање крака лафета хаубице, која има масу већу од седам тона. Приликом послуживања оруђа кад имамо бојево гађање на „Пасуљанским ливадама“, спремности за паљбу, марша, мора да постоји сарадња и да се тачно зна ко шта ради. Важно је да једни друге познајемо у послузи и мора да постоји озбиљност при раду – истиче разводник Илић.

Он прича да су им се некад дешавали и застоји – некад нису могли да одбраве утврђивач за крак лафета, а најчешћи застој настаје кад чаура неће да испадне после опаљења. Али и то се брзо решава, јер су увек уз њих механичари и покретна радионица.

Разводник Иван Илић прича да је у почетку њихов посао био изузетно узбудљив, а искуство је донело рутину. Али раде озбиљно и без опуштања.

– Довољно је једном отићи на терен да се види ко је где и шта ко може, а тад је важно ко колико може. Због снаге и величине нашег оруђа постоје

приче да артиљерци морају бити корпулентнији, али то није увек тако – смешка се Илић.

Обука плус

Иако су наши саговорници рекли да су током године присутни на више терена, сви су се сложили да би требало да буде више оних с артиљеријским бојевим гађањима, јер имају доста младих старешина, подофицира и официра, којима је теренски рад значајна школа.

Мајор Радуновић сматра да би требало да буде више гађања из уметнутих цеви, током којих могу да постигну готово исти циљ, само на скраћеном растојању, јер би војнику то можда више значило него само увежбавање – другачије је кад види где је пао пројектил и у таквој реалној ситуацији сви би се много боље обучавали.

– Лепо је то искуство кад погодиш циљ, па ти сви аплаудирају, кад се истакну командир батерије, нишанција и сви чланови послуге. Ми артиљерци за тај тренутак живимо – каже разводник Иван Илић.

Осим што прижељкују више бојевих гађања, старешине и војници те батерије не крију радост да ће у јединицу доћи самоходне топ-хаубице 155 mm НОРА Б-52, а мајор Радуновић каже:

– Сањамо и прижељкујемо кад ће доћи. Речено нам је да ће стићи у наш дивизион, али не знамо у коју батерију. Свако би волео да дођу у његову јединицу, а где ће доћи, видећемо.

Припаднике те батерије имаћемо прилике опет да видимо већ у мају, када ће моћи да покажу какви су мајстори од артиљеријског заната. ■

Мира ШВЕДИЋ

ПОТПИСАН СПОРАЗУМ О ДУАЛНОМ ОБРАЗОВАЊУ ЗА ПОТРЕБЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Ученици пет образовних профила у Ваздухопловној академији у Београду од наредне школске године образоваће се по моделу дуалног образовања, а у будућности ће радити на одржавању авиона МиГ-29 и нових хеликоптера

Министар одбране Зоран Ђорђевић и министар просвете, науке и технолошког развоја Младен Шарчевић потписали су у Великој ратној сали старог Генералштаба споразум о сарадњи два министарства у процесу увођења дуалног образовања у образовни систем за потребе Војске Србије.

Тај документ омогућава да се ученици пет образовних профила у Ваздухопловној академији у Београду од наредне школске године образују по моделу дуалног образовања, који ће у будућности радити на одржавању авиона МиГ-29 и нових хеликоптера. Реч је о пет занимања – авио-техничари за ваздухопловни мотор, авио-техничар за

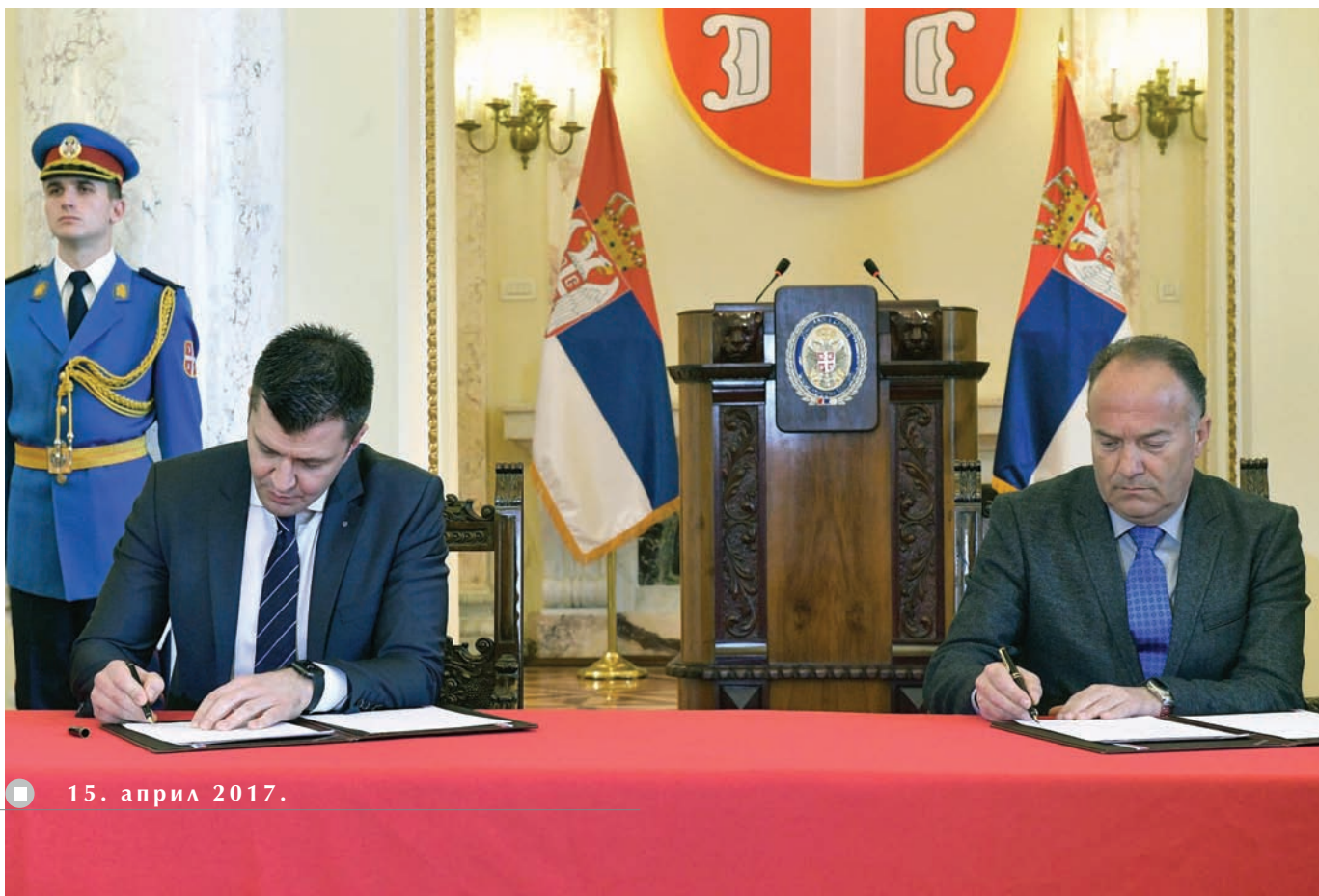
електроопрему и авио-техничар за електронску опрему, у области одржавања војних ваздухоплова, као и механичар за радарске системе и механичар за ракетне системе, за потребе противваздухопловне одбране.

Споразумом се, такође, даје подршка унапређењу наменске индустрије увођењем два нова образовна профила – техничар наоружања и техничар за муницију и ракетне системе, које ће подржати и фабрике наменске индустрије пријемом ученика на рад у новој школској години.

Министар Ђорђевић истакао је значај образовања и културе за свако друштво, додајући да Министарство одбране јесте и жели да буде неко ко предводи и жели да иде корак испред времена.

ЗНАЊЕ

15. април 2017.

ЗА БУДУЋНОСТ

– Настојимо да Универзитет одбране, у оквиру кога су Војна академија и Медицински факултет ВМА, буду први, као и да наша Средња стручна војна школа и Војна гимназија буду установе које ће бити за пример осталим институцијама како треба да раде и едукују млади кадар – нагласио је министар одбране и захвалио министру Шарчевићу на подршци коју је дао и свему ономе што ради за Министарство одбране, те Влади Србије која је препознала значај дуалног образовања, које ће, свакако, унапредити рад Министарства одбране.

Према речима министра Ђорђевића, дуално образовање унапредиће кадар који долази и који ће у наредном периоду завршити школовање, изражавајући сигурност да ће млади људи бити обученији и способнији да

раде своје послове и у Министарству одбране и у нашој наменској индустрији.

– То је прилика да учењем кроз рад ученици развијају стручне компетенције, а отвара могућност запошља-

вања у компанијама наменске индустрије одмах после школовања – навео је министар Ђорђевић.

Указујући на значај дуалног образовања, министар Шарчевић истакао је да Министарство мора бити партнер значајним процесима који се одвијају у земљи, међу којима је, свакако, развој наменске индустрије и опремање војног ваздухопловства и ПВО.

– Потписали смо протокол о дугорочној сарадњи, а, у ствари, повод је био пет дуалних профила, у области војног ваздухопловства, за разне намене – нагласио је министар Шарчевић, додајући да је циљ да наша војска буде спремна и да у ту сврху треба прилагодити и образовне процесе. Он је указао и на значај таквог вида образовања и за цивилно ваздухопловство.

Споразум је резултат успешне сарадње два министарства и Ваздухопловне академије у креирању образовних профила за потребе Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије. Образовни програми у складу су с највишим европским стандардима.

Потписивању споразума присуствовали су представници Министарства одбране и Војске Србије, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и директор Ваздухопловне академије Горан Цвијовић. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

КАДАР ЗА ВОЈСКУ И НАМЕНСКУ ИНДУСТРИЈУ

Према речима директора Ваздухопловне академије Горана Цвијовића, реч је о пет образовних профила, који ће се реализовати у Ваздухопловној академији за потребе РВ и ПВО Војске Србије.

– То је круна четворогодишњег развоја ових образовних профила, који ове године улазе у систем и развијају се по дуалном принципу, а они ће умногоме допринети да кадар који буде тако образован, по највишим европским стандардима када је реч

о школовању војног ваздухопловног особља, буде стручан за послове у нашем војном ваздухопловству и наменској индустрији – рекао је Цвијовић.

Ученици који буду уписали неки од поменутих профила, наставу ће похађати на Ваздухопловној академији, која је у оквиру Министарства просвете, науке и технолошког развоја, али ће практични део наставе, прописан међународним стандардима, реализовати у јединицама и установама Војске.

ВИРТУЕЛНИ СВЕТ ФИНАНСИЈА

НОВИ РУДАРИ И БИТК

Вест која је почетком марта обишла планету гласила је – јединица дигиталне криптовалуте биткоин премашила је први пут вредност једне унце злата. Трговина је тог дана окончана у тренутку када је биткоин вредео 1,268 долара, а унца злата 1,233 зелених америчких новчаница.

У наставку вести Би-Би-Си је пренео да је том скоку највише допринео раст потражње за биткоинима у Кини, чије власти упозоравају да се дигитална валута користи за извлачење новца из земље. За упућене то је, кажу, био нови шок, нарочито за скептике, који у месецима иза ни су инвестирали у то виртуелно средство плаћања, а тиме и пропустили фину зараду, а за оне друге („о чему се ради?“) то је још само једна кућа у шпанском селу, покривена ћерамидом из поткозарског села Врбишница.

Како год, прича о тој криптовалуте или виртуелном новцу, ових дана актуелна је чак и код нас, иако је мало оних који уопште знају о чему је реч. Шта је биткоин, како је настао, како ради, како му се одређује вредност и како тај свет уопште функционише?

Кад је криза – биткоин!

Упућени тврде да је прича о криптовалутама само наставак саге о економији и размени добара у људском друштву, и то тако што је интернет омогућио нове странице у тој причи која траје откад је и човека.

У временима економских турбуленција, постало је правило – упућени људи купују биткоине. Светски економски стручњаци крстили су га као „фонд за катастрофе“, јер се потражња за њима повећава увек кад светска економија западне у кризу. У 2016. његова цена је порасла, а на питање да ли ће у 2017. години достићи рекордну вредност, експерти кажу да хоће.

Друштво за информатику Србије и Машински факултет у Београду организовали су крајем фебруара, пред три стотине учесника, што је, тврде, досад највећи број посетилаца на једној стручној трибини, округли сто „За и против биткоина“.

Могло се чути доста тога, па и да је реч о децентрализованом систему који је изврсно конципиран и добро функционише, али да биткоин нема све функције новца и претежно се користи у спекулативне сврхе, јер зарађујете или губите на променама његове вредности.

НОВИ САД КАО СРПСКИ „БИТКОИН ЦЕНТАР“

Да Нови Сад предњачи у домаћем „биткоин универзуму“, потврђује и податак да је школарину у новосадској Е-гимназији могуће платити управо том виртуелном валутом.

„С обзиром на то да је настава у нашој школи базирана на информационим технологијама, а овакав начин прикупљања новца све је популарнији међу нашим ученицима, одлучили смо да им понудимо и могућност плаћања дигиталним новцем“, рекао је за један информатички портал Небојша Јовановић, директор Е-гимназије.

Он подсећа да је за прикупљање виртуелног новца неопходан јак рачунар, а да треба бити спреман и на далеко већи рачун за струју.

„Рачунар би, поред осталог, требало да има напајање од бар 1.000 вати и добро хлађење, а такав кошта око 4.000 евра. С њим, зарада би била од 50 до 100 долара месечно. При том, неопходно је да имате довољно брз интернет, а на рачунару који тражи биткоине није могуће отворати ниједан други програм“, објаснио је Јовановић.

ОИИ РЕВОЛУЦИЈА

За потпуне лаике, једна од најпознатијих криптовалута, биткоин, настала је 31. октобра 2008. године. За разлику од земаља као што су Боливија, Еквадор или Бангладеш, у којима је забрањен као валута, у многим државама, међу којима су САД, Канада, Јапан, Велика Британија, Немачка, легалан је и званично прихваћен. Није под контролом ниједне светске централне банке, због чега није подложен манипулацијама на тржишту.

Рударење и процесорски рад

Следи део тежи за разумевање: за његову производњу потребан је софтвер који додељује биткоин као награду корисницима који, нудећи своје компјутере, учествују у процесу верификације и снимања биткоин трансакција у оквиру „blockchain“-а. Процес производње биткоина зове се „рударење“, а успешни „рудари“ награђују се провизијама и новокреираним биткоиинима.

С обзиром на то да је за генерисање једног блока потребно много времена, тако да је индивидуално рударење захтеван и дуготрајан процес, често се на интернету данас могу наћи агрегатори процесорске снаге, односно места на којима можете удружити свој процесор с осталим који тренутно рударе. Ти сервиси називају се „рударски басени“ или „Mining pools“.

Реч је о процесу којим се део снаге процесора рачунара позајмљује систему, а он, решавањем математичких операција, верификује трансакције у виртуелној валути. Алгоритам за производњу направљен је тако да у сваком тренутку убацује у оптицај одређену количину биткоина, која се дели на све који у том тренутку „рударе“. Што је више „рудара“, теже се долази до виртуелне валуте – објашњавају стручњаци.

Иако изгледа потпуно магловито, да није само тако, већ је прича и перспективна, потврђује случај Новосађанина, о коме пишу посетиоци интернет форума који се баве криптовалутама, који је купио чак 30 рачунара који „копају злато“ (рударење) на интернету да би скупио што више виртуелног новца. Ничим потврђени подаци говоре да је скупио чак 1.800 биткоина, који вреде око 1,5 милиона евра, али их је (у погрешном тренутку) продавао знатно јефтиније.

Неко је цитирао и изјаву једног програмера како је током процеса потрошња струје велика, јер рачунар непрекидно ради, а процесор кошта око 300 евра, па су се њих осморица удружили и купили исто толико рачунара, које су умрежили и наизменично, свакога дана, други рачунар „копа“ биткоине.

Број уређаја „окачених“ на глобалну мрежу експоненцијално расте.

А шта они раде или шта је то „рударење“, покушао је да приближи и извесни Dai Wei: „Свако може креирати новац уколико јавно емитује решење за претходно нерешени математичко-компјутерски проблем“.

Дакле, „доказ о компјутерском раду“ (proof-of-work) представљен је као легитимно средство за „стварање“ новца. Веровали или не, то је суштина.

Разрада изгледа овако: реч је о једначини која се релативно брзо израчунава користећи сирову снагу процесора. За то је, међутим, потребан одређени процесорски рад. Јако кратак (трајања пар милисекунди), али, ипак, уколико се користи за слање огромног броја и-мејлова (по неколико милиона), то процесорско време умножава се до граница испод исплативости.

Ако сте претходни пасус прочитали неколико пута и имате макар слику како изгледа производња, ред је да утврдимо да је трговина најпознатијом криптовалutom знатно једноставнија, па не морате бити „рудари“ и „ко-

ПОЧЕЦИ БИТКОИНА

Причу о биткоину, као јединственој врсти дигиталне валуте, треба почети од Сатоши Накамотоа. Тај, како се тада представио, тридесетседмогодишњи Јапанац први је развио идеју о биткоину, описујући га као peer-to-peer електронски новчани систем и децентрализовано средство плаћања. Своју идеју проследио је иницијално мејлинг листом сајту metzdowd.com, 2008. године.

Нешто касније, 3. јануара 2009, прва верзија софтвера биткоина „open source“ пуштена је у рад. Медији су и после вишегодишњег истраживања остали ускраћени за одговор на питање ко је анонимни Сатоши Накамото. Наиме, током протеклих година многи ентитети представљали су се као Сатоши, па је највероватније реч о групи људи. Биткоин вероватно није идеја једне особе, већ већег „интернет колектива“.

вати, јер зна тај шта и зашто купује. Чисто да остане забележено, свих пет уводничара на већ поменутој трибини на Машинском факултету (за које се верује да су упућени) изјаснило се да би одмах радо купили биткоине.

Трговина и ризик осцилације цена

Цена? Стручњак за биткоин и директор стартап компаније „Civic“ Vini Lingam предвиђа да ће биткоин до краја 2017. године вредети око 3.000 долара. Звучи примамљиво, у односу на данашњу цену – 1.153 америчких долара. Треба, дакле, знати да велике осцилације у вредности биткоина нису ретке, управо због тога што није под контролом ниједне централне банке која би могла да манипулише његовом вредношћу, као што је то случај с националним валутама.

Његов курс, због велике популарности, свакодневно варира. Када се појавио 2009. године вредео је свега десет долара, више од сто пута мање него данас.

Због поменутих честих и великих промена вредности биткоина многи се упуштају у трговинске спекулације, и, као и на свакој валутној берзи, неки добијају, а неки губе. Аналитичари кажу да је нестабилност ипак велика препрека да уђе у регуларне финансијске токове, јер нико није вољан да прихвати валуту с дневним флукуацијама вредности већом од 10 одсто.

Када се говори о будућност те криптовалуте, бивши шеф америчке централне банке Алан Гринспен сматра да је то балон који ће пући. Ипак, многи други склони су да поверују да је то једна од оних ствари које су у почетку изгледале као бесмислица, али су донеле револуцију. ■

Приредио Владимир ВЈЕШТИЋ

ВАЛУТА БУДУЋНОСТИ ИЛИ..

„Биткоин има потенцијал да замени све светске валуте, како за златне резерве, тако и за све друге примене“, каже Борис Прлић из bitcoin.rs.

Његова вредност контролише се искључиво потражњом на берзама. Биткоин вреди онолико колико су људи спремни да плате за њега, наводи Прлић и подсећа да је можда највећа предност криптовалуте данас то што не зависи ни од каквог централног тела. На питање да ли ће у будућности ипак постојати некаква контрола државе, он одговара одрично: „Макар не директно, дакле, не може ‘искључити’ биткоин, али може регулативом утицати на његову употребу у привреди“, каже Прлић.

пати биткоине“, можете једноставно трговати њиховом ценом на финансијском тржишту.

Купиш јер знаш да ће цена скочити – продаш и зарадиш! Ако знаш коме нудиш, не треба ни много објашња-

Пише
Душан ГЛИШИЋ

Они који живе у овом делу Европе добро знају да је Балкан по много чему специфичан. Народи слични, а различити, хтења им иста, а начини остваривања жеља другачији, карактери и овакви и онакви. Углавном одговарају времену. Али за музику сви имају довољно слуха. И разумевања. Како за ону тиху, милозвучну, тако и за нешто другачију, узнемирујућу, музику која омета комшије, буди страсти и уноси немир у дамаре.

ЋЕМАНЕ

На уво ми певај, Коштано, бре...– јецао је газда Митке у некој провинцијској кафани почетком 20. века, патећи што му младост одлази и што олињало циганско ћемане, ма колико верно дочаравало тугу и жал, не може да га врати у доба кад је господарио животом. Некако у исто време, далеко од те Станковићеве задимљене кафане, у тек основаној Опери београдског Народног позоришта, под светлима велерадских рефлектора, јецала је једна другачија виолина, „племенитија“ и господственија од оне кафанске, оне која је у облацима дуванског дима „убијала“ Миткета.

Исти инструмент, исти звуци, а очекивања другачија, публика другачија, дерт другачији. Познаваоци музике и музичких инструмената кажу да виолина својим звуком најверније дочарава људски глас. Њоме се, кажу, готово до савршенства представљају и најтананија осећања. И туга и срећа и радост и бол и огорчење и мржња и завист и гордост. Њене добро наштимоване четири жице, помилване гудалом и плачу и смеју се, готово истовремено. У рукама виртуоза тај инструмент, ћемане или виолина, производи очаравајуће небеске звуке и враћа нас у сећања или шаље у будућност, шта већ желимо и шта очекујемо.

Тако је и са Србијом. Свако ће од ње да добије шта жели. Они који живе у прошлости и чују само звуке славних предака, додирују то чаробно ћемане са жељом да се врате у младост, у славно доба кад су веровали свима и били поштовани од свих. Младост је таква, пуна снаге и моћи. Пуна жеља и нестрпљива да их оствари што пре. Гудало се помера жустрије, снажније, ако затреба, чупаће жице и свираће прстима, „пицкато“. Све зарад брзог и снажног, а тако пролазног звука. Они, међутим, који су „преко главе“ претурили и добро и зло, којима су знане и преваре и разочарања, нешто су мудрији, очекивања су им опрезнија и гудало им дуже прелази преко виолинских жица. Њима је потребно више времена, уво им тражи већу блискост с виолином. Снажнија су осећања, али је њихово

изражавање опрезније, додир гудала је нежнији. Они од Србије траже више. Звук тих виолина не прекида се чак ни аплаузима. Овације долазе тек на крају.

По свему судећи, Србија је после много година неизвесности, па и шмирања, наштимовала жице и добро затегла струне на гудалу. Музика коју производи постаје препознатљива, ноте су проверене и складне. Свет се навикао на мешавину источњачког сентименталног, јецајућег пианисима и западњачког насилног фортисима, на „двоглас“, који овим делом Балкана сада смирује страсти. Попут виолине у рукама виртуоза, Србија данас одаје звуке које свет препознаје и жели да чује. Ни прегласна ни нечујна, Србија постаје инструмент мира на просторима који су одувек, не без кривце страних композитора, сматрани труским и веома подложним за неартикулисане тонове.

Они који живе у овом делу Европе, или који бар проучавају полуострво на ком се угнездиле Србија, добро знају да је Балкан по много чему специфичан, па и по музици. Народи слични, а различити, хтења им иста, а начини остваривања жеља другачији, карактери и овакви и онакви. Углавном одговарају времену. Али за музику сви имају довољно слуха. И разумевања. Како за ону тиху, милозвучну, тако и за нешто другачију, узнемирујућу, музику која омета комшије, буди страсти и уноси немир у дамаре. Важно је да звуци дирају душу, да трепере баш као и она, да осете једно друго. Тад је виолина остварила мисију. Иако ће музика, полетела с њених жица, слетети ко зна где, важно је да је, неким невидљивим нитима, остала везана за тло на ком је настала, да одражава осећања оних који су виолину и узели у руке. То је најважније.

Музика је најлепша кад је виолина у рукама онога ко је воли и разуме. Ко се не одваја од ње. Тако је и на Балкану. Најпријатнија је музика виртуоза с ових простора. Кад год је виолину узимао у руке неко са стране, онај ко је не познаје, ко јој не зна душу и не жели да је чује, ко јој жице превише притиска гудалом, музика би нестала иместо звука настао би мук. Застрашујући. ■

МУНИЦИЈА 6,5 MM GRENDEL

МЕТАК КОЈИ ПРЕМОШЋАВА РАЗЛИКЕ

Метак 6,5 mm Grendel исте је дужине као и онај 5,56 mm, тако да стаје у већину пушака које користе калибар 5,56 mm без већих прерада. Простом заменом делова на терену и цеви, свака пушка калибра 5,56 mm може да постане пушка калибра 6,5 mm Grendel. И не само пушка 5,56 mm, већ и свака друга источног порекла! Како је чаура исте дужине као 7,62×39 mm совјетски, све пушке система АК-47 у том калибру променом цеви могу постати пушке заменљивих калибара.

Већ дуже време влада САД и неке западне земље покушавају да нађу замену за калибар 5,56 mm НАТО. Он се у ратовима протеклих 20 година показао не само као преслаб, већ и као саввим промашена конструкција. Наиме, основна идеја била је да се за исту масу војник опреми већом количином муниције, да зрно не убије одмах, већ да рани противника како би га још два војника носила с бојишта, и на крају, да метак буде балистички супериоран у односу на постојеће.

Масовно коришћени метак у аутоматским пушкама био је 7,62×51 mm НАТО, који се није прославио у борби, посебно због своје превелике снаге за аутоматско оружје, понајвише у Вијетнаму, где је америчка пушка М-14 била практично неупотребљива у аутоматској ватри, па су је користили скоро увек у полуаутоматском режиму.

Тада су уведени калибар 5,56 mm и пушка М-16. Због бројних недостатака конструкције пушке то је само по себи било лоше. Чак и у Вијетнаму, амерички војници су се жалили на калибар 5,56 mm тврдећи да би неколико пута погодили Вијетконговца, али би овај и даље стајао и пуцао на њих из АК-47 или би пак бацио ручну бомбу.

Како су борбе биле на веома блиским одстојањима, балистика 5,56 mm никако није долазила до изражаја. Међутим, због блоковске повезаности тај калибар усвајају све чланице НАТО-а и друге њима блиске земље.

Идеја о „заустановној моћи“

Следе сукоби у Ираку, а посебно у Авганистану. Борбе се сада воде на већој даљини, штавише и на већој од пројектоване за 5,56 mm метак. Долази до парадокса, америчка војска из складишта вади старе М-14 пушке, које су неславно завршиле у Вијетнаму, опрема их оптичким нишанима и дели као неку врсту помоћног снајперског оружја. Такво оружје названо М-21 у ствари полако постаје основни ослонац војника коалиције, јер калибар 7,62 НАТО има и домет и снагу.

Проблем је у томе што је постојала легенда да 5,56 mm прави изузетно велике ране на телу погођеног. У стварности, те ране најчешће нису биле довољно велике да доведу до онеспособљавања нападача.

У воду је пала и идеја о „заустановној моћи“ – толико хваљен концепт по којем метак мора да буде довољно јак да заустави физичко напредовање противника својом кинетичком енергијом. Проблем настаје у томе што 5,56 mm донекле појединачно или пак у кратком рафалу има ту снагу, али заустављени противник није и мртав, обично повуче прекидач на са-

моубилачком појасу и дигне пола војног логора у ваздух. Уз то је фанатизам религијских бораца, који јуришају без страха од смрти, показао да калибар 5,56 mm нема скоро никакав војни ефекат на модерном бојишту. Тако је уместо „заустановне моћи“ почело да се теоретише о „обарајућој моћи“, то јест о томе да метак не треба само да заустави противника (као рецимо у полицији), већ да га обори и убије. Тако цела прича о 5,56 калибру пада у воду. Један амерички војник из Авганистана је рекао:

„Погодио ме је у ногу метак 7,62 из „калашњикова“ – имао сам осећај као да ми је ногу поломио бејзбол палицом! У нападача сам испуцао кратки рафал од три метка 5,56 mm у груди на даљини од 15 m и не само да није пао, већ је наставио да се креће – у ствари побегао је!”

Неке земље света нису одбациле калибре попут 7,62×39 mm за АК-47 и 7,62 НАТО. Суочене са својим локалним особеностима, у старту су одбациле 5,56 mm или пак совјетски 5,45.

Како су уочени, недостаци код 5,56 mm довели су до размислања о замени калибра. Понуђене су неке алтернативе – на пример, једно време био је актуелан калибар 6,8 mm Remington, тј. 6,8×43 mm фигурирао је као наследник, чак је уведен у наоружање специјалних јединица САД. Међутим, бирократски отпор конзервативног врха војске (и оног који је без икаквог размислања усвојио 7,62×51 mm НАТО у време када је АК-47 господарио светским бојиштима са метком супериорним у односу на њега) довео је до тога да се одустане од замене калибра негде око 2003. године.

Интервенција у Авганистану додатно је показала дефакто немоћ калибра 5,56 mm у тамошњим условима. Грозничаво се траже решења и појављује се калибар .300 Blackout – сушта копија совјетског метка 7,62 за „калашњиков“, само мало редизајниран зарад локалних потреба, који у наоружање специјалних јединица усвајају неке војске, посебно холандске, где су схватили да 5,56 mm није довољно јак.

Проблем је у томе што је код 6,8 mm повећана убојна моћ на малим даљинама, а .300 (као и 7,62 совјетски) није довољно добар балистички на мало већим даљинама.

Поређење оквира са 5,6 горе и 6,5 mm Grendel доле

НАСТАНАК

Конструктор британског министарства одбране, инжењер Бил Александер 2002. године почиње истраживање с циљем да пушци AR-15 (цивилна М-16) да нови метак, без већих промена система. Он сазнаје да се метак који су Американци презриво одбацили производи у Финској. Одлази у фабрику „Лапуа“ и почиње рад са финским инжењером Јанеом Похјоиспаом. Њих двојица врше модификацију 6,5×39 mm метка у оно што ће постати 6,5×39 mm Grendel. Метак добија назив по нордијско-германском митском бићу Гренделу из „Саге о Беовулфу“, које је било толико страшно да људи нису смели ни да га погледају и којег су се сви плашили.

Метак 6,5 mm Grendel

Аутоматска пушка 6,5 mm Grendel (краћа цев)

Решење је нађено на полици

Онда су са полице извукли 5,6×39 mm руски. Деценијама су имали тај метак, све податке, балистичке прорачуне, али због ко зна којих разлога једноставно нису хтели да га користе. Неко је тражећи по полицама закључио да овај метак премошћава разлике.

Метак 6,5 mm Grendel „унук“ је совјетског 7,62×39 mm, а ево и како. Педесетих година у СССР-у створен је ловачки метак 5,6×39 mm за лов на јелене, а веома се допао и Финцима. Тако је фирма „Лапуа“ почела производњу под називом .220 Russian, који је тако дошао и до западних земаља. Калибар је био веома погодан за дивљач средње величине и за спортска такмичења.

Потом су 1984. Лоуис Палмисано и Вилијам Б. Дејвис на бази совјетског .220 Russian развили метак за који су сматрали да је оптималан за спортски лов, посебно за спортска такмичења. Тако настаје 6,5 PPC метак. На стрелишту показује ванредне способности, али амерички стрељачки тим га из непознатих разлога одбија држећи се калибра 6 милиметара. Тако метак 6,5 mm PPC одлази у заборав.

Међутим, двехиљадитих година почиње потрага за новим калибром како би се заменио 5,56 mm, који се показао као неадекватан за модерне услове.

Конструктор британског министарства одбране, инжењер Бил Александер 2002. године почиње истраживање с циљем да пушци AR-15 (цивилна М-16) да нови метак, без већих промена система. Александер је приметио већ постојећи и заборављени 5,6×39 mm (.220 руски), јер је довољно јак за затварач његовог метка, који је раније створио – .50 Beovulf. Убрзо,

ВЕРЗИЈЕ ЗАСТАВИНИХ ОРУЖЈА

„Застава оружје“ направила је неколико верзија војног оружја за калибар 6,5 mm Grendel. Наши стручњаци су на тестирању закључили да на оптималној борбеној даљини од 500 метара 6,5 mm Grendel има дупло већу снагу од 7,62×39 mm и за око 40% већу снагу од 5,56 mm, са мањим трзајем од првог, а с далеко већом убојитошћу од другог.

Александер схвата да конструкција „магичног“ метка већ постоји. Намера да се нађе калибар и метак јачи од 5,56, да има боље карактеристике на већим даљинама од совјетског 7,62, али и да задржи његову моћ и снагу, почиње да даје резултате. Уз то, жеља је да тај метак замени не само 5,56, већ и 7,62 mm НАТО, као митраљески и снајперски метак – да један метак буде јединствен за аутоматску пушку, пушкомитраљез, митраљез и снајперску пушку.

Александер се враћа на извориште и сазнаје да се метак који су Американци презриво одбацили производи у Финској. Одлази у фабрику „Лапуа“ и почиње рад са финским инжењером Јанеом Похјоиспаом. Њих двојица врше модификацију 6,5×39 mm метка у оно што ће постати 6,5×39 mm Grendel.

6.5 mm Grendel SP 8.00 g (123 gr)

	0	50	100	150	200	250	300
Brzina [m/s]	810	768	727	687	649	611	575
Energija [J]	2615	2349	2105	1882	1677	1490	1319
Putanja [cm]	-5	1.0	2.8	0	-8.1	-21.8	-41.8

Метак добија назив по нордијско-германском митском бићу Гренделу из „Саге о Беовулфу“, које је било толико страшно да људи нису смели ни да га погледају и којег су се сви плашили. Технички гледано, конструктори су извршили веома значајне измене на метку .220 руски (Russian). Пошли су од основне идеје да мора да буде таквих димензија да одговара стандардним оквирима америчких пушака М-16, те да се само променом цеви може извршити конверзија. Задржана је готово идентична дужина чауре као код совјетског М43 метка (7,62×39 mm) – 38,7 mm, тј. 39 у стандардизацији означавања. Како би добили већу снагу метка, променили су ширине „рамена“ чауре, тако да чаура добија мање коничан, а више ваљкасти облик. У такву чауру стаје више барута. Уједно, добијена је и далеко мања закривљеност оквира за муницију на пушци. Конструктори су задржали „флашаст“ облик чауре – што значи да је дијаметар чауре доста већи од дијаметра зрна, те се чаура сужава до дијаметра зрна – принцип који су форсирани Руси, јер даје далеко већу снагу испаленом зрну – на мањој дужини чауре даје већу снагу, јер садржи више барутног пуњења.

Потом су конструктори ставили ново зрно, веома доброд аеродинамичког облика. Добијени метак је исте дужине као и онај 5,56 mm, тако да стаје у већину пушака које користе калибар 5,56 mm без већих прерада. Простом заменом делова на терену и цеви свака пушка калибра 5,56 mm може да постане пушка калибра 6,5 mm Grendel – и не само пушка 5,56 mm, већ и свака пушка источног порекла! Како је чаура исте дужине као 7,62×39 mm совјетски, све пушке система АК-47 у том калибру променом цеви могу постати пушке заменљивих калибара. Тако се и наша војска и војна индустрија заинтересовала за тај калибар.

Интересовање домаће војне индустрије

Метак 6,5 mm Grendel је тако конструисан да превазилази не само поменути 5,56 по свим карактеристикама, већ и „велики“ калибар 7,62×51 mm НАТО, али и руски 7,62×54Р милиметара. На даљини од чак 1.000 m има боља балистичка својства од „митраљеског“ или „снајперског“ калибра 7,62 НАТО – зрно 6,5 mm Grendel од 8 грејна (123 грама) на 1.000 метара има већу снагу и бољу пробојност од зрна 7,62×51 mm НАТО од 9,5 грејна. Комбинација одлично дизајниране чауре,

ПРЕДНОСТИ

Метак 6,5 mm Grendel тако је конструисан да превазилази не само поменути 5,56 mm по свим карактеристикама, већ и „велики“ калибар 7,62×51 mm НАТО, али и руски 7,62×54Р милиметара. На даљини од чак 1.000 m има боља балистичка својства од „митраљеског“ или „снајперског“ калибра 7,62 НАТО – зрно 6,5 mm Grendel од 8 грејна (123 грама) на 1.000 метара има већу снагу и бољу пробојност од зрна 7,62×51 mm НАТО од 9,5 грејна.

јакот притиска и одличног дизајна зрна чува енергију и мање је троши у лету него „велики“ калибар 7,62 mm. Поредети га са 5,56 mm по таблицама за муницију „Првог партизана“ из Ужица, почетна енергија метка 5,56:6,5 mm Grendel јесте 1.674:2.615 џула, на даљини од 100 m, а на 300 m 851:1.319 џула. И у поређењу са зрнима 5,56 mm масе 75 грама, 6,5 mm Grendel масе 123 грама, по ефекту на циљу далеко је супериорнији.

Имајући све наведено у виду, прелазак на калибар 6,5 mm Grendel значио би велика издавања, али би на дужи стазе решио питање логистике и цене метка. Уједно, извршила би се унификација калибра и метка у оружаним снагама. За војнике наше војске увођење 6,5 Grendel значило би унификаци-

ју целокупне стрељачке муниције – из опција би изашли калибри 7,62 – 7,9 – 5,56 – 7,62 mm за аутоматску пушку и сви би били замењени тим метком.

Тако је „Застава оружје“ направила неколико верзија војног оружја за калибар 6,5 mm Grendel. Наши стручњаци су на тестирању закључили да на оптималној борбеној даљини од 500 метара, 6,5 mm Grendel има дупло већу снагу од 7,62×39 mm и за око 40% већу снагу од 5,56 mm, са мањим трзајем од првог, а с далеко већом убојитошћу од другог.

„Први партизан“ већ производи метак 6,5 mm Grendel, а у „Застави“ су направили модел модларне пушке, која променом цеви и оквира мења и калибар.

На крају, могли бисмо рећи да 6,5 mm Grendel, али и .300 Blackout стављају тачку на слепу филозофију људи који су подржавали метак 5,56 mm, јер она не може да се одржи у стварности. Метак 5,56 mm јесте одличан, али само за самоодбрану (ко мисли да користи пушку у самоодбрани), лов на ситну дивљач, док је 6,5 mm Grendel за војну употребу, где људима живот зависи од једног јединог метка. ■

Александар КИШ

ПОТЕНЦИЈАЛНИ ТЕРОРИСТИ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

ТИЊАЈУЋА ПРЕТЊА

ПИШЕ Проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Уколико су тачне информације да постоји између 3.000 и 5.000 такозваних страних бораца – држављана ЕУ, који су прошли обуку у камповима ИД, и под претпоставком да сваки „страни борац – војник Даеша” има од два до три истомишљеника (саучесника, помагача) у матичној земљи, реч је о контингенту од 6.000 до 9.000, односно од 10.000 до 15.000 могућих терориста у Унији

У вези са недавним терористичким нападима исламиста у Паризу (18. марта) и Лондону (22. марта) и осујећеног напада у Антверпену (23. марта), између осталог, важно је фокусирати се на детаљ из саопштења власти дотичних земаља – извођачи напада били су познати обавештајним службама и полицији. За париског терористу Зијед бен Белгасема (39), пореклом из Туниса, који је приликом рутинске саобраћајне контроле отворио ватру на полицију и лакше ранио полицајца у главу, да би након 90 минута у близини аеродрома „Орли” отео пушку од војника трочлане патроле антитерористичке јединице задужене за обезбеђење осетљивих локација, побегао у једну продавницу где су га безбедносне снаге убиле, француски министар унутрашњих послова Бруно ле Ру рекао је да је реч о радикализованом муслиману, од раније познатом полицији и обавештајним службама.

Од раније познати...

Британске власти саопштиле су да је Британац Калид Масуд (52), који је аутомобилом изгазио неколико пешака на Вестминстерском мосту и код зграде Парламента ножем усмртио полицајца, а потом убијен док је трчао ка улазу који користе посланици, био под присмотром контраобавештајне службе MI5, због повезаности са екстремизмом, али да никада није био оптужен за тероризам. Међутим, агенција „Амак”, повезана са тзв. Исламском државом (ИД), потврдила је да је Масуд био терориста, наводом: „Нападач испред парламента у Лондону био је наш војник. Он је из-

У кривичном законодавству већине европских земаља као могући извршилац кривичног дела тероризма означава се физичко лице, али се при томе узима у обзир и одговорност колективитета којем припада. Такво законодавно одређење претпоставља да се сваки члан одређеног терористичког колективитета сматра терористом, независно од његовог места, улоге и ангажованости у његовој хијерархијској структури (нпр. инструктор, вођа групе/ћелије, активни члан групе, тзв. спавач ћелије, финансијер, регрутер...). Имајући на уму наведено, неозбиљно је припаднике одређеног терористичког колективитета класификовати на потенцијалне и стварне терористе, јер такав њихов третман замагљује целину и суштину процеса тероризма. Насупрот томе, од недавно, поједине земље чланице Европске уније употребљавају термин потенцијални терористи, којим првенствено означавају особе (сопствене и стране држављане) муслиманске вероисповести за које располажу сазнањима да су у толико великој мери заслепљене исламистичком идеологијом да изражавају спремност да изведу акт насиља против „неверника“ на територији било које европске земље.

Следбеници и самотњаци

Ради потврђивања наведеног, из богатог комплекса података о тзв. потенцијалним терористима, наводимо скроман узорак.

Шеф Европола Роб Вејнрајт рекао је за лист „Ноје оснабрикер цајтунг“ (19. фебруара 2016) да се између 3.000 и 5.000 такозваних страних бораца, односно држављана Европске уније који су прошли обуку у камповима Даеша, вратило у Европу, где представљају „потпуно нови изазов“ и оциенио: „Европа је сада суочена са највећом терористичком претњом у последњих више од десет година. Можемо да очекујемо да ће Даеш или нека друга верска терористичка група извести напад негде у Европи, с циљем да убије велики број цивила“.

Немачка Савезна служба за одбрану устава (БФВ) саопштила је почетком децембра 2016. године процену да је у Немачкој око 40.000 исламиста, укључујући 9.200 ултрадигналних салафиста и 1.200 особа које квалификује као потенцијалне терористе.

вео операцију против западне коалиције у знак одмазде за убијене муслимане“.

За мушкарца у камуфлажној униформи Мухамеда Р. (40), који је ухапшен под сумњом да је желео да аутомобилом у пуној брзини изведе напад у улици Меир, познатој по шопингу у белгијском граду Антверпену, саопштено је да је држављанин Туниса до тада непознат обавештајним службама, али познат полицији због кривичних дела. Белгијске безбедносне снаге пронашле су више врста оружја у Мухамедовом аутомобилу и саопштиле да он није желео да се забије аутомобилом у војнике, него да избегне саобраћајну контролу.

Да би ваљано критички сагледали термин „потенцијални терористи“, неопходно је поћи од неумитне истине о томе да је тероризам као специфично насиље у политичке сврхе заснован на изненађењу. Такво његово обележје указује на то да када систем националне безбедности неке државе установи постојање тзв. потенцијалних терориста спремних да нападну њене виталне вредности, тиме заправо легитимише своју порозност (неадекватност, недовољну противтерористичку ефикасност), односно суоченост са нелагодним терористичким изненађењем. Независно од објективних или субјективних узрока који су утицали на испољавање таквог изненађења, основано је тврдити да национални систем безбедности такве државе није био превентиван у онемогућавању терориста да реализују своје тзв. ненасилне делатности (регрутне, индоктринарне, пропагандне, финансијске...), које су резултовале произвођењем стварних, а не потенцијалних терориста.

Евентуално занемаривање реалности од врховног менаџмента система националне безбедности државе (примарне жртве тероризма) неминовно за последицу има да је веома тешко предвидети где ће се и када догодити терористички напад. То пре свега због тога што је надзор „потенцијалних терориста“ скопчан са огромним ризиком.

Зашто су „потенцијални терористи“ високоризични за националну безбедност државе?

Такозвани потенцијални терориста је особа која је у великој мери уверена у основаност и оправданост властитог екстремистичког политичког циља и опседнута мржњом у односу на грађане примарне жртве да је одлучна да примени најгрубљу физичку силу ради њиховог бруталног убиства или телесног повређивања. Потенцијалног терористу покреће на извршење конкретног насилног акта менаџмент терористичког колективитета чији је члан, али могућа је и самоиницијатива. Такве особе у неким земљама означавају као „вукове самотњаке“. У прошлости, потенцијални терориста имао је велике тешкоће да се снабде средством (оружјем), којим је изводио напад над непосредном жртвом.

Међутим, напади који су исламистички терористи извели у појединим западноевропским земљама у прошлој и овој

години демантују постојање таквих тешкоћа. Наиме, они су у тим нападима користили средства (нож, секира, аутомобил, камион...) која су у свакодневной употреби сваког грађанина, која су комбиновали са неком врстом ватреног оружја. Потенцијални терористи применом оваквих средстава и тактике успевају да користе своје најубојитије оружје (страх) против секундарне жртве – цивила и примарне жртве – државе. Актуелно ванредно стање и највиши степен противтерористичке приправности у многим европским земљама аргумен-

товано потврђује ефективност и ефикасност потенцијалних терориста у угрожавању њихових виталних вредности, односно указује на ниво изазваног страха који успешно одржавају повременим извођењем нових пунктуалних напада.

Бројка која брине

Имајући на уму првоешелонску улогу обавештајних и безбедносних служби у противтерористичкој одбрани матичне државе, важно је осврнути се на карактер ризика са којим се суочавају у процесу оперативног надзора противзаконитих делатности тзв. потенцијалних терориста. Бројне и разноврсне чињенице поуздано указују на то да овај први ешелон земаља чланица Европске уније правовремено региструје и оптимално успешно надзире делатности потенцијалних терориста, те о свему томе реалистично извештава врховни менаџмент. Саопштење за јавност званичника примарне жртве после неког изведеног терористичког напада у стилу „извођач напада био је познат обавештајним службама и полицији“ поуздано потврђује наведено. Упркос томе, евидентно је да њихова моћ није довољна да у потпуности спречи насилно испољавање потенцијалних терориста. Основано је тврдити да се главни узрок састоји у томе што су политички фактори матичне земље нечињењем или чињењем допринели томе да укупан број спремних терориста превазиђе могућности обавештајних и безбедносних служби. У таквим околностима могућа су извесна обавештајна пропуштања, почев од немогућности вишегодишње и ви-

шедеценијске противтерористичке приправности обавештајаца, преко превида у процени да ли је одређени потенцијални терориста потпуно сигуран или могући извођач напада, до утврђивања потенцијалне непосредне жртве коју намерава напасти, а нарочито средства које ће употребити и места где ће напасти.

Уколико су тачне информације да постоји између 3.000 и 5.000 такозваних страних бораца – држављана ЕУ, који су прошли обуку у камповима ИД, и под претпоставком да сваки „страни борац – војник Даеша“ има од два до три истомишљеника (саучесника, помагача) у матичној земљи, реч је о контингенту од 6.000 до 9.000 односно од 10.000 до 15.000 потенцијалних терориста у Унији.

Док политичка елита ЕУ не створи услове да све њене чланице усвоје модел одбране од тероризма којим ће, с једне стране, онемогућавати даље произвођење исламистичких терориста, и са друге стране, њихов садашњи број почне успешно смањивати, реално је очекивати да ће терористичка претња исламиста представљати једну од изражених безбедносних претњи Европи и свету. Оптимална ефикасност оваквог противтерористичког модела претпоставља подједнако санкционисање тероризма сопствених грађана – на територији матичне земље и ван њене територије. ■

ОДГОВОР ВОЈСКЕ

Основне снаге за извршење пуча чиниле су јединице Првог и Четвртог батаљона Пешадијског пука Краљеве гарде, Другог батаљона борних кола и две батерије 101. и 328. противавионског дивизиона. Планирано је да пучистички главни штаб буде смештен у згради Главног ђенералштаба и Министарства војске.

Мада је испрва био у дилеми да ли планирани пуч да изврши још док је кнез намесник с делегацијом био ван земље, генерал Мирковић определио се за чекање. Последње припреме биле су у току, у Штабу ваздухопловства окупљали су се сви виђенији пучисти од којих се очекивало да по добијању лозинке делују без двоумљења и с максималном одлучношћу. Били су ту и Владета Богдановић, мајор, стални заменик председника Удружења резервних официра, који је био предвиђен да по потреби, током ноћи 27. марта, мобилише све резервне официре београдског гарнизона, и Илија Трифуновић Бирчанин, председник Народне одбране, који је као бивши четнички војвода, на одређеним локацијама у Београду, имао од 500 до 600 бораца под оружјем. Они би, зависно од ситуације, ступили у акцију по позиву.

Професор Радоје Кнежевић стигао је око 17 часова и остао до 3 сата 27. марта, када га је генерал Мирковић, заједно с капетаном Драгишом Ристићем, упутио у стан генерала Симовића, да би заједно дошли у зграду Министарства војске, која је у то време већ била у рукама пучиста под командом гардијског мајора Кнежевића.

У то време пуковник ваздухопловства Драгутин Савић, начелник штаба Команде ваздухопловства, изве-

штава генерала Мирковића да је мајор Крсто Лозић пребазирао на земунски аеродром једну ескадрилу „бленхајм” 62. бомбардерске групе из Бијељине, док другу држи у приправности. Ескадрила је имала задатак да испрва појача 6. ловачки пук, који се налазио на земунском аеродрому.

Пакленом машином на дворски воз

Око 17.30 часова 26. марта, у друштву потпуковника Марка Николића, задуженог за гарнизоне послове земунске управе, стиже и пешадијски потпуковник Динић, који уверава Мирковића да у својим рукама држи пешадијске трупе земунског гарнизона и да су му оне потпуно одане. Мирковић им саопштава одлуку за почетак акције и наређује да у 22 часа поново дођу по нове задатке. Том приликом Динић му саопштава да је од службе осигурања железничке пруге Земун-Батајница добио обавештење да ће у 21 час кренути дворски воз ка Загребу.

Вест је узнемирила Мирковића. Испрва је помислио да је план проваљен и да ће кнез намесник највероватније побећи са својом породицом. Одлучује да минира пругу и та-

ко заустави дворски воз на деоници између Земуна и Батајнице. Да би проверио информацију, Мирковић упућује мајора Богдановића код начелника Министарства саобраћаја Радула Радуловића да извиди ситуацију и сазна ко све путује возом, а ађутанту, капетану Славку Стеберњаку, да оде у гардијску касарну код мајора Кнежевића. У међувремену Кнежевић је већ послао извештај да само „Кнез путује у Словенију ради одмора и лова, а да Кнегиња и деца остају у Двору“.

примедбе. Потом је генерал Мирковић сишао у просторију команданта ваздухопловства ради прецизирања задатака водећим официрима, као и групама официра које су пратиле „вође“ у извршењу појединих задатака. Они су одлазили на земунски аеродром, јављали се пуковнику Савићу, који им је потом распоређивао потребан број људи наоружаних пушкама и митраљезима. Пред сам полазак војницима је саопштаван задатак уз напомену да су „Краљ и народ у опасности и да од ноћас војска преузима управу земље у своје руке“.

Око 17 часова Мирковић упућује пуковника Савића на земунски аеродром дајући му задатак да концентрише аутомобиле и „људство стави у приправност под оружјем“, тумачећи меру као нужну потребу с обзиром на стање у земљи, а нарочито у Београду после потписивања Протокола. Уз то Мирковић му је наредио да распореди наоружано људство и да свакој десетини додели по један митраљез. Као помоћ у извршењу задатака придодао му је потпуковника Миодрага Лозића. Официри, војни чиновници, подофицири и војници земунског аеродрома (око 3.000 људи) и Штаба ваздухопловства (300) наоружани пушкама и митраљезима чекали су наређење за акцију. Нико од њих није знао прави циљ приправности, осим малог броја официра оданих Мирковићу.

Време до 0.30 часова Мирковић проводи у канцеларији првог помоћника команданта ваздухопловства војске, на чијој је дужности дефакто и био, у присуству Илије Трифунновића Бирчанина, потпуковника Милоја Динића и Марка Николића, мајора Владете Богдановића и капетана Стеберњака, претресајући питања која су се односила на војни удар. У суседној просторији професор Радоје Кнежевић састављао је Прокламацију на српском и француском језику, о којој се још дискутовало и у коју су се уносиле последње

Управа Града у рукама пучиста

Потпуковнику Динићу генерал Мирковић наређује да у току ноћи (26/27. марта) под своју команду стави све трупе смештене у земунској пешадијској касарни (1. батаљон 2. пешадијског пука, 1. батаљон 70. пешадијског пука и батаљон школе за резервне официре) и да у одређено време запоседне рејон Савски мост – Зелени венац – Споменик. Знао је да успех подухвата зависи од тога да ли ће у самом почетку парализовати државну полицију – жандармерију, са којом није имао сарадњу. Зато је формирао посебну и најјачу групу за овладавање Управом града Београда. Група је била јачине 200 људи потчињених ваздухопловном пуковнику Стјепану Буразовићу. Предвиђао је да ће до отпора, ако га игде буде, доћи баш код Управе града Београда, кварталских жандармеријских станица и команде жандармеријских трупа. У том случају напад на Управу града подржаће Динић са деловима 3. батаљона. У случају жешћег сукоба, предвиђао је и употребу борних кола.

Сукоба, међутим, није било, па су у 2.20 часова, 27. марта, без ометања запоседнуте све просторије Управе града. Први телефонски извештај који је генерал Мир-

ковић добио био је од новог управника пуковника Стјепана Буразовића. Извештај је гласио: „Господине ђенерале, ваше наређење извршио сам. Управа града је у нашим рукама”.

Други извештај стигао је од ваздухопловног мајора Радована Пејића, који је са групом од 40 војника запосео радио-станицу „Макиш”. Том приликом, несрећним случајем, погинуо је један жандармеријски каплар. Била је то уједно и једина жртва 27. марта.

Ваздухопловци заузимају све институције управних власти у Београду, као и Управу града, квартове, жандармеријске станице, телефонске и телеграфске централе, поште, радио-станице у Београду и у Земуну, и хапсе чланове бивше владе, док Паробродску полицију и први квартал заузима пешадијски потпуковник Динић. Следећи се јавио ваздухопловни капетан Владимир Симић, који је запосео главну радио-станицу у Београду. Убрзо затим Мирковић телефоном наређује Накићу, који је са групом ваздухопловаца запосео главни телефон и телеграф, да до даљег прекине телефонско-телеграфски саобраћај.

Гардијски мајор Кнежевић, као главнокомандујући пешадијским снагама у граду, имао је да поседне простор где се налазио Главни ђенералштаб, Команда Београда, Председништво владе и зграде главних министарстава, око раскрснице улица Немањине и Милоша Великог. За тај задатак имао је на располагању 1. батаљон Пешадијског пука Краљеве гарде (командује мајор Кнежевић), 2. батаљон борних кола (мајор Данило Зобеница), батерију из 101. противавионског дивизиона (мајор Светислав Вохоска), батерију из 328. противавионског дивизиона (потпуковник Милош Банковић) и 4. батаљон Пешадијског пука Краљеве гарде (мајор Милан Вукосављевић). Планирано је да пучистички главни штаб буде у згради Главног ђенералштаба и Министарства војске.

Због неизвесног држања великог броја трупних јединица, које су га могле напасти са свих страна, мајор Кнеже-

вић морао је да у центру града створи јаку резерву. У 1.40 часова, по доласку на зборно место, командовао је: „Батаљон мирно!” Све је утихнуло. „Јунаци! По налогу нашег Врховног команданта, Његовог Величанства Краља Петра Другог, наш батаљон ноћас, добио је задатак да обезбеди Двор у вароши и поседне министарства. Позивам вас да гледате у своје старешине, и да њихова наређења извршавате без поговора, за добро Краља и наше Отаџбине. Уверен да ћете ноћас испунити свој задатак, ја вас позивам да сви сложено узвикнемо: да живи Краљ Петар Други и Његов Дом! Као удар грома, проломи се кроз ноћ: Живео! Живео! Живео!” Одмах затим уследила је команда: „Батаљон у двојне редове на десно!”.

Да би на време могао да упућује појачања оним деловима јединица које би евентуално наишле на јачи отпор, генерал Мирковић је још пре 2.20 часова упутио ваздухопловне мајоре Остојића и Топаловића да прате и контролишу ситуацију на терену. Већ у 2.30 обавештен је да је гардијски батаљон, са противавионским батеријама, запосео предвиђени рејон, а мајор Станојловић са 80 млађих официра зграду Главног ђенералштаба и Министарства војске и морнарице.

Тако након свих извештаја Мирковић упућује пратњу генералу Симовићу. Одмах затим позива пуковника Савића са земунског аеродрома и наређује му да га заступа у Штабу ваздухопловства и прати даље догађаје, а он у пратњи ађутанта Стеберњака одлази у Министарство војске, где је генерал Симовић већ преузео кораке за преузимање власти и формирање нове владе. „Пошто сам се претходно уверио да је мој подухват у потпуности успео, да је срушена једном за увек анационална влада Кнеза намесника и Драгише Цветковића, да је власт потпуно у рукама војске, и најзад, да је извршен удар народног ослобођења, предао сам власт ђенерали-

БАРЈАК ЗА СЛОБОДУ

„Пред нашу нацију у ове дане судба је поново била ставила питање: коме ће се приволети царству?”

Јутрос у зору на то питање дат је одговор: приволели смо се царству небеском, царству Божијем истине и правде, народне слоге и слободе. Тај вечни идеал, ношен у срцима свих правих Срба и Српкиња, чуван и разгореан у светилиштима наших православних храмова и исписан на нашим народним крсташима барјацима, јутрос је освануо чист и светао као сунце, очишћен и опран од прашине, навејане на њ, и од сваке мрље. Главни носилац тог народног идеала од јутрос је постао наш млади Краљ Петар Други Карађорђевић, син витешког Краља мученика Александра Првог, достојан потомак славног Војда Карађорђа, онога Карађорђа који је први дигао оборени косовски крсташ-барјак за слободу балканских народа.

Провиђење нас је управило на прави пут, који је Свети Сава давно и давно указао Српском народу. Бог Правде, који нас је до сада чувао од пропасти, чуо је глас и молитве наше, и поново нас је спасао од странпутица и скретања са нашег непроменљивог историјског пута.

Слава и хвала Богу!”

(Папџијарх Гаврило Рагио Београду, 27. марта 1941.)

НАРОД ОТЕРАО ВЛАДУ

Југославијом влада Намесништво од три члана, а од њих само један врши искључиво утицај на управљање државом. Народно представништво не функционише из простог разлога што Скупштина не постоји, а од Сената има само један октроисан заметак, без икакве могућне улоге...

Двадесет петог марта ове године представници Југословенске владе и Намесништва потписали су у Бечу приступање Југославије Тројном пакту. То је значило устаљење злог стања у земљи, прилажење Југославије табору непријатеља људске слободе и одрицање од своје националне независности. Тој срамотној капитулацији противиле су се све српске странке без разлике...

У зору 27. марта проговорио је онај бесмртни косовски дух, који се нама јавља у свима нашим тешким националним кризама савести. Народ је отерао Владу која му је душу изнела на тржиште...

После тога, Немачка је напала нашу земљу изненада, на најосетљивијем месту, полазећи са бугарске границе.

(Краљ Петар у Лондону, 17. децембра 1941.)

ма Душану Симићу и Богољубу Илићу, верујући да је предајем у сигурне и најсигурније руке", рекао је генерал Мирковић.

Шта је било после

У спољној политици нова српска влада вратила се на линију неутралности у европском сукобу. Нови министар Момчило Нинчић упутиће 3. априла једно циркуларно писмо свим југословенским посланствима: „Прво питање које се појавило пред Краљевском владом после промене режима од 27. марта било је питање односа са Немачком и Италијом, као и гледање на Тројни пакт. С тим у вези саопштио сам овдашњим немачком и италијанском посланику да Краљевска влада остаје верна поштовању закључених међународних обавеза, па према томе и Протоколу потписаном 25. марта ове године, да је њена главна брига одржавање политике добрих и пријатељских односа са Немачком и Италијом и да ће настојати најодлучније да не буде умешана у данашњи сукоб. Имајући у виду очување свих југословенских битних, државних и народних интереса, Краљевска влада ће се нарочито интересовати за начин примене Бечког протокола”.

Међутим, о Хитлеровим злим намерама против Југославије говоре неке чињеница из немачких докумената: „25. марта Југославија је била потписала Тројни пакт. Немачка је обећала да поштује Југословенски суверенитет и територијални интегритет, али су планови Армије за инвазију (Грчке и Југославије) били готови и два дана касније, 27. марта, Хитлер је издао заповест за покрет. Истога дана, међутим, избила је револуција и краљ Петар преузео је власт. Немачка операција је привремено одложена”.

„Хитлерови планови о Балкану били су сад готови. На дан 28. фебруара немачке трупе пребациле су се преко Дунава... Три недеље касније биле су завршене последње припреме за други део операције „Марита”; али 27. марта,

онога дана кад су немачке трупе имале да упадну у Југославију (за што је, вероватно, кнез Павле био потребан као алиби), избила је револуција и краљ Петар је преузео власт. Хитлер је привремено одложио инвазију док се не ураде планови према таквом развоју догађаја, и 6. априла немачке трупе прешле су границу Југославије и Грчке”.

„Преврат (у Београду) одложио је упад немачких трупа у Југославију који је био наређен за 27. март”.

О последицама 27. марта изјаснио се и сам Хитлер бурно реагујући на Недићеву оставку због немачких масовних стрељања у Крагујевцу, Краљеву, Шапцу, када му је 4. јануара 1942. одговорио: „Завереничко држање кругова тадашње Југославије коштало је онда немачку војску тешких крвавих жртава, а уз то драгоцених недеља, које су после недостајале крајем 1941. приликом сламања Совјетске Русије”.

Сличан став изрекао је и Черчил пишући у мемоарима о Другом светском рату: „Хитлерова директива ‘Барбароса’ од 18. 12. 1940. утврдила је општи распоред и главне задатке снага које су имале да се концентришу против Русије. Тог дана су укупне немачке снаге на источном фронту обухватале 34 дивизије. Балканска авантура, у коју је Фирер дозволио да буде увучен, довела је у јануару и фебруару до пребацивања 5 дивизија са истока на југ, међу њима три оклопне. У мају је немачки развој на истоку нарастао на 87 дивизија, док је најмање 25 њихових дивизија било заузето на Балкану. Сад ћемо видети како је услед нашег отпора на Балкану, а нарочито услед преврата у Југославији, та одсудна операција морала бити одложена за 5 недеља. Нико не може тачно одмерити какве је последице, пре него што се зима спустила, то имало на удесе немачко-руске војне. Постоје разлози за веровање да је тиме спасена Москва”. ■

(Крај)

МОМО КАПОР, 80 ГОДИНА
ОД РОЂЕЊА

Путовање по балканског м

Често оспораван од талентованих или не баш надарених, Момо Капор је, ипак, за живота постао легенда. И као сликар и као писац. Ко је он био, као ђак, као дете, као младић коме су птице слетале на руке, и како је стекао статус легенде, београдска публика има прилику да види на новој изложби у Дому Војске Србије.

Зовем се Момо, Бог ми је подарио све године које имам, а можда ће, ко зна, ако буде хтео додати још коју... Готово све своје године, могу мирно да кажем, радио сам редовно само две ствари: цртао и пушио. Није било дана када то нисам чинио. Ако ништа друго, повлачио сам палидрвцем линије по пепелу на дну пепељаре или врхом штапа шарао у прабини или песку, цртао прстом по замагљеном стаклу вагонских прозора или нечијим ружем за усне, у знак захвалности за протеклу ноћ, по огледалу у купатилу.

Тако је себе представио сликар и писац Момо Капор у књизи „Успомене једног цртача“. Тако и почиње једно сентиментално путовање по његовом животу, недавно представљено у Великој галерији Дома Војске Србије.

Путовање на коме се види Капор ван свог круга на Ади Циганлији и без своје Дафне, али са свим женским анђелима, с тренуцима из родног Сарајева, угловима Менхетна и Бруклина, који су му пружили уметничко уточиште онда када га јавност властите земље није баш прихватила. Негде између је и његов Београд, односно оно како га је он видео. Јер, Сарајево, Њујорк и Београд јесу три најважније географске тачке у Капоровом животу, оне које су га одредиле.

ЖИВОТУ Капорнара

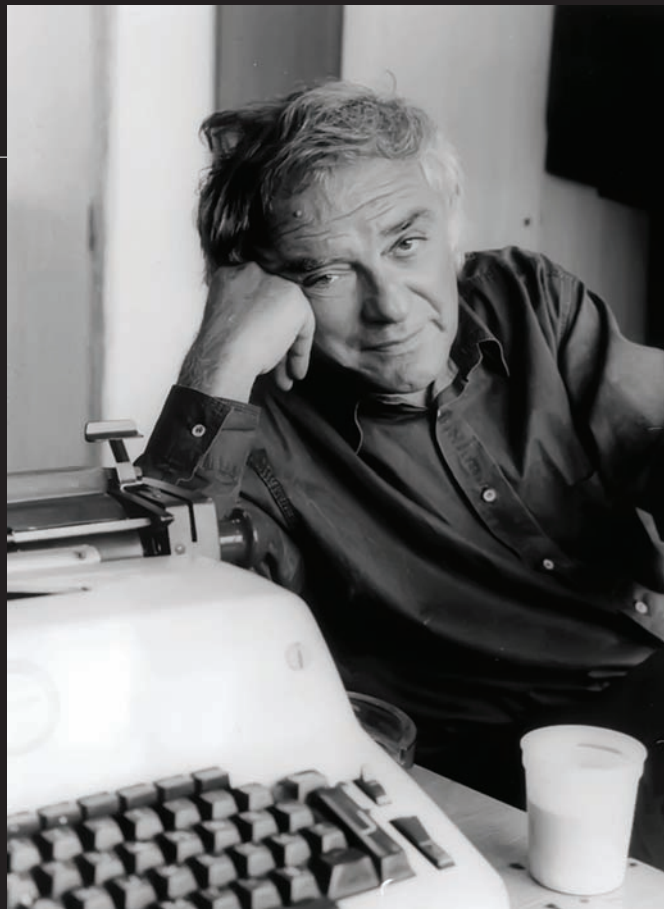

А на изложби су детаљи који се ређе срећу – његове школске књижице, фотографије рано изгубљених родитеља, плакати за изложбе у Њујорку и у Француској, цртежи из његове њујоршке фазе... Том кратком уводу треба додати још једну, трећу одредницу – писао је, и то добро!

Слике других – своје огледало

„Момо је, пишући о другима и сликајући друге, заправо ставио целу своју биографију, ставове, на увид”, рекла је на отварању изложбе, упрличене поводом 80. година од његовог рођења, Љиљана Капор, уметникова супруга и прва личност Фондације „Момчило Момо Капор”, која је заједно с Медија центром „Одбрана” један од организатора. Отуда и назив поставке – „Момо, par lui meme”.

Владан Вукосављевић, министар културе Републике Србије, рекао је на отварању: „Човек не-

вероватног дара и ренесансне природе, Петар Пан наше културе у најбољем смислу те речи, често је пред собом имао разне капетане Куке, које је увек побеђивао. Био је често оспораван од разних, што талентованих што квазиталентованих писаца, оних које данас и не памтимо, за разлику од њега.” Такође је подсетио на све чиме се Капор бавио, како је у својим емисијама на Радио Београду „202” младој југословенској публици показивао зашто поред рока један Булат Окуцава такође вреди њихове пажње, уводио их у велики свет о коме су сневали...

То је радио целог живота, стално провоцирајући учмале духове.

Приповедајући о малим животним секвенцама, Капор је одавао оне своје биографске тачке које су га упућивале ка извесним путањама, али је био и хроничар времена и промена на лицу градова у којима је живео и језика које је говорио.

У „Ускршњој причи” је стари наборани женски анђеоло који му је остао од породице после рата, али и „Сан Пелегрино” и друга пића (каткад неразговорних имена, како је то рекао Арсен Дедић) која је испијао дијем света, и Чубура, шћућурена и сиромашна, чију је сваку промену забележио као педантни посматрач... „Нема пољанчета на коме сте играли кликере. Сада је ту банка. А, уосталом, ко уопште данас игра кликере”, писао је о променама места и обичаја. Захваљујући тим хроникама, остало је забележено да су у неким годинама преко радија обавештавали која ће кућа у неком кварту бити срушена, не дописом с роком за исељење... „Зое” је била приповест о доживљају великог света у оку човека који долази из тоталитарног режима и емигрантској туги његових земљака који су ту стигли раније, ношени ратним вихорима. У „Уни” се бавио не само кршењем друштвених норми кроз везу ожењеног професора са студенткињом, већ и чињеницом да у том времену никад нисте били сигурни имате ли каквог Лауфера у кући, међу најближом родбином, пријатељима...

Уосталом, посетиоци изложбе моћи ће да се увере у то. Фотографије родитеља кажу све – угледна сарајевска породица страдаће у рату. Отац је отишао у заробљеништво, одакле се није вратио у земљу после ослобођења, али је зато сину слао разгледнице куда год да је ишао. Судбина мајке Бојане објашњава зашто су све жене које је Капор сликао анђели, чак и када су сасвим старе и наборане – страдала је у бомбардовању Сарајева, заштитивши сина телом. После га је чувала бака. Отуд је он касније, како рече Љиљана Капор, увек сматрао да његов живот мора бити нешто вредно, јер ће то бити најбољи одговор на ту жртву...

Из школских књижица сазнајемо да будућа легенда није имала баш легендаран успех у школи. Позивно писмо Ликовне академије у Београду да дође на полагање пријемног испита, затим, индекс студија, студентски радови... Бели се и ат на тамној, зеленој обали, а виле израђају из мора, симбола којима је провоцирао публику и режим...

Њујорк, Њујорк

„У Њујорку сам се коначно ослободио било какве жеље за успехом. Нисам ни дошао у њега да се такмичим, већ да изнутра, попут уходе, изблиза упознам тај мегалополис, центар света, место где је сликарство личило на непрекидну аукцију на којој је звекет новца потпуно загушивао оно што се зове дух и смињао уметности. Савладао сам, дакле, и ту, последњу, најтежу лекцију”, записао је Капор о свом боравку у културној престоници света.

Ипак, поглед на садржај изложбе открива да је успео. Јер, иако је умео да каже да је имао и много и мало изложби, плакати с његових њујоршких наступа, духовити и сами по себи уметност, кажу да је и те како имао где да

покаже оно што је радио, а и шта да понуди тако моћној публици. Ето и оних његових радова које ређе виђамо – лица Њујорчана изведена једним потезом оловке, Свети Валентин у мегалополису. Затим цртеж Менхетна, који као израста из нашег опанка шиљкана, тужне симболике – нема сумње да је моћна Америка изникла из блата (за које је опанак и прављен), као и све друге земље. Али, од кула близнакиња с тог цртежа данас нема ничег, док је шиљкан опстао...

Сликар који је створио писца, или обрнуто

Иако оспораван, пре свега као писац, Момо Капор је, као што је рекао директор Медија центра „Одбра-

на” пуковник Стевица Карапанџин, успео нешто ретко: „Капор, најбољи писац међу сликарима и најбољи сликар међу писцима, постао је легенда за живота.” И то у Београду који је трећа, последња дестинација његовог путовања и стална станица повратка током свих фаза живота, она која се најбоље види у његовој прози.

Али, ко ту коме треба да захвали, запитав се Никола Кусовац, наш стручњак за ликовну уметност. Приповедајући о једном путу са Капором у Хиландар, када је један дан у тој светињи био довољан великом писцу да напише своју најбољу књигу „Хронику изгубљеног града”, Кусовац је после њеног читања нешто схватио. „Слушајући монахе и запиткујући их, он је урадио оно што је научио од свог ментора Недељка Гвозденовића на Ликовној академији – да одвоји важно од небитног. Зато писац Капор заправо дугује сликару Капору, а то се види и у његовим књигама”, истакао је Кусовац. Да ли је заиста тако, више није ни важно, барем не широј публици. Она сада опет има прилику да види уметника, са свих његових страна, да сазна детаље који су обележили његов живот и, несумњиво, утицали на све што је радио. ■

Милена МИЛЕТИЋ
Снимио Срђан ХАЈСТЕР

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ

р а с п и с у је

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника

Расписује се конкурс за избор у звање сарадника:

1. једног сарадника за ужу научну област офталмологија у звање асистента;
2. једног сарадника за ужу научну област интерна медицина пододобласт кардиологија у звање асистента;
3. једног сарадника за ужу научну област медицинска микробиологија у звање асистента;
4. једног сарадника за ужу научну област интерна медицина пододобласт хематологија у звање асистента;
5. једног сарадника за ужу научну област анестезиологија и интензивно лечење у звање асистента;
6. једног сарадника за ужу научну област хирургија пододобласт неурохирургија у звање асистента;
7. једног сарадника за ужу научну област фармацеутска медицина у звање асистента.

Расписује се конкурс за поновни избор у звање сарадника:

1. једног сарадника за ужу научну област оториноларингологија са максиларнофацијалном хирургијом у звање асистента;
2. једног сарадника за ужу научну област интерна медицина пододобласт пулмологија у звање асистента;
3. једног сарадника за ужу научну област фармакологија и токсикологија у звање асистента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

– да је кандидат професионални припадник Војске Србије.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

За избор и поновни избор у звање асистента:

- 1) да је кандидат завршио одговарајућу здравствену специјализацију (на клиничком предмету или на претклиничком предмету за који постоји здравствена специјализација);
- 2) да је кандидат уписао докторске академске студије или му је као магистру наука одобрена тема за израду докторске дисертације;

Писма читалаца

У ИМЕ ИСТИНЕ

У појединим медијима објављена је нетачна информација, која представља веома грубу и увредљиву неистину, да је 1991. године „Јеврем Цокић премештен у Београд по личном захтеву“.

Осећам моралну и професионалну обавезу да негирам такву неистину и ради објективног информисања јавности укажем да сам јуна 1991. године прекомандован из Вараждина у Београд по потреби службе, указом Председништва СФРЈ, а не „по личном захтеву“ како је то изречено у медијима.

Такође истичем да сам током професионалне службе у Војсци службовао у девет гарнизона широм СФРЈ, СРЈ и Србије. На ратишту сам 5. октобра 1991. рањен и из рата изашао као ратни војни инвалид с 80 одсто инвалидитета.

Јеврем М. Цокић
генерал-пуковник у пензији

- 3) да је кандидат студије завршио са просечном оценом најмање осам (8);
- 4) да кандидат има најмање један рад in extenso, као први аутор у часопису са рецензијом.

За избор у звање сарадника у настави:

– кандидат мора да буде студент специјалистичких академских студија или докторских студија и да је завршио студије са оценом најмање осам (8).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса;
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор и поновни избор у звање сарадника подносе се на адресу Војномедицинске академије Црнотравска бр. 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање сарадника“. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

**АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ
ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА**

БЕЗ ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

КОТИК д.о.о
Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб:062/297-945
Факс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:

-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

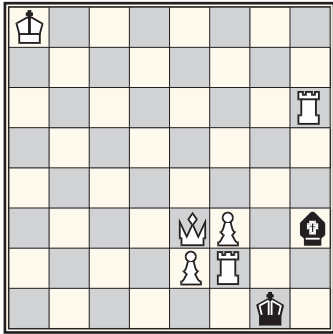
У нашем широком асортиману се налазе:
бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема,
аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља,
аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача,
програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере,
електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема,
бела техника и телевизори...

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ ДВОПОТЕЗИ ЕМИЛА ПАЛКОСКЕ

Водећи проблемиста новочешке школе шаховске композиције половином 20. века др Емил Палкоска (1871–1955) оставио је за собом велики опус са преко 100 награђених проблема. Често је навођен па је на неки начин досега својеврсну бесмртност. Доносимо два његова двопотезна проблема (бели даје мат у другом потезу), а решења ћемо дати у следећем броју.

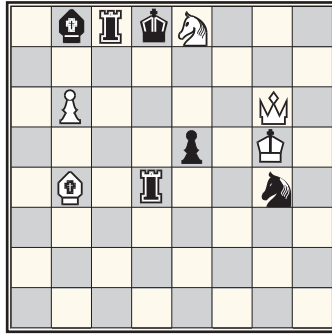
Проблем број 1. – Мат у 2 потеза
Др Емил Палкоска – „64“, 1925.

Позиција на дијаграму:

Бели: Ka8, De3, Tf2, Th6,
пешаци: e2, f3 (6 фигура)
Црни: Kg1, Lh3 (2 фигуре)

Проблем број 2. – Мат у 2 потеза
Др Емил Палкоска – „Дојче
шахцајтунг“, 1910.

Позиција на дијаграму:

Бели: Kg5, Dg6, Lb4, Se8, пешак c6 (5 фигура)
Црни: Kd8, Tc8, Td4, Lb8, Sg4,
пешак e5 (6 фигура)

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3X3.

У		7		4			
К	8		1	3			
О	4				7		5
Д		4	1			2	
А	9	5				1	6
С		2			9	8	
У	5		2				3
Д				6		5	8
А			8				6

Решење коњићевих скокова: Ако Бог не постоји, треба га измислити; Што више истражујем космом, све више верујем у Бога.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29						30							31			
32								33							34	
35		36							37							
38				39						40						
41					42						43					
44						45							46			
47								48								
49			50							51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: отми-чари, ниобизам, час, с, александра, позадина, т, АОК, листавац, двоцевка, Мване, витиница, пескар, небески, аријевац, лепе, Аристотел, Меланија, ИТ, ЕМ, Татарија, очајавати, Сара, аку-затив, патарен, тренер, даровито, Анана, испарити, аретолог, пир, м, аконитин, тарирати, к, Арт, Ратимира, асонанса.

ВОДОРАВНО:

17. Два повезана корака (нпр. у кошарци), 18. Најдужа притока Велике Мораве, 19. Жељезнице Републике Српске (скр.), 20. Бити у љубави с неким, 21. Трачерица, оговаруша, 23. Хучања, хуке, 24. Иронизатор, 25. Становница Монголије, 26. Чађав, 27. Њихати се, љулати се, 28. Израђивач торби, 29. Јавне кухиње у старој Турској, 30. Уређај за еманацију, 31. Које су без моћи говора, 32. Писац сатире, 33. Проналазачи, 34. Коњ (песн.), 35. Ратна резерва (скр.), 36. Дуги криви ножеви који су се носили за појасом, 37. Заобилазити суштину ствари, 38. Шпански фудбалер, Жерард, Шакирин супруг, 39. Вера у духове (лат.), 40. Родно место композитора Стевана Мокрањца, 41. Који је стекао славу, 42. Народни обичај уочи Лазарове суботе, 43. Старогрчки вајар из Егине, Онатас, 44. Волowska кола са канатима (мн.), 45. Подражавалац, опонашалац, 46. Ширина (скр.), 47. Лек против жуљева (фарм.), 48. Име народног хероја из НОБ Стојановића Татка, 49. Уставни (скр.), 50. Одузимања чега, 51. Мала аренда.

УСПРАВНО:

1. Друга фаза Српске револуције, почела 23 априла 1815, Војска Србије обележава свој дан у знак сећања на тај догађај, 2. Фудбалски ас, Волфганг, 3. Упитна заменица, 4. Оливерова имењакиња, 5. Регија Емилија-Ромања (скр.), 6. Млитав (грч.), 7. Фудбалер Раја Ваљекана, 8. Врста житарице, 9. Стричева жена, 10. Иницијали уметнице Рас, 11. Оно што је наметнуто, 12. Мушко име одмила, 13. Седишта неких установа, 14. Шатровачки говор (стр.), 15. Писмене притужбе, 16. Трговкиња старинама, 18. Филмска техника, 19. Краставчић, 20. Дворска клика, 21. Веровање атаниста, 22. Давати новац на камате, 24. Припадник аријевског народа, 25. Разбити, сломити, 27. Соли титанске киселине, 28. Справа за добијање озона из ваздуха, 30. Поп певачица, Кристина, 31. Шахист Михаил, 33. Нижи предео, долина, 34. Дипломатски представници, 36. Област под управом кана, 37. Женско име, 39. Врста мајмуна, 40. Штос, 42. Јако печен, 43. Похвалне песме, 45. Име глумца и певача Монтана, 46. Иницијали песника Дучића.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
ЗАДУЖБИНА „МОМЧИЛО МОМО КАПОР“

момчило.

par lui meme

ПЕТАК, 7. АПРИЛ 2017. у 19.00 ЧАСОВА

ВЕЛИКА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ, Браће Југовића 19

Изложба је отворена од 7–27. априла 2017. године

ПОКРОВИТЕЉ
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

UNDER THE AUSPICES
OF THE MINISTRY OF DEFENSE
OF THE REPUBLIC OF SERBIA

PARTNER 2017

Sajam naoružanja

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ НАОРУЖАЊА
И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ ПАРТНЕР 2017
Београдски сајам, Београд, Србија
27–30. јун 2017.

INTERNATIONAL FAIR OF ARMAMENTS
AND DEFENSE EQUIPMENT
Belgrade Fair, Belgrade, Serbia
June 27–30, 2017

 YUGOIMPORT - SDPR

 **БЕОГРАДСКИ
САЈАМ**
Место које је видео цео свет

ОДБРАНА
СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 167

Како до ефикасније
примене Резолуције УН
– Жене, мир и безбедност

ИСТИНСКИ РАВНОПРАВНИ

Пишу др Биљана СТОЈКОВИЋ и др Бранкица ПОТКОЊАК ЛУКИЋ

15. април 2017.

Усвајање Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација 2000. године представљало је важну прекретницу, којом је свету послата порука да међународна безбедносна заједница препознаје чињеницу да сукоби на жене утичу другачије него на мушкарце. Поред тога што морају бити заштићене током сукоба и по њиховом окончању, жене, такође, треба да имају значајнију улогу у накнадним процесима решавања сукоба и изградње мира. Стога је Резолуција од суштинског значаја и када је реч о заштити и укључивању жена у питања која се односе на безбедност и приликом решавања тема које се односе на политику безбедности, као и активности за успостављање и одржавање међународног мира.

Резолуција 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност једна је од најважнијих резолуција у области мира и безбедносне политике у свету. Поменута резолуција је усвојена на основу Миленијумских циљева развоја 31. октобра 2000. године у Савету безбедности Уједињених нација. У њој се посебно наглашавају последице оружаних сукоба на жене и девојке и важност њихове улоге у изградњи мира и постконфликтном опоравку земље. Резолуција је у сагласности са Конвенцијом о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW), али и сродним резолуцијама Савета безбедности УН које се односе на жене, мир и безбедност, а посебно са резолуцијама 1820 (из 2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015) и 2272 (2016).

Садржај Резолуције 1325 СБ УН формулисан је у оквиру 18 тачака, при чему је фокус на појединим областима које се називају и „стубовима“ резолуције и које се односе на превенцију, учествовање, заштиту и опоравак жена. Резолуција позива све релевантне актере да, пре свега, утврде да ли су права жена заштићена, поштована и унапређена у ратном сукобу, конфликту, постконфликтном опоравку и у миру, и да се, на основу постојећег стања, покрену и реализују одговарајуће активности, како би се, на тај начин, унапредио положај и улога жена у друштву.

Уградња стандарда Уједињених нација у акционе планове који се односе на жене, мир и безбедност

На отвореној дебати, вођеној у Савету безбедности УН на тему „Жене, мир и безбедност“, 25. октобра 2016. године, говорио је и тадашњи генерални секретар УН Бан Ки Мун, који је у својој дискусији посебно истакао улогу и значај који жене имају у превенцији конфликта, мировним процесима и постконфликтној изградњи, указујући на то да су студије показале да су ефекти постигнутих мировних споразума дуготрајнији уколико су у преговарачки процес укључене и жене.

У поменутој дебати потврђен је значај израде и спровођења акционих планова за примену Резолуције 1325 СБ УН и истакнуто да су, од октобра 2000. до октобра 2016, своје националне акционе планове за спровођење поменуте резолуције израдиле 63 земље у свету.

Поред њих, примену Резолуције подржале су и поједине заједнице држава, попут Европске уније (ЕУ), које су и у својим документима изразиле експлицитну подршку и посвећеност циљевима и вредностима Резолуције 1325 СБ УН. Такав је случај и са појединим међународним организацијама, при чему се посебно издваја Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), која је у свом Акционом плану за промоцију родне равноправности из 2004. године, као основном оквиру за деловање ОЕБС-а у области родне равноправности, истакла наведено опредељење. Такође, и Северноатлантски савез (НАТО) усвојио је Акциони план за имплементацију Резолуције 1325 СБ УН и сродних резолуција Савета безбедности УН 2010. године, који је до сада два пута ревидиран, како би се унапредила ефикасност у спровођењу планираних активности. Република Србија, као чланица УН, ОЕБС-а и Партнерства за мир НАТО-а и потенцијална чланица ЕУ, уважила је чињеницу да су наведене међународне организације у својим документима истакле значај равноправног учествовања мушкараца и жена у превенцији и решавању конфликта и промовисања културе трајног и одрживог мира, па је стога искуства и усвојена документа помених организација уградиле у свој Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији.

Партнерство Алијансе за уградњу родне перспективе

Усвајањем политике која се односила на примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН, 2007. године, НАТО/Са-

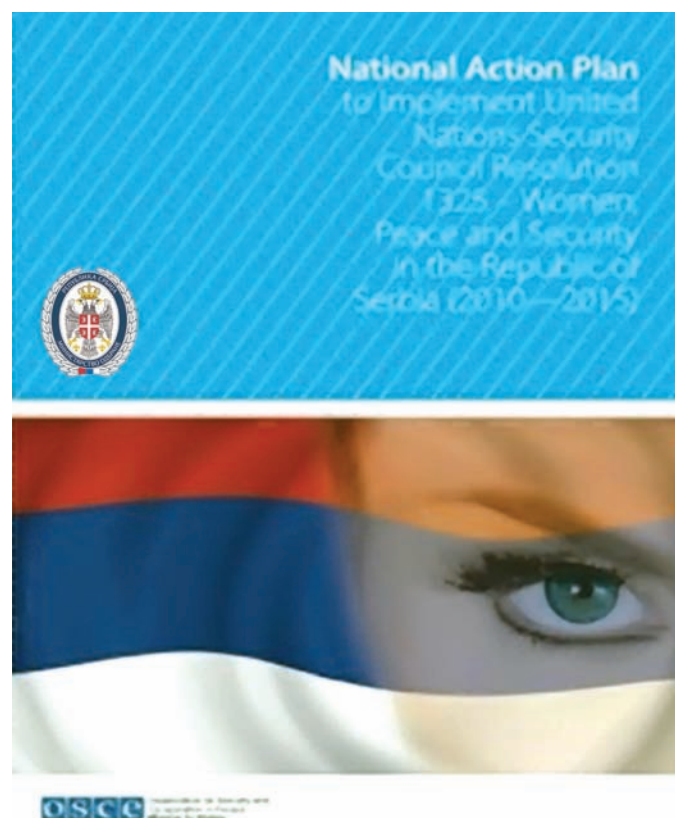
4

Државе које су усвојиле националне акционе планове за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН у периоду од 2005. до 2016. године

Бан Ки Мун,
генерални
секретар УН
од 2007.
до 2016.
године

вет евроатлантског партнерства започео је процес формулисања и спровођења планских активности и мера којима се унапређује улога и положај жена у оружаним снагама и промовише заштита њихових права. Политика у овој области ревидирана је 2011. и 2014. године, а планирана је њена ревизија и 2018. године.

Насловнице првог Националног акционог плана у Републици Србији (2010–2015) и Приручника за „особе од поверења”

С циљем усмеравања, управљања и праћења спровођења исказаних опредељења, НАТО/Савет евроатлантског партнерства усвојио је 2010. године први „Акциони план за имплементацију политике НАТО/ЕАРС о женама, миру и безбедности”, чији је садржај ревидиран 2014, као и након тога, за период примене од јуна 2016. до јуна 2018. године.

Акциони план усвојило је свих 28 држава чланица НАТО-а, а подржало га је 27 држава партнера, од којих је 21 држава чланица ЕАРС, док су осталих шест држава „глобални партнери НАТО-а”. У документу је истакнуто опредељење да ће, испуњавајући своју основну сврху – заштиту, политичким и војним средствима, слободе и безбедности свих чланица савеза кроз извршавање три основна задатка: колективну одбрану, управљање кризама и кооперативну безбедност, а у контексту достизања ширих политичких циљева и задатака, НАТО наставити да integriше родну перспективу у свој рад, доприносећи тиме примени Резолуције 1325 и сродних резолуција СБ УН. Крајњи циљ је да опредељења садржана у резолуцијама СБ УН која се односе на жене буду интегрални део свакодневног живота и рада, како војних, тако и цивилних структура чланица Алијансе и њених партнера, односно да се обезбеди интеграција родне перспективе у све политике, активности и напоре усмерене ка спречавању и решавању сукоба.

Резултати који се желе постићи спровођењем поменутог акционог плана НАТО/ЕАРС односе се на заступљеност жена, интеграцију и институционализацију родне

Плакат поводом обележавања четрдесетогодишњице учешћа жена у снагама НАТО-а, 2016. године

перспективе, а формулисани су у следеће две тачке: „1. смањене баријере за активно и сврсисходно учешће жена у одбрамбеним и безбедносним институцијама НАТО-а, држава чланица и партнера, као и у оквиру операција, мисија и управљања кризама под руководством НАТО-а; 2. приоритети из агенде – Жене, мир и безбедност и родна перспектива интегрисани су у политике, активности и напоре НАТО-а, држава чланица и партнера са циљем превенције и решавања сукоба”. Ради постизања наведених резултата, поменути план предвиђен је значајан број активности које је потребно реализовати до 2018. године, чији ће се ефекти процењивати на основу конкретних индикатора, што је новина у том плану у односу на претходни.

Посебну пажњу НАТО посвећује питањима родно заснованог насиља, у забрињавајућој мери заступљеног у сукобима, али и по њиховом окончању, ради чијег спречавања је усвојено неколико резолуција Савета безбедности УН. Стога је 2015. израђен документ „Војне смернице за превенцију и одговор на сексуално и родно засновано насиље у сукобима” (Military Guidelines on the Prevention of, and response to, Conflict-Related Sexual and Gender-based Violence). Превенција и реаговање на сексуално и родно засновано насиље у сукобима укључено је у све фазе анализе мисије, планирања, едукације, обуке, извођења вежби и евалуације операција и мисија под вођством НАТО-а, као и у документе оперативног планирања, директиве и доктрине.

Србија у друштву најбољих

Република Србија је међу малобројним земљама које су израдиле свој други национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН. Претходни план, који се спроводио од 2010. до 2015. године, позитивно је вреднован у екстерним евалуацијама спровођења акционих планова за примену Резолуције 1325 СБ УН, које је спровела Мисија ОЕБС-а у сарадњи са Институтом за инклузивну безбедност из Вашингтона (САД), Фондацијом „One Earth Future“ и Београдским центром за безбедносну политику. Значајно је истаћи да су реализатори тог вида евалуације примене Резолуције 1325 СБ УН, на основу упоредне анализе са осталим евалуираним плановима, у свом извештају посебно нагласили да „иако не постоји најбоље урађен национални акциони план, Република Србија се налази високо на листи градације анализираних акционих планова, што је потврда резултата деловања образованих институција за спровођење Националног акционог плана у петогодишњем периоду“. На тај начин је саопштено да се наш план налази у ужем кругу најбољих националних акционих планова у свету.

Иако похвале, посебно оне изречене на међународном нивоу, пријају, у Републици Србији, а посебно у Министарству одбране, постоји свест да се увек може боље, ефективније и ефикасније, те су стога критички преиспитивани ре-

Такође, Аналитичка група МО и ВС је у септембру 2015. учествовала и у попуњавању упитника за интерну евалуацију коју је у Републици Србији спровело Мултисекторско координационо тело Владе. Оно је, уз стручну и административно-техничку подршку Министарства унутрашњих послова, извршило унутрашњу евалуацију спровођења Националног акционог плана у периоду од 2010. до 2015. године и поднело опширан извештај о томе Политичком савету Владе, 30. октобра 2015. године.

Након петогодишње примене Националног акционог плана у Републици Србији, Политички савет Владе оценио је да је постигнут значајан напредак у достизању постављених циљева и да су створени услови за унапређење примене ове резолуције у наредном петогодишњем периоду. Наиме, разматрајући најзначајније резултате постигнуте у периоду од 2010. до 2015. године, то тело Владе, којим је председавао министар одбране Зоран Ђорђевић, посебно је истакло следећа достигнућа: постигнута је „видљивост“ заступљености жена у систему безбедности, њиховог места и улоге у очувању мира и безбедности у Републици Србији; образована су и функционишу скоро сва предвиђена институционална тела и механизми за спровођење плана, осим саветника за род команданата националних контингената у мултинационалним операцијама; такође, обезбеђена је „мерљивост“ учинака предвиђених активно-

Састанак
Политичког савета
Владе одржан
у Министарству
одбране

Сажети резултати
SWOT анализе
Аналитичке групе
Министарства
одбране и
Војске Србије
из 2015. године

зултати пређеног пута када је направљен „истина, први корак, али корак од девет миља“, како је оценио тадашњи председник Политичког савета Владе и министар одбране Зоран Ђорђевић.

Аналитичка група Министарства одбране и Војске Србије, коју чини 25 лица из 18 организацијских јединица Министарства одбране, реализовала је SWOT анализу, у јесен 2015. године, чији су резултати представљали основ за интерну евалуацију спровођења тог плана у Министарству одбране и на основу које су дате и препоруке за унапређење спровођења тог плана у МО и ВС у наредном периоду.

СНАЈЕ (Strengths)	СЛАБОСТИ (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Постојање политичке воље највиших институција у Републици Србији за увођење родне равноправности Агилност руководства Политичког савета Владе Уређеност и функционалност система одбране Почетак школовања жена на ВА и ВГ... 	<ul style="list-style-type: none"> Мали број жена на руководећим и командним позицијама у МО и ВС Нефлексибилност формацијских елемената у ОЈ МО слаби једнаке шансе за напредовање жена Одсуство вођења у каријери војних службеника у МО и ВС, међу којима преовлађују жене Недовољна финансијска средства за спровођење НАП-а у МО и ВС...
МОГУЋНОСТИ (Opportunities)	ПРЕТЊЕ (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Веће улагање у обуку и информисање Измена постојећих и доношење нових законских прописа Вођење у каријери и саветовање за све категорије запослених Повећање броја жена у МОи... 	<ul style="list-style-type: none"> Запосленима у органима државне управе често није довољно јасна суштина увођења родне перспективе у реформу система безбедности Нису извршене значајне реформске промене у нормативној, организацијској, кадровској, социјалној и финансијској области, које би допринеле равноправном третману жена у систему безбедности...

Најбоље у рангу у оквиру 136. класе Војне академије Универзитета одбране су три кадеткиње

сти садржаних у Националном акционом плану, уз помоћ индикатора. Захваљујући томе, знамо да је повећана заступљеност жена у систему безбедности за 4,13 одсто (са 27,40 одсто 2010. на 31,53 одсто 2015. године), а повећана је и заступљеност жена у одлучивању (командовању/руковођењу) у систему безбедности за 5,21 одсто (са 14,47 одсто 2010. на 19,68 одсто 2015. године). Значајно је повећано и учешће жена из система безбедности у активностима међународне сарадње, а чешће него ранијих година жене су биле и у улози шефова делегација приликом службених посета у иностранству. Отворени су сви облици едукације у војсци и полицији за партиципацију жена. Десило се и оно што је некада било незамисливо – жене не само да су примљене на школовање на Војну академију, већ под једнаким условима и у Војну гимназију и Средњу стручну војну школу. Указано поверење у потпуности су оправдале марљивим радом, а остаће забележено да су у оквиру 136. класе кадета и кадеткиња Војне академије три најбоља кадета у рангу заправо биле кадеткиње са студијског програма Логистика одбране, модул Финансије, које су постигле сјајан успех са завидном просечном оценом, и то: Бојана Регодић 9,84, Јелена Пековић 9,74 и Ива Станковић 9,65.

Професионални војници у извршавању задатка у 224. центру за електронска дејства Војске Србије

Реализован је велики број активности усмерен на едукацију запослених у систему безбедности из области родне равноправности, веома разноврсног садржаја. Осим тога, покренуте су иницијативе за измену и допуну постојећих нормативних докумената које су подразумевале и измене и допуне „Закон о одбрани“ и „Правила службе Војске Србије“, како би жене у униформи стекле равноправнији статус у службеном ословљавању или оствариле већу правну заштиту приликом одсуства са посла због трудничког и породилског боловања, а мушкарци због родитељског боловања и слично.

Предузете су и поједине делотворне мере за унапређење положаја запослених жена, па је тако, управо на иницијативу Министарства одбране, промењено радно време запослених у органима државне управе, како би се боље ускладиле родитељске улоге запослених са њиховим професионалним обавезама.

Разводник Душка Стјепановић,
нишанција на тенку М-84

Реализоване су реформске промене у погледу веће заступљености жена у оперативним саставима војске и полиције, које су биле подржане веома успешним медијским кампањама.

Такође, успешно су реализоване и информативне кампање за пријем девојака у Војну академију, Војну гимназију и Криминалистичко-полицијску академију, о чему сведочи

Родно сензитивни плакат
за добровољно служење војног рока

велики број текстова и фотографија објављених у интерним штампаним и електронским медијима, али и домаћих признања, као и банери истакнути на згради Министарства одбране, са женама у униформи у првом плану. Евалуатори из Фондације „One Earth Future“ коментарисали су управо банер који стоји у оштром несагласју са зградама срушеним у НАТО бомбардовању, следећим речима: „Нове фотографије за ново доба!“ И заиста је тако.

Споменимо и то да је снимљена и на јавном сервису Србије емитована веома популарна играна ТВ серија „Војна академија“, која је не само допринела афирмацији војног позива у јавности, већ је и утицала на већи одзив грађана и грађанки из маргинализованих група, а посебно жена, на конкурс за школовање на Војној академији и избор тог часног позива за своју професију.

Треба истаћи да су успостављени успешни односи сарадње готово свих актера укључених у примену Резолуције 1325 СБ УН, како у земљи, тако и у региону, у оквиру међународне сарадње.

ТВ серија „Војна академија“ доприноси афирмацији војног позива међу женама

Жене из Србије у мултинационалним операцијама

Припадници наше војске су од 2010. до 2015. учествовали у четрнаест мултинационалних операција (МнОП), од којих су десет под окриљем Уједињених нација (Бурунди, Источни Тимор, Чад, Република Либерија – UNMIL, Република Обала Слоноваче – UNOCI, ДР Конго – MONUSCO, Република Кипар – UNFICYP, Република Либан – UNIFIL, Блиски исток – UNTSO и Централноафричка Република – MINUSCA) и четири под окриљем Европске уније (у Републици Сомалији – EUTM Сомалија и у Аденомском заливу – „EUNAVFOR Somalia – Operation ATALANTA“, Републици Мали – EUTM Мали и у Централноафричкој Републици – EUFOR RCA). Укупна заступљеност жена из Министарства одбране и

Војске Србије у мултинационалним операцијама у 2015. износила је 10,06 одсто, док је у истом периоду учешће припадница Министарства унутрашњих послова у цивилним мисијама износило пет одсто.

Први пут у историји Војске Србије жене су као професионални војници ангажоване у мировној операцији у Републици Кипар 2012. године, што се показало као добра пракса, па је у свакој новој ротацији јединица у саставу нашег контингента био и одређени број жена професионалних војника. А већ следеће, 2013. године, први пут је у мировној мисији УН ангажована и једна жена официр из Војске Србије.

Учешће жена из Србије у мултинационалним операцијама је у сталном порасту, али им је и даље потребна активна подршка колега и породице

УГЛАВНОМ У МЕДИЦИНСКИМ ЕКИПАМА

Према подацима Центра за мировне операције ЗОК ГШ ВС о учешћу жена у МнОп, од јула до децембра 2016. упућено је укупно 39 жена у МнОп, и то по мисијама: MINUSCA – 25, UNIFIL – 9, MONUSCO – 3 и UNFICYP – 2. Значајно је напоменути да од када се систематски прати и извештава о учешћу припадника МО и ВС у МнОп, није било случајева кршења људских

права, а посебно људских права жена и деце у МнОп у којима су учествовали наши припадници и припаднице.

Осим тога, треба споменути да је ангажовање жена из Републике Србије у МнОп од 2010. до 2012. било, углавном, у оквиру медицинских тимова за евакуацију ваздушним путем (лекари и медицински техничари), као нпр. у ДР Конго (MONUC/MONUSCO) и у склопу норвешке лаке пољске болнице, те у оквиру самосталног санитетског тима (на дужностима медицинских и стоматолошких техничара) у Централноафричкој Републици и у Чаду (MINURCAT).

Међутим, пожељно је да њихова заступљеност у будућности буде и већа, па се поставља питање како то постићи. Поред проучавања страних искустава, Аналитичка група МО и ВС је на основу испитивања у фокус групама прве мешовите генерације кадета и кадеткиња школованих на Војној академији УО дошла до сазнања да су разлози који већину жена запослених у МО и ВС одвраћају од активнијег учешћа на различитим позицијама у мировним мисијама бројни и разноврсни, али су, пре свега, садржани у тешком усклађивању породичне и професионалне улоге и специфичних обавеза које у породици имају жене. Стога им је потребна системска и колегијална подршка на послу, али и активнија подршка породице и пријатеља да би се одважиле да прихвате тај професионални изазов.

Примери добре праксе из оружаних снага Холандије

У оружаним снагама Краљевине Холандије нема квота за пријем у војну службу. Према подацима из 2015. године, укупна заступљеност жена у професионалној војној служби (официри, подофицири, војници) износила је 9,4 одсто. Од тог броја, 3,2 одсто жена је на служби у копненој војсци, 1,8 одсто у ваздухопловству, 2,4 одсто у морнарици и 2 одсто у војној полицији. Циљ је да се повећа заступљеност жена у оружаним снагама на 12 одсто. Министарство одбране Краљевине Холандије најавило је да је у току разматрање могућности да женама буде дозвољено обављање војне службе на свим позицијама у војсци, укључујући и на подморницама и у Краљевском маринском корпусу, у којима то до сада није био случај.

Иако Холандија нема проблема с пријемом жена у војну службу и на све облике школовања и усавршавања у оружаним снагама, јављају се потешкоће када је реч о њиховом задржавању у служби. Жене најчешће напуштају службу у оружаним снагама услед немогућности да успоставе адекватан баланс између пословног и приватног живота, због материнске улоге и жеље да што више времена проводе са својом децом. Због тога је уведено флексибилно радно време и могућност да жене са малом децом (до пет година старости) раде скраћено, тј. пет сати дневно. Последњим изменама закона на државном нивоу, који се примењује и на припаднике оружаних снага, у складу са родном равноправношћу, и мушкарцима и женама је допуштено да користе комбиновано (флексибилно) и непотпуно радно време, што спада у родитељско право на коришћење скраћеног радног времена са осам на пет сати дневно, а које може остварити један од родитеља до узраста детета до две године старости.

Холандија има политику која и мушкарцима и женама у оружаним снагама омогућава да одбију да буду ангажовани у мировним операцијама уколико имају децу млађу од две године. Раније је то право било резервисано искључиво за жене које имају децу млађу од пет година.

Министарство спољних послова и Министарство за развој и сарадњу у Холандији 2007. године били су носиоци израде Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН, а након усвајања документа у његовој имплементацији сарађивали су и Министарство одбране, волонтери и невладин сектор у тој земљи. Од 2012. родна равноправност поново је у фокусу оружаних снага Холандије, те је тада израђен Холандски национални акциони план за имплементацију Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност (2012–2015).

Имајући у виду да постоји сталан проблем у задржавању жена у војној служби, уведени су програми и примери добрих пракси. Један од таквих је и могућност пријема у службу цивилних лица оба пола са одговарајућим степеном образовања, који се после обуке преводе у официре. Како су приликом посете нашем Министарству одбране истакле представнице оружаних снага Краљевине Холандије Eli Barbiers и Esther van der Meulen-van Dijk, 2006. године израђено је Упутство на нивоу Генералштаба о родно одговорном планирању. Наиме, направљена је листа шта треба ура-

дити у процесу планирања, извршења и евалуације операција одговора на кризу, са становишта рода. Тада су у јединице уведени саветници за родна питања који саветују команданте како да се унапреде услови у јединици и окружењу како би биле задовољене потребе оба пола и који су увек у јединицама током ангажовања у операцијама. За потребе учешћа оружаних снага Краљевине Холандије у операцијама одговора на кризу и мировним операцијама годишње се едукује пет родних саветника у Центру за обуку у Краљевини Шпанији.

сукобљеним странама, али и у преговарачком процесу у смиривању сукоба и налажењу решења за мирно решавање конфликта, дугорочан развој и стабилизацију региона, овај документ је дао могућност за јасније дефинисање такве њихове улоге у сектору безбедности и друштву у целини кроз промовисање политика једнаких могућности и родне равноправности.

Колико је политика једнаких могућности важна за све жене на планети, показују одлуке са Прве светске конференције УН о женама, која је одржана у Мексико Ситију 1975.

Представнице оружаних снага Краљевине Холандије у посети Министарству одбране и Војсци Србије

Институционална тела и уградња родне перспективе

Први Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији, који је на иницијативу 30 организација цивилног друштва и на предлог Министарства одбране усвојен на седници Владе Републике Србије 23. децембра 2010, донет је на десетогодишњицу усвајања Резолуције 1325 СБ УН и представљао је акциону платформу за једнакост учешћа, напредовања и одлучивања жена у систему безбедности. Процена креатора тог плана била је да се не може очекивати да ће примена првог петогодишњег плана допринети потпуној и делотворној заштити људских права жена у области одбране и безбедности, између осталог, јер је реч о процесу који подразумева и утрошак одговарајућих материјалних и финансијских средстава, која 2010. године нису била опредељена. Стога су жељене промене започеле постепено, кроз уградњу родне перспективе најпре у институције безбедности, са тенденцијом да се примена Резолуције 1325 СБ УН већ у наредном петогодишњем периоду са органа државне управе прошири на органе локалне самоуправе и на све грађане и грађанке у Србији и тиме демократска оријентација ка људској безбедности добије своје конкретно утемељење.

С обзиром на чињеницу да жене нису само жртве рата и насиља, већ могу да имају и активну улогу као учеснице на

Пуковник др Катарина Штрбац, директорка Дирекције за европске интеграције и управљање пројектима Министарства одбране

године, када је проглашена Декада жена и усвојен Светски план акције за развој институција за родну равноправност. Али, с обзиром на то да ове мере нису биле обавезујуће за владе држава чланица Уједињених нација, значајних ефеката није било. Стога је било неопходно да се донесу препоруке које би биле обавезујуће за државе чланице, које би довеле до увођења родне равноправности све државне политике и на свим нивоима. До тих обавезујућих мера је дошло тек усвајањем тзв. Пекиншке декларације и Платформе за акцију, на Четвртој светској конференцији о женама УН, 1995. године. Земље чланице УН тада су се обавезале да ће основати институције за напредак жена и спровођење политике родне равноправности и једнаких могућности.

Стога је у Републици Србији дошло до успостављања механизма за родну равноправност на републичком, покрајинском и локалном нивоу, али не и у оквиру система безбедности. Тек усвајањем првог Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН (2010–2015) предвиђено је формирање четири институционална тела: (1) политичког савета, (2) мултисекторског координационог тела, (3) надзорног тела и (4) аналитичких група или истраживачких тимова. Механизми родне равноправности предвиђени тим планом су: (1) „особе од поверења“, (2) саветник/саветница за родну равноправност министра/директора, (3) саветник/саветница за родну равноправности у свим цивилним и војним мисијама, (4) независни мониторинг, (5) родно одговорно планирање, (6) родно одговорно буџетирање и (7) родно одговорно вођење евиденције кадрова.

1325 СБ УН. То тело је и у домаћим оквирима оправдало очекивања јавности. Како би Политички савет био ефикаснији, предложено је да убудуће буде мањег бројчаног састава него у периоду од 2011. до 2015. године и да га чини 11 лица, те да се у његов састав именују лица по функцији коју обављају. Како би се сродне системске политике боље координирале у друштву, предложено је да убудуће чланови тог тела буду и председник Координационог тела за родну равноправност, директор Канцеларије за људска и мањинска права, као и руководиоци механизма родне равноправности у Републици Србији.

Мултисекторско координационо тело је, на основу евалуације, доживело највеће промене и убудуће ће постојати Оперативно тело Владе које ће се стално старати о реализацији циљева и задатака Националног акционог плана. Ово тело ће сачињавати стручњаци из Координационог тела за родну равноправност, а предвиђено је и да се њихов рад оснажи софтвером за аутоматску обраду података о спровођењу Националног акционог плана, јер је број актера који ће бити укључени у спровођење тог плана према проценама на око триста (органи државне управе и локалне самоуправе, организације цивилног друштва, академска заједница и медији), што је чак десет пута више него у претходном плану.

Комисија за праћење спровођења Националног акционог плана, као надзорно тело које је у претходном периоду образовала Народна скупштина Републике Србије, било је састављено од представника надлежних одбора Скупштине.

Састанак Аналитичке групе МО и ВС у Управи за стратегијско планирање СПО МО са представницима синдиката у МО и ВС

Предвиђена институционална тела и механизми родне равноправности не само што су представљали новину код нас, већ су наишли на интересовање и у земљама са знатно већим искуством у примени Резолуције 1325 СБ УН у оружаним снагама, попут Краљевине Шпаније. Рецимо, Политички савет Владе за спровођење Националног акционог плана, као највише политичко тело које чине представници органа државне управе ранга државних секретара или помоћника министара, за стручњаке из Опсерваторије за једнакост оружаних снага Краљевине Шпаније представља пример добре праксе у примени Резолуције

Новим планом предвиђено да таква комисија буде поново формирана, али и на републичком и на покрајинском нивоу.

Аналитичке групе и истраживачки тимови, који су формиран у надлежним министарствима, односно управама и агенцијама у Републици Србији (Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова, Управа царина Министарства финансија и привреде, Управа за извршење кривичних санкција Министарства правде и државне управе, Безбедносно-информативна агенција и Министарство спољних послова) представљали су стални институционални облик сарадње у систему безбедности у протеклих пет

14

година, па ће своју функцију наставити да обављају и у наредном периоду. Они су од екстерних евалуатора за свој рад у спровођењу Националног акционог плана оцењени највишом оценом.

Иако су аналитичке групе створене ради праћења, годишњег планирања и иницирања спровођења Националног акционог плана, утврђивања статистичких и других показатеља о ефектима спровођења тог плана и извештавања надлежних тела о резултатима спровођења тог плана, оне су често окупљале наједукованија лица о родној равноправности у систему безбедности која су на себе преузимала и улогу едукатора других запослених у систему безбедности и промотера искуства Републике Србије на научним, стручним, домаћим и међународним скуповима, и то су чинила уз своје редовне, свакодневне дужности, што је за сваку похвалу.

Сличну статусну позицију је доживео и механизам саветника/саветнице за родну равноправност министара, то јест директора који је у првом Националном акционом плану био предвиђен да функционише као систематизовано радно место, али је тако остварење заживело само у Управи царина Министарства финансија, док је у свим осталим институцијама у систему безбедности представљао неплаћени допунски рад, углавном жена, задужених да обављају ту функцију. Овај механизам изворно је представљао оригинално решење које није имао ниједан план у региону Западног Балкана. Касније је Република Црна Гора изградила механизам менторског рада експерткиња за родну равноправност са кључним људима у систему безбедности (који су, углавном, мушкарци). Међутим, треба истаћи да се механизам саветника/саветнице за родну равноправност у Србији не своди само на менторски рад, већ обухвата механизам за увођење родне перспективе у политике и програме наведених државних органа, са јасном компетенцијом да челним људима упућује препоруке за увођење политике родне равноправности у надлежне органе државне управе, стара се о примени Националног акционог плана, предлаже мере за унапређење политике родне равноправности, учествује на међународним и домаћим конференцијама посвећеним родним питањима и ангажује се у пружању помоћи аналитичким групама и истраживачким тимовима и „особама од поверења” у решавању питања од интереса за постизање родне равноправности у систему безбедности и испуњавању циљева и задатака Националног акционог плана. Механизам саветника/саветнице за родну равноправност у Србији успостављен је у: Министарству одбране и Министарству унутрашњих послова, Управи царина Министарства финансија, Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде и у Безбедносно-информативној агенцији (БИА).

Поред тог механизма, на основу Националног акционог плана, успостављен је механизам вођења евиденција запослених по полу и по полу су разврстане статистике у свим органима државне управе у систему безбедности, као и механизам независног мониторинга, који спроводе: Повереник за заштиту равноправности, Заштитник грађана, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, представници организација цивилног друштва, представници академске заједнице и медији.

Успостављен је и један специфичан механизам ради пружања примарне колегијалне помоћи запосленима о питању родне равноправности у надлежним министарствима, управама и агенцијама назван „особа од поверења”. Он није дао очекиване резултате и на тестирању његове ефикасности и оправданости радиће се у периоду спровођења новог плана.

С друге стране, механизам родног буџетирања је издржао тест у протеклих пет година и доживљава још шириу афирмацију. Он представља уградњу стандарда ЕУ кроз „увођење принципа родне равноправности у буџетске процесе и подразумева родно засновану процену буџета, укључивање родне перспективе на свим нивоима буџетског процеса. Примена родног буџетирања треба да обезбеди да буџет и политике једне владе узимају у обзир потребе и интересе појединаца и појединки који припадају различитим друштвеним групама”. Стога је за родно буџетирање важно да политике препознају могућности жена и мушкараца, али истовремено да предвиде неравноправности које су последица припадности одређеним друштвеним структурама. За ефикасно спровођење промена потребно је да родно буџетирање укључи родну анализу буџетских средстава (која подразумева анализу програма који се спроводе, њихову осетљивост да препознају потребе жена и мушкараца у области којом се баве и да на њих одговоре, те усклађеност мера са снимљеним потребама, адекватност издвојених средстава) и родно осетљиву формулацију буџета (која подразумева увођење родне равноправности као критеријума који треба да прожима све планиране активности у оквиру секторских политика и сходно томе алокацију планираних средстава). Родним буџетирањем подиже се свест различитих актера о родним питањима и родном утицају буџета и политика.

Механизам родно одговорног буџетирања Министарство одбране успоставило је још 2012. и унапређивало га наредних година. Поред тога, „Инструкцијом за обуку запослених у Министарству одбране и Војсци Србије у 2016. години” тема родно одговорног буџетирања уврштена је у планове едукације свих запослених у МО и ВС, а материјале за обуку запослених израдила је руководилац Аналитичке групе МО и ВС из Управе за стратегијско планирање СПО, која је непосредно и реализовала један број едукација у организацијским јединицама МО и ВС.

Треба истаћи да је Координационо тело за родну равноправност Владе „Стратегијом за родну равноправност 2016–2020” и „Планом активности за спровођење Стратегије за родну равноправност 2016–2020” предвидело уградњу родно одговорног буџетирања у политике и праксе свих државних институција у 2016. години. Стога су обуке за успостављање тог механизма у органима државне управе у организацији Координационог тела за родну равноправност и Министарства финансија, уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women), завршила и три лица из састава Сектора за буџет и финансије (СБиФ) и једно лице из Одељења за ППБИ Сектора за политику одбране.

Наиме, на основу члана 28 став 6 „Закон о буџетском систему” („Сл. гласник РС”, бр. 54/09, 73/10, 101/10,

101/11, 93/12, 62/13, 63/13 – испр., 108/13, 142/14, 68/15 – др. закон, 103/15 и 99/16) одређена је обавеза да се приликом припреме програмског модела буџета дефинишу родно одговорни циљеви, родни индикатори учинка, исхода и резултата, којима се приказују планирани очекивани доприноси програма, програмске активности или пројекта остваривања родне равноправности. Сходно одредбама члана 16 став 2 „Закон о изменама и допунама Закона о буџетском систему“ („Сл. гласник РС“, број 103/15), Министарство финансија је 31. марта 2016. донело „План увођења родно одговорног буџетирања у поступку припреме и доношења буџета Републике Србије за 2017. годину“. Наведеним планом, који је објављен на интернет страници Министарства финансија, предвиђено је да 28 корисника буџетских средстава, међу којима је и Министарство одбране, у поступку припреме и доношења буџета за 2017. годину ураде родну анализу расхода и издатака за 2016. годину и формулишу, у оквиру једног или више програма или програмских активности, најмање један циљ и одговарајуће индикаторе који адекватно мере допринос циља унапређењу равноправности између жена и мушкараца, тако да сви индикатори који се односе на лица буду разврстани по полу. У складу са захтевом Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије од 21. априла 2016, у Министарству одбране, од едукованих лица из састава СБиФ формиран је трочлани Тим за родно одговорно буџетирање, који је израдио „Предлог структуре програмског модела буџета Министарства одбране за период од 2017. до 2019. године“. Наведени предлог, у коме су дефинисани родно одговорни циљеви и родни индикатори, којима се приказују планирани очекивани доприноси програма и програмских активности остваривању родне равноправности, након усаглашавања са организационим јединицама МО и ВС, уграђен је у „Финансијски план Министарства одбране за 2017. годину, с пројекцијом за 2018. и 2019. годину“.

Према извештају чланице Аналитичке групе МО и ВС из СБиФ, родна компонента по предложеној структури је садржана по следећем: (а) на нивоу програма „Операције и функционисање МО и ВС“ у оквиру циља 1 код индикатора број 4: „Реализација активности предвиђених Планом активности МО и ВС за спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2016–2020)“; (б) на нивоу програмске активности „Функционисање МО и ВС“ у оквиру циља 5: „Унапређена је улога жена у Министарству одбране и Војсци Србије“, са три припадајућа индикатора, која обухватају заступљеност жена у МО и ВС, учешће жена на руководећим/командним позицијама и учешће жена на свим нивоима образовања и усавршавања у МО и ВС; (в) на нивоу програмске активности „Мултинационалне операције“ у оквиру циља 1 код индикатора број 2: „Учешће жена у мултинационалним операцијама“.

Додајмо и то да је, у оквиру сарадње Министарства одбране са Агенцијом Уједињених нација UN Women, од 31. јула до 4. августа 2016. реализовано учешће укупно два лица из Управе за буџет СБиФ и Института за стратегијска истраживања СПО на радионици о планирању трошкова за

реализацију НАП за спровођење Резолуције СБ УН 1325, која је одржана у Краљевини Јордан. Поред тога, у организацији СБиФ и Војне академије, 18. априла 2016. реализован је „Курс за јавне финансије у систему одбране“.

На европском путу

Целовитом применом родне равноправности у организацијским јединицама МО и ВС, женама је данас омогућено да обављају дужности које су раније биле незамисливе за њихов пол, попут нишанције у тенку, пилота војног авиона и хеликоптера, послове разминирања, обезбеђења високих војних руководилаца, возача амфибијског транспортера тешког неколико тона.

Посебан куриозитет представља чињеница да је Република Србија, као потенцијална чланица ЕУ, приликом израде свог првог Националног акционог плана узела у разматрање и садржај „Стратегије ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године“, као и „План активности за спровођење Стратегије ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године“, који су усвојени у септембру 2010. године, дакле у време израде првог домаћег акционог плана.

Имајући у виду да се у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније (CSDP), родна перспектива мисије ЕУ остварује и присуством једног/једне или неколико саветника/саветница за род у свим цивилним и војним мисијама, Национални акциони план предвидео је увођење такве нове дужности у праксу Републике Србије и пре формалног проширења преговарачког процеса и на област безбедности. Резултат такве анализе, али и предвиђања је упућивање на курс, у периоду од 2011. до 2015, око 120 лица из Министарства одбране, Министарства унутрашњих послова и из академске заједнице која су стекла сертификат о оспособљености за обављање таквих дужности у мултинационалним операцијама у наредном периоду.

Поред тога, Република Србија, која је започела процес преговарања за улазак у чланство ЕУ, прва је земља изван састава ЕУ која је добила Индекс родне равноправности Европског института за родну равноправност (EIGE), јер је у многим областима и боља од европског просека, нпр. у процесу доношења одлука, док у процесу усклађивања пословног и приватног аспекта запослених жена (укључујући и жене запослене у систему безбедности) тек треба да достигне европске стандарде.

Такође, Србија уважава чињеницу да је ЕУ у својим документима истакла значај равноправног учествовања мушкараца и жена у превенцији и решавању конфликта и промовисања културе трајног и одрживог мира. Стога, у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније (CSDP) и Сектора за мировне операције УН (UN DPKO) посебно се промовише веће учешће жена у цивилним и војним мултинационалним операцијама. Такође, Република Србија, као чланица ОЕБС-а и Партнерства за мир (ПЗМ), имала је у виду да се ове међународне организације доследно ангажују на спречавању насиља над женама у кризним и ванредним ситуацијама, као и у промовисању учешћа жена у очувању и изградњи мира.

Жене у мировним преговорима

Иако се Резолуција 1325 СБ УН, с разлогом, често неформално назива „резулција о женама”, потребно је имати у виду да је њен садржај, пре свега, посвећен фундаменталним питањима међународног мира и безбедности. Ова резолуција представља својеврстан политички оквир који обавезује како систем УН, тако и владе држава чланица УН, међународне и регионалне организације, али и недржавне субјекте да предузму одговарајуће мере и пруже женама адекватну заштиту од сваке врсте насиља током и након криза, оружаних сукоба и рата.

Такође, резолуција позива и на обезбеђење већег учешћа жена у превенцији и решавању сукоба, у изградњи мира и постконфликтној реконструкцији. У том контексту, активно учешће жена у процесима доношења одлука које се односе на превенцију конфликта, успостављање и очување мира и безбедности, а превасходно њихова већа заступљеност, значајнија улога и допринос у мировним преговорима једна је од кључних области спровођења Резолуције 1325 СБ УН.

Наведена тема је све чешће предмет разматрања експерата на многим међународним форумима. Између осталог, о томе је било речи и на међународној конференцији одржаној у Берлину у СР Немачкој новембра 2016. под називом „Случај инклузивног мира и безбедности – како убрзати примену Резолуције 1325 СБ УН”. Конференција је одржана у оквиру председавања СР Немачке ОЕБС-ом током 2016. године, у заједничкој организацији Савезног министарства спољних послова и Министарства за породицу, старе особе, жене и омладину Немачке, а на њој су учествовале и две представнице Министарства одбране, захваљујући подршци Мисији ОЕБС-а у Републици Србији.

Циљ конференције био је подстицање примене Резолуције 1325 СБ УН и инклузивног приступа миру и безбедности кроз сагледавање постигнутих резултата и изазова у јачању улоге жена у управљању сукобима и заштити жена у оружаним сукобима.

С обзиром на то да жене као и мушкарци имају право да одлучују о својој будућности јер чине, у просеку, половину популације у свакој земљи, на такав начин, стварају се суштински предуслови за постизање делотворног и одрживог мира, јер ће он бити „по мери” и мушкараца и жена, као и веће шансе за изградњу адекватног социјалног и политичког контекста у којем ће бити поштована и права жена.

Иако снажно подстакнут усвајањем Резолуције 1325 СБ УН, инклузивни приступ у мировним преговорима, односно давање женама „места за столом” где се одлучује о миру и безбедности, и даље је далеко испод потребног нивоа. Као последица тог неуспеха, будући да је учешће у мировним процесима у далеко највећем броју ексклузивно право политичких и војних лидера, сведоци смо да се чак и у ситуацијама када се мировним преговорима сукоб формално оконча, и даље јављају нове форме насиља, стварајући стање које није ни рат ни мир, а које посебно погађа цивиле, највише жене. Због измењеног карактера савремених оружаних сукоба, евидентно је да су управо они који највише трпе насиље готово у потпуности искључени из напора да се мир успостави и изгради. Такође, у истом контексту, у потписаним мировним споразумима видљиво је и одсуство специфичне родно осетљиве терминологије, као и садржаја који се посебно односе на заштиту људских права жена и родну равноправност.

Један од основних разлога за то садржан је у чињеници да је, упркос дугогодишњем спровођењу Резолуције 1325 СБ УН, и даље изражено одсуство политичке воље, али се ту свакако могу убројати и недостатак одговарајућих знања и искустава, капацитета, ресурса, координације, као и, у одређеној мери, и недовољно или неадекватно разумевање суштине садржаја поменуте резолуције. Исто тако, потребно је поменути и да је сам садржај Резолуције 1325 СБ УН комплексан, будући да је распон питања којих се дотиче веома широк и сложен. Зато, а што је сасвим разумљиво, пре свега због природе самог документа, Резолуција 1325 СБ УН не даје конкретна усмерења за будућу примену.

Стога је на поменутој конференцији у Берлину истакнуто да је претходни шеснаестогодишњи период, од усвајања Резолуције 1325 СБ УН 2000. године до данас, протекао у трагању, некада успешно, а некада не, за оптималним начинима који би омогућили да се достигну циљеви за које се она залаже. Треба признати да су, захваљујући у великој мери ентузијазму и снажној мотивисаности појединаца и организација, у одређеним областима спровођења Резолуције 1325 СБ УН постигнути изузетно значајни резултати. То се, нажалост, не би могло рећи када се сагледа и анализира учешће жена у мировним процесима, где је остварени помак готово занемарљивог значаја. У објављеним извештајима и анализама жене су, готово по правилу, традиционално приказане као жртве, али не и као важни актери који својим одлукама и делима могу да утичу на будући ток и исход сукоба.

У свету је, у периоду након усвајања Резолуције 1325 СБ УН, вођено више оружаних сукоба који су формално окончани кроз мировне преговоре. Премда су у сваком од тих случајева националне владе, опозиционе групе и међународне институције које су у њима учествовале имале обавезу да примене Резолуцију 1325 СБ УН или да, у најгорем случају, барем обезбеде да мировни напори организација или група које су заступале права жена буду узети у обзир, то се није догађало на систематски и конзистентан начин.

Имајући у виду да мировни процеси могу имати различите организационе облике и формате, као и променљиву структуру преговарачких тимова који се могу успостављати на више различитих нивоа и учествовати у различитим рундама преговора, може се закључити да су жене, онда када им је било омогућено учешће у мировним напорима, заузимале, махом, периферне функције, те стога, својим

НОРДИЈСКИ ЦЕНТАР ЗА РОД У ВОЈНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Нордијски центар за род у војним операцијама успостављен је 2012. године у оквиру активности које су нордијске земље предузимале настојећи да Резолуцију 1325 и сродне резолуције Савета безбедности УН о женама, миру и безбедности примене у војним операцијама подршке миру. Сврха формирања овог јединственог центра јесте пружање помоћи и подршке оружаним снагама, како у виду едукације и обуке, тако и саветовањем кроз мрежу експерата и институција, да родну перспективу што ефективније интегришу у планирање, извршење и евалуацију војних операција и вежби.

Овај центар, који организационо припада Међународном центру шведских оружаних снага (Swedish Armed Forces International Center, SWEDINT) од 2013. има статус НАТО акредитоване институције чији је задатак да саветује не само државе чланице НАТО-а, већ и међународне организације, као што су Уједињене нације, о увођењу родне перспективе у образовање и обуку, а са циљем унапређења оперативне ефикасности свих УН и НАТО операција и мисија.

У Нордијском центру за род у војним операцијама организују се међународни курсеви различитих нивоа за полазнике из свих региона света. Курсеви се најчешће одржавају у Шведској по утврђеним и акредитованим програмима који се редовно иновирају, али курсеви, такође, могу бити прилагођени

и специфичним потребама полазника и могу их реализовати мобилни тимови за едукацију и обуку и у другим земљама. Центар остварује сарадњу са нордијским земљама, НАТО-ом, УН, ЕУ, другим међународним организацијама и центрима за војну обуку широм света.

ангажовањем нису значајније утицале на сам ток и суштину исхода преговора.

Такође, овај проблем не треба разматрати само са квантитативног, већ и са квалитативног аспекта, с обзиром на то да се очекује њихов професионални допринос, односно није важан само број жена у преговарачком тиму, већ и ефекти њиховог учешћа у том тиму. Наиме, да би жене учествовале у мировним преговорима, неопходно је да поседују одговарајуће стручно знање, као и дипломатске и преговарачке вештине, односно да користећи своје професионалне компетенције и квалитете, успешно заступају и бране своје ставове, уводећи једну суштински другачију перспективу – родну перспективу у преговарачки процес и позитивно доприносе исходу преговора. С друге стране, тешко је тврдити да су такви високи критеријуми увек били нужни предуслови за формално учешће свих осталих, а пре свега мушкараца, за преговарачким столом.

Сексуално насиље као тактика

Чињеница је да је у савременим ратовима и оружаним сукобима регистровано драматично повећање броја случајева окупационог сексуалног насиља над женама. Ова врста насиља користи се веома често као тактика рата и стратегија терора да би се уништиле заједнице, раселила популација и дошло у посед земљишта и ресурса. Велику пажњу

јавности привукли су застрашујући извештаји о масовним силовањима на етничкој основи у појединим сукобима, а евидентно је да је то већ постала уобичајена пракса одређених терористичких група, пре свега „Исламске државе“ и „Боко Харам“.

Осим у сукобима, жене и деца суочавају се са сексуалним насиљем и трафикингом и током периода избеглиштва, али и у камповима где су привремено смештене. У периодима постконфликтног опоравка често се повећава присилна проституција коју организују криминалне мреже, а оно што је посебно поражавајуће и парадоксално јесте чињеница да се тиме баве и поједини припадници страних оружаних снага и међународних организација, који су тамо послати са задатком да заштите становништво. Такође, пораст броја случајева породичног насиља директно је повезан с окончањем сукоба, чему доприноси и то што је одређена количина малог и лаког оружја остала у поседу грађана и након успостављања мира и нормализације стања безбедности.

У том контексту, Резолуција 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност има за циљ да ојача напоре и активности међународне заједнице које се предузимају са циљем спречавања свих облика сексуалног насиља које је у вези са оружаним сукобима. Ова и остале резолуције чији су садржаји с њом у вези, разликују превенцију сексуалног насиља у постконфликтним ситуацијама, помоћ жртвама и њихову реинтеграцију у друштво кроз хитно спровођење истрага, процесуирање и кажњавање починилаца, као и компензацију жртвама насиља.

Едукација запослених

Образовање и усавршавање који су за припаднике МО и ВС у протеклом периоду реализовани у духу Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација служили су целом систему државне управе као добар пример како то треба радити. Готово у сваком извештају у периоду спровођења Националног акционог плана (2010–2015) констатовано је да је највећи број активности у спровођењу тог плана у МО и ВС реализован у области едукације. Изузетак није представљала ни 2016. година.

Према исцрпном извештају Управе за обуку и доктрину (Ј-7) Генералштаба Војске Србије, достављеног Аналитичкој групи МО и ВС, са прегледом реализације тема из области родне равноправности у МО и ВС у 2016. години, у организацијским јединицама МО и ВС обучено је укупно 5.060 лица кроз реализацију 168 наставних часова. Носиоци ових активности углавном су били чланови и чланице Аналитичке групе МО и ВС, али ту улогу све више преузимају инструктори и инструкторке за родну равноправност и организацијске јединице МО и ВС и на тај начин се врши уродњавање процеса едукације, што је и био један од циљева спровођења НАП у МО и ВС.

У „Инструкцији за обуку запослених у Министарству одбране и Војсци Србије у 2016. години”, између осталог, наводи се следеће: „У планове и програме обуке, на свим нивоима, уградити садржаје из Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација”. Наведеном „Инструкцијом”, као и „Директивом за обуку у Војсци Србије у 2016. години” у прегледу реализације обавезних тема за обуку уврштена је и тема „Родно одговорно буџетирање”. На основу наведених докумената, Управа за стратегијско планирање СПО је у 2016. години била носилац израде материјала за обуке запослених у МО и ВС о родно одговорном буџетирању у 2016. години, које је доставила Управи за обуку и доктрину (Ј-7) Генералштаба Војске Србије, а она проследила свим организацијским јединицама МО и ВС на даљу надлежност.

Наведене материјале је израдила и обуке непосредно реализовала у девет организацијских јединица МО и ВС руководиоца Аналитичке групе МО и ВС из Управе за стратегијско планирање СПО, и то за припаднике и припаднице: Генералштаба Војске Србије, 4. фебруара 2016; Команде РВ и ПВО, 4. марта 2016. у Земуну; Управе за стратегијско планирање СПО, 14. марта 2016; Управе за традицију, стандард и ветеране СЉР, 15. марта 2016; Првог центра ВБА, 23. марта 2016; ВОА, 28. јуна 2016; Института за стратегијска истраживања СПО, 30. јуна 2016; Управе за обавезе одбране СЉР, 18. октобра 2016; и Управе за кадрове СЉР, 2. децембра 2016. године.

Поред тога, тема „Родно одговорно буџетирање” била је предмет обуке запослених и у: Сектору за буџет и финансије, 24. фебруара 2016; Сектору за материјалне ресурсе, 9. јуна 2016. и 8. децембра 2016; Управи за односе са јавношћу 4. фебруара 2016; као и Команди КоВ-а, Команди за обуку, на свим нивоима, Гарди, у складу са плановима и програмима обуке за 2016. годину, у више различитих термина.

Поред обавезне теме дефинисане „Инструкцијом за обуку запослених”, у МО и ВС реализоване су и врло разно-

врсне теме и садржаји који се односе на садржај Резолуције 1325 и сродних докумената, као на пример: „Родна перспектива у сектору безбедности” у Управи за обавезе одбране СЉР, која је реализована у априлу 2016. године од стране припаднице те управе и чланице Аналитичке групе МО и ВС. На Војној академији реализована је обука запослених на следеће теме: „Спровођење НАП за примену Резолуције 1325 СБ УН – жене, мир и безбедност у РС” 19. маја 2016. и „Увођење родне перспективе у војно образовање” 19. ок-

Додела сертификата учесницима Курса за обуку инструктора из области родне равноправности

тобра 2016, коју је реализовала чланица Аналитичке групе МО и ВС и професорка на Војној академији.

Сектор за буџет и финансије реализовао је родно осетљиве тематске садржаје у оквиру „Курса за јавне финансије у систему одбране”, 18. априла 2016. године. Обуке запослених на тему „Родна равноправност у систему одбране (достигнућа и перспективе)” и „Презентовање достигнућа у спровођењу НАП за примену Резолуције СБ УН 1325 у МО и ВС и перспектива предвиђених Националном стратегијом за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године” реализоване су 2. децембра 2016. године.

У Одељењу за цивилно-војну сарадњу (Ј-9) ГШ ВС реализована је обука на тему „Питање родне равноправности у Војсци Србије”, 9. новембра 2016; затим теме: „Универзални механизми за успостављање родне равноправности”, 22. јануара 2016. и „Заштита жена од насиља заснованог на полној припадности” 15. новембра 2016. и „Европски стандарди у области родне равноправности”, 11. октобра 2016. у потчињеним саставима Команде КоВ-а. Тема „Национални акциони план”, 11. фебруара 2016, реализована је у Управи Војне полиције ГШ ВС од стране припаднице те управе и чланице Аналитичке групе МО и ВС, као и тема „Родна равноправност у систему одбране”, коју је 12. маја 2016. реализовала припадница Команде РВ и ПВО. У потчињеним саставима Речне флотиле обуке на теме „Милунка Савић” и „Превенција менталних поремећаја као последица сексуалног ис-

коришћавања и злостављања” реализоване су од 16. марта до 8. новембра 2016, док су теме „Родни стереотипи и предрасуде као узрок дискриминације” и „Улога жена у изградњи мира и постконфликтном опоравку земље” реализоване у више потчињених састава Команде РВ и ПВО у периоду од маја до децембра 2016. године. У Команди за обуку реализована је тема „Брига и рад са људима”, 26. фебруара 2016. године.

Посебну пажњу завређује реализација теме „Род у мировним операцијама”, која се изводи у склопу редовних припрема и обуке кандидата за учешће у мултинационалним операцијама (МНОП) у Центру за мировне операције ЗОК ГШ ВС. Тема је реализована у трајању од једног наставног часа, а њоме је у 2016. години било обухваћено укупно 647 лица (576 мушкараца и 71 жена). У Центру за мировне операције ЗОК ГШ ВС реализован је и курс на тему „Заштита цивила и род у МНОП”, на којем су обучена 33 лица, и то: четири припадника оружаних снага Велике Британије, два припадника МУП-а, 23 припадника Војске Србије и четири студента Универзитета у Београду. Курс је реализован од 29. фебруара до 4. марта 2016, а полазници су оспособљени за примену стандарда УН који се тичу заштите цивила и родне равноправности у МНОП.

У оквиру курса „Заштита цивила и род у мултинационалним операцијама” у Центру за мировне операције ЗОК ГШ ВС 3. марта 2016. тему „Заштита деце” реализовали су припадници Управе за обуку и доктрину (Ј-7) ГШ ВС и члан Аналитичке групе МО и ВС. На овом курсу је до сада, у различитим периодима реализације, обучено 680 лица.

Поред наведеног, у Центру за мировне операције ЗОК ГШ ВС реализован је и курс „Тренинг за тренере за родну равноправност”, у сарадњи са UNDP SEESAC и представницима МО и ОС региона Македоније, Црне Горе и БиХ, 9. и 12. децембра 2016. и од 14. до 20. децембра 2016. године. Наведене теме само су мали извод из обимног материјала Управе за обуку и доктрину (Ј-7) Генералштаба Војске Србије, који садржи детаљан преглед реализације тема из области родне равноправности у МО и ВС у 2016. на чак 37 страна, што сведочи о значају који се овој проблематици придаје у едукацији запослених у МО и ВС.

Војна опсерваторија за једнакост у Шпанији

Применом Резолуције 1325 Савета безбедности УН Краљевина Шпанија изражава спремност и одговорност да заштити људска права жена у миру, оружаним сукобима и по њиховом окончању, будући да је превенција сукоба једнако важна као и изградња мира након сукоба. Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН Краљевина Шпанија усвојила је 2007. и спада међу првих осам земаља у свету које су, од доношења ове Резолуције 2000. године, операционализовале препоруку Генералног секретара ове међународне организације. За разлику од већине других држава, у Шпанији није дефинисан период спровођења овог плана.

Спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН у овој земљи реализује се уз учешће седам ресорних министарстава, док је за координацију активности задужено Министарство спољних послова. Иску-

ство Шпаније у примени Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН потврђује значај укључености мреже организација цивилног друштва у заштиту људских права, као и организација за родну равноправност и независних чланова из Академије наука и уметности Краљевине Шпаније и академске заједнице.

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 у Краљевини Шпанији фокусиран је на достизање следећих циљева: веће учешће жена у мировним мисијама и приликом доношења одлука, интеграција родне перспективе у све активности за изградњу мира, обука запослених и осталих субјеката у друштву укључених у примену Резолуције 1325 СБ УН, заштита људских права жена и девојчица и промоција оснаживања и учешћа жена у мировним процесима, једнак третман за жене и мушкарце у постконфликтним актив-

Лого Војне
опсерваторије
за једнакост
Министарства
одбране Краљевине
Шпаније

ностима и учешће цивилног друштва у примени Резолуције 1325 СБ УН. У реализацији активности ради достизања већине циљева Војна опсерваторија за једнакост Краљевине Шпаније има значајну улогу.

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН у Шпанији, у пракси, обезбеђује: интеграцију родне перспективе у све активности изградње мира, поштовање принципа равноправности полова у свим фазама извршења операција, прикупљање информација на терену, развој Кодекса понашања, истраживање родне равноправности и покретање конкретних мера које се односе на имплементацију Резолуције 1325 СБ УН у пракси, реализацију специфичних обука о једнаком третману и могућностима мушкараца и жена, промовисање родне сензитивности код запослених, успостављање и функционисање међуминистарске групе која је задужена за праћење имплементације Резолуције 1325 СБ УН у Краљевини Шпанији и унапређење расправе о родној равноправности у међународним организацијама.

У Шпанији постоје механизми координације са цивилним друштвом којима се размењују информације усмерене ка ефикаснијој заштити људских права жена и промовише оснаживање и учешће жена у мировним процесима. Оружане снаге посебну пажњу обраћају на специфичне потребе девојака и жена у оружаним сукобима, миру и постконфликтном опоравку друштва и обезбеђују контакт шпанских оружаних снага у мултинационалним операцијама са представницима женских организација и са женама лидерима на терену. Осим тога, организације цивилног друштва у Краљевини Шпанији имају статус посматрача у имплементацији Резолуције 1325 СБ УН у земљи и израђују годишње извештаје са резултатима у праћењу спровођења Националног акционог плана, са којима упознају ширу јавност.

Годишње извештаје о спровођењу Националног акцио-

ног плана за примену Резолуције 1325 СБ УН у Краљевини Шпанији израђује Министарство спољних послова, уз подршку Министарства одбране и уз статистичку анализу података коју припрема Војна опсерваторија за једнакост. Ти извештаји садрже дескриптивно-историјски део, део са индикаторима и анализом података, извештај о утрошку средстава из посебног буџета за спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН и слично.

Начело једнакости свих грађана и грађанки промовише се и кроз политику одбране и кроз могућност да жене буду ангажоване у јединицама различитог нивоа у свим родовима и службама оружаних снага Краљевине Шпаније, на свим позицијама и у свим чиновима. Не постоје квоте за пријем жена, већ је њихов број усклађен са потребама шпанских оружаних снага. Примера ради, статистички подаци из 1999. показују да је тада било свега 0,1 одсто жена у оружаним снагама, док се наредних година њихов број sukcesивно повећао. Године 2012. процентуална заступљеност жена у оружаним снагама износила је 12,3 одсто од укупног броја запослених, а наредних година тај проценат се углавном задржава на поменутом нивоу.

Правна једнакост мушкараца и жена на свим позицијама и службама у Министарству одбране и у оружаним снагама Краљевине Шпаније је нормативно-правно установљена 1999. и успостављена у пракси 2011. године. Војна опсерваторија за жене формирана је 2005, а 2011. године прерасла је у Војну опсерваторију за једнакост. Успешан рад ове опсерваторије био је предмет интересовања многих делегација из земље и иностранства.

Данас, Војну опсерваторију за једнакост чини укупно седам особа, и то четири стално запослена лица, са пуним радним временом, и три лица која имају саветодавни статус. Тачније, Војној опсерваторији за једнакост надређен је Саветодавни одбор, којим председава заменик секретара за одбрану, а чланови су и Генерални секретар за људске ресурсе Министарства одбране (који је уједно и заменик председавајућег тог одбора), као и руководилац Сталног секретаријата за равноправност полова Министарства одбране Краљевине Шпаније.

Шпански модел за родну равноправност у војсци има за циљ изградњу капацитета уградњом родне перспективе у војсци. Он се остварује на националном и на међународном плану кроз процес обраде података, анализе и извештавања, али и пружањем правне помоћи запосленима путем хитне телефонске линије, односно тзв. СОС телефона, што је у надлежности Војне опсерваторије за једнакост, као и кроз извештавање у медијима о активностима у вези са родном перспективом у Министарству одбране и оружаним снагама и учешће у свим међународним форумима везаним за родне перспективе у војсци (НАТО, ЕУ, УН, ОЕБС).

Својим радом Опсерваторија је, као служба за подршку запослених, допринела имплементацији неколико важних пројеката, као што су:

- Оснивање вртића у оквиру Министарства одбране и оружаних снага

Тренутно је 25 вртића распоређених у Министарству одбране и у јединицама оружаних снага Шпаније, у које је смештено око 1.200 деце, узраста од једне до пет година. Наведена активност реализована је након сагледавања по-

треба запослених, коришћењем простора у власништву Министарства одбране Краљевине Шпаније. Израђени су критеријуми за пријем деце у вртиће (основни критеријум је да је један од родитеља запослен у Министарству одбране или оружаним снагама), а дефинисани су и посебни услови (број деце, да ли су оба родитеља запослени у МО и ОС и слично). У Министарству одбране планирају се средства за субвенционисање трошкова боравка деце у вртићима, тако да родитељи не плаћају цео износ накнаде. Исхрана деце регулисана је уговором са фирмом за кетеринг, васпитачи су ангажовани уговором, чуварска служба је решена ангажовањем лица из приватних фирми за обезбеђење, медицински надзор дефинисан је обиласком деце од стране педијатра, а успостављена је стална сарадња са Министарством просвете, рада и здравља и са органима локалне власти. Евалуација рада вртића ради се на годишњем нивоу, на основу чега се врше корекције рада ових установа.

■ Увођење родне евиденције

Родна евиденција омогућава сагледавање основних проблема који се тичу родне равноправности у Министарству одбране и оружаним снагама – врста и дужина одсуствовања посла, новчане надокнаде током рада, заштита мајки, учешће у разним комисијама, учешће на семинарима и другим облицима едукације, заштита жртава родног насиља и слично.

■ Увођење интернет сајта и СОС телефона

Уведен је СОС телефон на који припадници Министарства одбране и оружаних снага Краљевине Шпаније могу, анонимно, поставити питања из области родне равноправности. Запослени у Опсерваторији дају савете, препоруке или решења за свако питање. Уколико странка дозволи, ступају у директну комуникацију ради решавања конкретне проблеме. У случају потребе, могу се ангажовати и додатне службе – правна, психолошка, лекарска. Помоћ може, и то се дешава у пракси, да затражи и командант јединице уколико није довољно упознат са законским решењима и својим овлашћењима у овој области.

■ Препознавање потребе за груписањем породице

Унапређењем принципа родне равноправности и увођењем жена у оружане снаге, дошло је склапања бракова између професионалних војних лица, а тиме и до проблема у вези са радним временом (стража, дежурство, трудноћа, учешће у мировним мисијама), напредовањем, прекомандама. Сагледавањем наведених проблема, иницирана је израда Студије географске покретљивости како би се кроз конкретан научноистраживачки поступак добили одговори и оптимална решења овог проблема. Након израде студије, Министарство одбране ће изградити Водич који ће припадницима помоћи у сазнавању законских права и обавеза у смислу усклађивања приватног и службеног живота.

Нови план за примену Резолуције 1325

На предлог Министарства одбране, Влада Републике Србије донела је 25. децембра 2015. Одлуку о образовању Радне групе за израду Националног акционог плана за период од 2017. до 2020. године. Та група, коју чини 31 лице из државне, али и из локалне самоуправе, организација цивилног друштва и академске заједнице, већ на својој првој

седници, реализованој 11. јануара 2016. у Београду, усвојио је идејну замисао и динамички план израде Националног акционог плана и израдила нацрт новог плана већ у априлу 2016. године.

Израда овог плана реализована је, по утврђеној методологији, у оквиру две радионице које су одржане уз подршку Сталне конференције градова и општина Србије и две радионице које су одржане уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, чији су резултати разматрани на седницама Радне групе, које су реализоване уз стручну и административно-техничку подршку Министарства одбране, као и на основу јавних консултација и усаглашавања ставова са представницима свих актера укључених у израду и спровођење тог плана.

Прецизније, уочи израде плана, Политички савет Владе усвојио је и доставио Радној групи „Смернице за израду Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2016–2020)“ у децембру 2015. године. Приликом израде Нацрта Националног акционог плана, почев од 18. до 26. фебруара 2016, као и од 26. априла до 10. јуна 2016, уз подршку Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом организоване су електронске консултације Радне групе са организацијама цивилног друштва о форми и садржају тог плана, који је био доступан јавности на сајту Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом и на сајту Министарства одбране. Поред тога, у организацији Министарства одбране, Министарства омладине и спорта, Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом, Сталне конференције градова и општина Србије и Мисије ОЕБС-а у Србији реализоване су јавне консултације у мају и јуну 2016. године о Нацрту Националног акционог плана у шест градова у Републици Србији. Јавне консултације су обухватиле све актере спровођења плана на локалном нивоу, укључујући и представнике органа локалне самоуправе, органа система безбедности, академске заједнице, организација цивилног друштва (ОЦД) и медије. Јавне консултације о Нацрту Националног акционог плана реализоване су у следећим градовима у Републици Србији: 17. маја 2016. у Нишу (21 учесник/учесница, од којих 8 представника/представница ОЦД); 18. маја 2016. у Врању (22 учесника/учесница, од којих 5 представника/представница ОЦД); 24. маја 2016. у Новом Пазару (27 учесника/учесница, од којих 12 представника/представница ОЦД); 25. маја 2016. у Крушевцу (45 учесника/учесница, од којих 8 представника/представница ОЦД); 30. маја 2016. у Новом Саду (76 учесника/учесница, од којих 14 представника/представница ОЦД); и 10. јуна 2016. у Београду (176 учесника/учесница, од којих 65 представника/представница ОЦД). Процес јавних консултација несумњиво је допринео унапређењу квалитета тог документа и транспарентности процеса израде тог плана.

Као један од резултата из процеса јавних консултација проистекло је сазнање о нормативној недостатности, која има важан утицај на израду и спровођење тог плана, у смислу да у Републици Србији не постоји „Закон о безбедности“, па је образовање локалних савета за безбедност, као и савета за родну равноправност пре израз политичке воље органа локалне самоуправе, а не законска обавеза, што ће се неминовно одразити и на реализацију планираних активности у Националном акционом плану, чији су носиоци наведени савети. Такође, у више градова у Републици Србији у јавним консултацијама је потенцирано да жене треба да се укључе у ве-

ћем броју у мировне мисије и у мировне процесе, а посебно са српске стране у дијалогу између Београда и Приштине, у којем нема ниједне жене, као и да програме рехабилитације и постконфликтног опоравка и социјализације треба учинити једнако доступним и мушкарцима и женама у локалној заједници како би се смањио ризик од пораста насиља над женама и децом у породици.

Имајући у виду да је у току израде Националног акционог плана паралелно текао процес израде нормативних, стратегијских и планских докумената који ће се целовитије бавити спречавањем насиља над женама у породици и у партнерским односима, Национални акциони план (2017–2020) се не односи на поменути садржај докумената у изради, већ садржи активности које су усмерене на спречавање насиља над женама у мултинационалним операцијама, у конфликтном и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама, са посебним освртом на превентивно деловање, заштиту и опоравак жена услед деловања савремених изазова, ризика и претњи безбедности који посебно погађају маргинализоване и вишеструко дискриминисане категорије становништва у Републици Србији и мигранте.

Радна група за израду Националног акционог плана суочила се и са одређеним проблемима, на пример с објективним непостојањем уједначених родно одговорних евиденција у органима државне управе и локалне самоуправе, као и неуједначеног система извештавања који би омогућили да овај документ садржи прецизне почетне вредности у 2016. години, као и циљане вредности које треба достићи до краја 2020. године, али и са претераним администрацијом у процесу разматрања тог плана учи његовог усвајања на седници Владе.

Поред тога, треба истаћи да је значајан допринос сагледавању постојећег стања у вези са применом Резолуције 1325 СБ УН на локалном нивоу пружио истраживање Факултета за међународну политику и безбедност Универзитета „УНИОН – Никола Тесла“ у Београду, спроведено на узорку 901 испитаника у 23 институције на нивоу локалних самоуправа у Републици Србији, на основу којег се долази до сазнања да у 2016. години: 77,97 одсто испитаника/испитаница на локалном нивоу није упознато са садржајем Резолуције 1325; 88,56 одсто није упознато са Националним акционим планом; 88,3 одсто није упознато са постојањем програма рехабилитације и опоравка за учеснике ратова на простору бивше Југославије (1991–1999); 92,6 одсто није имало никакав облик едукације о Резолуцији 1325 СБ УН; ни у једној општини у којој се реализовало истраживање није било жена на местима градоначелника и није било опредељених финансијских средстава за спровођење Резолуције 1325 СБ УН, а у органима за ванредне ситуације и у саветима за безбедност (осим у Граду Нишу) ни су заступљене жене. Међутим, у погледу нормативне уређености, треба истаћи да од 23 анкетираних институција на локалном нивоу, Град Ниш има осам нормативних аката којима се регулише примена Резолуције 1325 СБ УН, Нови Сад има десет нормативних аката којима је регулисан програм реинтеграције и рехабилитације избеглица и интерно расељених лица, док Косовска Митровица и Лепосавић немају ниједан акт којим се регули-

ше ова област итд. Наведени подаци добро илуструју чињеницу да ће носиоци активности предвиђених новим Националним акционим планом имати пуне руке посла до 2020. године, те је што скорије усвајање тог плана приоритетан задатак у друштву.

Након сваке од наведених фаза јавних консултација, Радна група Владе вршила је измене и допуне садржаја документа, које су верификоване на укупно четири седнице те групе, које су одржане у Влади, уз стручну и административно-техничку подршку Министарства одбране. Руководство Радне групе Владе, као и подгрупа у оквиру те групе, реализовали су и више састанака ради ефикасног решавања стручних и оперативних питања која су се наметала у изради документа, од којих је већина реализована у Министарству одбране и Министарству омладине и спорта.

Неопходна усаглашавања са органима државне управе о Предлогу НАП извршена су након политичких избора у Србији, у периоду од 12. септембра до 15. децембра 2016, када се очекивало и усвајање тог документа. Међутим, због једног броја неисправно попуњених Образаца ПФЕ са планираним финансијским средствима носилаца и партнера активности садржаних у НАП из органа државне управе, настављена су усаглашавања са Министарством финансија у периоду јануар–март 2017. године, те се након тог периода може очекивати разматрање и усвајање НАП (2017–2020) на седници Владе.

Обука инструктора за родну равноправност

Захваљујући учешћу Министарства одбране и Војске Србије у пројекту „Подршка интеграцији начела родне равноправности у реформу сектора безбедности на Западном Балкану”, који је од 2011. до јуна 2016. спроводио Програм Уједињених нација за развој у сарадњи са Центром за контролу малокалибарског оружја и лаког наоружања у Југоисточној Европи (UNDP/SEESAC), а који су финансирани Министарство спољних послова Норвешке, оружане снаге Шведске и UNDP, шеснаест припадника/припадница Министарства одбране и Војске Србије успешно је завршило курс, чији је програм био заснован на наставном програму Нордијског центра за род у војним операцијама, и стекло сертификате за инструкторе/инструкторке у области родне равноправности.

Они данас чине део Регионалне мреже инструктора/инструкторки за родну равноправност успостављене на Западном Балкану у оквиру реализације наведеног пројекта. Њихов задатак је да у наредном периоду наставе да, кроз обуке које ће спроводити, шире знање о делотворним начинима за интеграцију родне перспективе у рад свих организационих јединица МО и ВС. При томе ће, као помоћно средство, користити публикацију чији су садржај сами израдили и која је преведена на енглески језик – „Приручник за обуке из области родне равноправности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије”, а која је промовисана у Дому Војске Србије у Београду, 15. септембра 2016. године.

Подршка пружена кроз наведени пројекат UNDP/SEESAC омогућила је министарствима одбране и оружаним снагама Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе да по-

стигну значајне резултате, између осталог у подизању свести о родној равноправности, оснаживању механизма родне равноправности.

Чланови/чланице Регионалне мреже инструктора/инструкторки за родну равноправност у Нордијском центру за род у војним операцијама

Приручник за обуке из области родне равноправности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије

Регионална сарадња

Одржавањем међународне конференције под називом „Јачање регионалне сарадње у области увођења родне перспективе у реформу сектора безбедности на Западном Балкану”, 15. јуна 2016, у хотелу „Radisson Blu Old Mill” у Београду, окончан је истоимени пројекат којим је руководила Канцеларија UNDP/SEESAC у Београду, од почетка 2012. године до јуна 2016. године.

Реализација наведеног пројекта отпочела је марта 2012. на скупу у Дому Војске Србије, који су заједнички организовали Министарство одбране Републике Србије и Канцеларија UNDP/SEESAC у Београду, када су се представници министарстава одбране Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе, потписујући заједничку изјаву, сагласили да ће учествовати у регионалним активностима у оквиру тог пројекта.

Очекивано трајање пројекта, према тадашњим проценама, било је до краја 2015. године. Међутим, у међувремену, спровођење пројекта продужено је до јуна 2016. године. Од тада до окончања пројекта прошло је доста времена, много посла је урађено и заједничким напорима постигнути су значајни резултати. То је, неспорно, допринело већој ефикасности сектора безбедности у државама на Западном Балкану, што је, у коначном, и био основни циљ пројекта.

На скупу, поводом затварања тог пројекта говорили су министар одбране Републике Србије Зоран Ђорђевић, помоћница UNDP администраторке и директорка Регионалног бироа за Европу и Заједницу независних држава Чихан Султаноглу, министарка одбране Босне и Херцеговине Марина Пендеш, државна саветница у Министарству одбране Републике Македоније Марија Рашковска, генерални секретар Регионалног савета за сарадњу Горан Свилановић и Амбасадор Арне Санес Бјорнстад из Амбасаде Краљевине Норвешке у Београду, сумирани су и презентовани резултати постигнути током вишегодишње реализације бројних активности у оквиру наведеног пројекта.

Конференција је окупила изузетно велики број еминентних стручњака за област родне равноправности из бројних земаља и регионалних и међународних организација, међу којима су, осим представника/представница Министарства одбране и Војске Србије, били представни-

Представници министарстава одбране Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе потписују заједничку изјаву у Дому Војске Србије, 22. марта 2012. године

ци/представнице министарстава одбране и оружаних снага Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе, министарстава одбране источне Европе и Заједнице независних држава (из Киргистана, Молдавије, Турске, Украјине, Грузије), UNDP канцеларија за Југоисточну Европу, Источну Европу и Заједницу независних држава (из Србије, Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Македоније, Бугарске, Киргистана, Молдавије, Турске, Украјине, Грузије), као и представници/представнице Шведске, Норвешке, Савета за регионалну сарадњу (RCC) за Југоисточну Европу, НАТО, ОЕБС, UN Women, Женевског центра за демократску контролу оружаних снага – DCAF, Центра за безбедносну сарадњу RACVIAC, Нордијског центра за род у војним операцијама, као и организација цивилног друштва.

У оквиру три панела присутни су имали прилику да се упознају са искуствима која су се односила на: значај унапређења родне равноправности у оружаним снагама, кључне препреке и решења за боље интегрисање жена у војску и њихово каријерно напредовање, улогу механизма за родну равноправност у министарствима одбране и оружаним сна-

гама у погледу унапређивања родне равноправности, успешне стратегије за квалитетно укључивање родне перспективе, кључне аспекте родно одговорних политика у области управљања људским ресурсима и начинима за њихово спровођење у пракси.

Међу резултатима тог пројекта треба издвојити следеће: едукација значајног броја припадника Министарства одбране и Војске Србије; регионални састанци представника механизма родне равноправности министарстава одбране и оружаних снага земаља учесница пројекта; израда студије „Положај жена у оружаним снагама држава Западног Балкана” која садржи и препоруке у вези са положајем жена у оружаним снагама земаља Западног Балкана и „Приручника за обуке из области родне равноправности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије”, који су израдили сами инструктори током неколико радионица; као и стварање мреже сертификованих регионалних инструктора за родну равноправност. Захваљујући својој високој оспособљености и мотивисаности, ови инструктори не изводе обуку само у државама чији су представници, већ и шире.

Јавна промоција „Приручника за обуке из области родне равноправности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије” одржана је 14. октобра 2015. у Дому Војске Србије у Београду у организацији Института за стратегијска истраживања Сектора за политику одбране Министарства одбране.

Представљање студије „Положај жена у оружаним снагама држава Западног Балкана”, којем је присуствовало око 150 лица, одржано је у Дому Војске Србије у Београду, 14. октобра 2014. године.

Поред представника Министарства одбране и Војске Србије, промоцији студије присуствовали су и представни-

Међународна конференција под називом „Јачање регионалне сарадње у области увођења родне перспективе у реформу сектора безбедности на Западном Балкану”, 15. јуна 2016. године

ци: Канцеларије Повереника за заштиту равноправности, Канцеларије ОУН у Београду, UNDP, UNDP/SEESAC, страних војних изасланиста у Републици Србији, Министарства унутрашњих послова, Министарства спољних послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Управе царина Министарства финансија, НАТО канцеларије за везу у Београду, Београдског центра за безбедносну политику, Центра за истраживање јавних политика, као и представници медија.

Треба нагласити да је пројекат представљао јединствен

Учесници једног од панела на међународној конференцији у Београду поводом завршетка пројекта UNDP/SEESAC, јуна 2016. године, из Босне и Херцеговине, Македоније и Србије

подршка реформи кадровске политике у правцу већег привлачења, запошљавања и задржавања жена, као и програм едукације о родној равноправности.

Едукација је изразито значајна, посебно када знамо да су, током реализације пројекта, тежишна циљна група више одржаних једнодневних семинара о родној равноправности били припадници млађих генерација – ученици и ученице Војне гимназије и Средње војне школе и кадети и кадеткиње Војне академије, они чије време тек долази и који ће, савим сигурно, са много више разумевања, успевати да превазиђу родне стереотипе који су, нажалост, и даље присутни у нашем друштву.

Обука на семинарима је укључивала садржаје који су се односили на основне концепте

Студија „Положај жена у оружаним снагама држава Западног Балкана”

у вези са родном равноправношћу, релевантност родне равноправности за реформу сектора безбедности, статистички преглед положаја мушкараца и жена у Србији, као и у Војсци Србије. Представљене су различите стратегије за достизање родне равноправности, врсте родно засноване дискриминације, као и начини за превазилажење родних стереотипа. Полазници су активно учествовали на семинарима, посебно у вежбама, испољивши висок ниво интересовања за ову тему, првенствено за родне улоге и положај жена у војсци.

Посебна обука организована је и за наставно особље Војне академије и Војне гимназије, а такође и за официре – командни кадар Војске Србије у оквиру Генералштабног усавршавања у Школи националне одбране Војне академије у сарадњи са Нордијским центром за род у војним операцијама оружаних снага Шведске.

Јавна промоција „Приручника за обуке из области родне равноправности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије” на којој је говорила и повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић

и изузетно успешан пример регионалне сарадње, у оквиру које су, захваљујући учешћу у заједничким активностима и размени знања и искустава из области родне равноправности, додатно унапређени ионако добри међусобни односи четири државе учеснице пројекта, што представља посебну вредност којој треба тежити и у свим другим областима сарадње.

Сагласно циљевима пројекта, успешно је реализована подршка институционализацији надлежних структура за родну равноправност и развоју њихових капацитета, затим

Детаљ са семинара о родној равноправности одржаног у Војној гимназији у Београду за ученике и ученице, априла 2016. године

Семинар о родној равноправности одржан у Војној академији за кадете и кадеткиње, априла 2016. године

Такође, на семинарима о родној равноправности у систему одбране, на којима су учествовали припадници Министарства одбране и Војске Србије који обављају дужности у вези са односима са јавношћу, полазници су били у прилици да усаврше своја знања и вештине о препознавању медијског извештавања без дискриминације у сектору одбране.

Поред тога, у години када се обележавала петнаестогодишњица од доношења Резолуције 1325 СБ УН, уз подршку Канцеларије UNDP/SEESAC, у Београду је одржана дводневна међународна научна конференција „Родна равноправност у систему одбране – достигнућа и перспективе”, 13. и 14. октобра 2016, у организацији Института за стратегијска истраживања Сектора за политику одбране, са циљем размене

Отварање међународне научне конференције „Родна равноправност у систему одбране – достигнућа и перспективе”, 13. октобра 2015. у Београду

знања и искустава у области родне равноправности са другим земљама, али и да би се објединила искуства домаћег цивилног и војног сектора. Конференција је окупила више од 40 учесника и експерата из система безбедности, са домаћих и страних универзитета и из међународних организација.

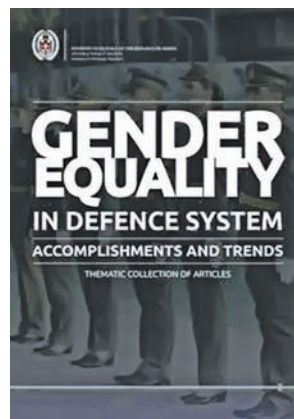
Била је то трећа конференција у низу посвећена родном аспекту у систему одбране коју је организовао Институт за стратегијска истраживања у сарадњи са страним партнерима. Прва, „Жене у војсци” организована је у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији 2006, а већ наредне, 2007. године, први пут су на Војну академију уписане и девојке. Друга конференција, „Жене у сектору безбедности – регионална перспектива”, одр-

жана је уз финансијску подршку Министарства одбране Краљевине Норвешке 2010. године, након које је у Србији почело спровођење првог Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност.

Недавно је, 24. марта 2017, у Београду промовисан тематски зборник радова са те конференције. Зборник обухвата чланке о различитим аспектима проблематике родне равноправности, перципираних од стране представника научних, истраживачких, образовних, независних државних институција, али и међународних организација из десет земаља – Немачке, Аустрије, Норвешке, Мађарске, Румуније, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе, Словеније и Србије. Као такав, овај тематски зборник радова представља значајан допринос постојећем фонду научних и стручних знања у области родне равноправности.

Објављени радови садрже преглед савремених трендова у области родне равноправности, наглашавају заједничке изазове и указују на добре праксе и истовремено доприносе наставку заједничке сарадње образовних, научних и експертских институција на националном, регионалном и међународном нивоу. Зборник садржи 24 рада од стране 32 аутора, разврстана у пет тематских целина: 1) Улога институција и организација; 2) Академски приступ; 3) Родни режими; 4) Родна перспектива у мисијама војске; 5) Род и безбедност у земљама Југоисточне Европе.

Припадници Министарства одбране и Војске Србије су, ангажујући се у планирању, организацији и координацији сарадње са Канцеларијом UNDP/SEESAC у Београду и учествујући у активностима у оквиру овог пројекта, показали високу мотивисаност, доказујући тако да су спрем-

Тематски зборник радова са научне конференције „Родна равноправност у систему одбране – достигнућа и перспективе”

ни да се мењају, прихватају позитивне тековине савременог доба и спроводе у пракси политику једнаких могућности.

Стога је евидентно да и у будућности треба наставити реализацију сличних пројеката, али размотрити и друге пројекте који могу да допринесу реформи система одбране, ради повећање њене ефикасности и остварења делотворног утицаја и на друге државе региона.

ЖЕНЕ У ОДЛУЧИВАЊУ О МИРУ И БЕЗБЕДНОСТИ

Повећање учешћа жена у одлучивању на свим нивоима и њихова већа заступљеност и значајнија улога у мировним процесима једна је од кључних области спровођења Резолуције 1325 СБ УН. Чињеница је да су ти процеси ефикаснији уколико у њима учествују и жене и да се ниједан сукоб у све-

ту не може трајно решити уколико се из мировних напора искључи половина популације, а да, истовремено, у фази окончања сукоба, за преговарачким столом обично нема жена или су оне заступљене у веома малом броју. То је недопустива пракса, имајући у виду да се ради и о њиховој будућности, о чему имају право да одлучују равноправно са мушкарцима. Стога је у новом Националном акционом плану посебно указано на потребу да се у дијалог између Београда и Приштине активније и бројније укључе жене, поготово са српске стране, у чијој делегацији тренутно нема ниједне жене. У том смислу, значајно је сагледати и искуства страних земаља, попут Швајцарске и Шпаније.

У вези са наведеним треба истаћи да су, новембра 2014, представници министарстава одбране и оружаних снага четири државе Западног Балкана које су учествовале у пројекту UNDP/SEESAC боравиле у студијској посети Министарству одбране, цивилне заштите и спорта Швајцарске. Циљ те посете био је сагледавање искустава Швајцарске у управљању људским ресурсима и диверзитетом, институционалних механизма, као и практичних импликација концепта једнаких могућности и његовог утицаја на регрутовање и задржавање у служби жена у том министарству и оружаним снагама.

Студијска посета представника механизма родне равноправности држава Западног Балкана Швајцарској

У Швајцарској, регрутацији подлежу лица од 18 до 26 година старости, мушкарци обавезно, а жене, уколико желе, могу да служе војни рок. Пријављивање жена за регрутацију је добровољно, али након потписивања сагласности оне су обавезне да војни рок одслуже. У случају трудноће, могуће је одлагање служења војног рока. У Швајцарској је систем регрутовања промењен 2004. године, сагласно пројекту „Војска 21“. До тада, регрутовање је обављано по кантонима (има их 26), у трајању од једног дана, током којег су војни обвезници пролазили медицински преглед, проверу физичке спремности, са њима је обављан разговор и добијали су распоред служења војног рока. Од 2004. регрутација се обавља у шест регрутних центара и траје два до три дана. С обзиром на то да је служење војног рока за жене добровољно, оне су обавезне да потпишу да прихватају да обављају одређену дужност, при чему имају иста права и обавезе као и мушкарци. Једини изузетак који се односи на жене јесте да оне нису обавезне да плате одређену накнаду, као што је то случај са мушкарцима, уколико не могу да одслуже војни рок у трајању од годину дана.

У оквиру припрема за регрутацију, у кантонима се организује тзв. оријентациони дан (Orientation day). Присуство је обавезно за мушкарце, али не и за жене, које такође добијају позив. Оне се често не усуђују да јавно, у кући или школи, изнесу да су заинтересоване за служење војног рока, па се за њих „оријентациони дан“ посебно организује, будући да имају различита питања од оних која постављају мушкарци. Након тога, организује се тзв. информациони дан, где се будући војници информишу о својим правима и обавезама. Постоји и могућност цивилног служења војног рока, које је, по Уставу, обавезно уколико војни обвезник не испуњава критеријуме за војно служење.

Због регионалног уређења и мултилингвизма, регрутни центри организовани су по критеријуму матерњег језика: четири регрутна центра за немачки, један за француски и један за италијански, а код кантона који су двојезични, војни обвезници се сами опредељују за одговарајући регрутни центар. На годишњем нивоу, у просеку је 250 до 300 жена заинтересовано за добровољно служење војног рока. На пример, 2013. било је 245 жена које су се добровољно јавиле за служење војног рока. Од тог броја 151 жена је прошла регрутацију, а њих 115 завршило је обуку. Уколико не задовоље критеријуме за војно служење, оне се упућују у цивилну заштиту или се искључују. Од укупног броја регрутованих лица, 76,6 одсто проглашено је способним за војску и цивилну заштиту, остали су имали здравствене проблеме, а два одсто није прошло безбедносну проверу. Регрути који не задовоље критеријуме физичке провере упућују се на административне послове, да не би морали да плаћају обавезну накнаду. Обука траје 260 дана. Основна обука траје 128 дана, а остало време предвиђено је за курсеве. Војници напуштају војску најкасније са 34 године старости, док официри остају у служби најкасније до 65. године. Списак лица која напуштају војску доставља се кантонима и они, поводом тога, организују свечаност у знак захвалности и признања.

Жене су интегрисане у оружане снаге Швајцарске од 1995, а од 2004. године доступне су им све дужности, укључујући и борбене позиције, као и сви чиновни, с тим што је за одређене службе потребно испунити строге и специфичне критеријуме. Постоје, наравно, одређени изазови у погледу привлачења кандидата женског пола за специфичне службе, с обзиром на то да, на пример, нема довољно кандидата за обављање послова из области математике, рачунарства, технологије и слично, и то је проблем који се решава на савезном нивоу, јер жене радије одлазе у приватне компаније где су за те послове боље плаћене. Задаци кадровске службе су, између осталог, усмерени на то да јавна управа буде конкурентан послодавац у надметању за запошљавање квалитетнијих кадрова у односу на приватни сектор, и за жене и за мушкарце, да понуди свима једнаке могућности у погледу доступности кључних и осталих управљачких позиција, једнаку накнаду за рад, могућности усклађивања професионалног и приватног живота, као и да ефикасно користи потенцијале мешовитих радних тимова.

Инструменти који се, у функцији достизања тих циљева, користе су следећи: информације (интранет, флајери, брошуре, упутства, нпр. упутство о поступању у случају мобинга, сексуалног злостављања), флексибилно радно време (потребно је имати одређен број радних сати на годишњем нивоу, уз могућност, уколико нема тимског рада и састана-

ка, свакодневног самосталног избора времена доласка на посао и одласка с посла), алтернативни начини обављања посла (рад од куће и слично), финансијска подршка (нпр. накнада за чување деце), одсуства (право на рад са смањеним обимом посла до 20 одсто), едукација и обука.

Курс за полазнике из Подсахарске Африке

Министарство одбране и Војска Србије прихватили су концепт родне равноправности као своје стратешко опредељење и плански спроводе мере за повећање заступљености жена и њихово равноправно учешће у реализацији задатака и мисија Војске Србије, како би, на тај начин, допринели већој ефикасности система одбране и сектора безбедности у целини. У оквиру напора које Министарство одбране Републике Србије, у сарадњи са својим међународним партнерима, улаже у правцу унапређења родне равноправности, у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије одржан је, од 7. до 15. децембра 2016, Курс за обуку инструктора из области родне равноправности за старешине из држава Подсахарске Африке. Курс је поха-

Учесници Курса за обуку инструктора из области родне равноправности

ђало и успешно завршило 15 учесника из Гане, Нигерије, Руанде и Уганде, који ће знања стечена у Републици Србији имплементирати у својим државама, кроз интегрисање родне перспективе у своје националне обуке, укључујући и обуке за учешће у мултинационалним операцијама.

Имајући у виду специфична права и потребе жена у контексту изузетно негативног утицаја оружаних сукоба на жене и девојке, неопходно је снажније залагање за поштовање одредаба међународног права које се односе на права и заштиту жена и девојака, односно предузимање посебних мера са циљем заштите жена и девојака од родно заснованог насиља у оружаним сукобима и по њиховом окончању, у периоду изградње мира.

Курс, акредитован од Савезничке команде за трансформацију НАТО-а, организовала је Канцеларија UNDP/SEESAC

у Београду, у сарадњи са Нордијским центром за род у војним операцијама (NCGM) и Министарством одбране Републике Србије. Инструкторски тим чинили су представници регионалне мреже инструктора за родну равноправност из Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе.

Реализацијом овог курса, регионални пројекат Канцеларије UNDP/SEESAC у Београду под називом „Јачање регионалне сарадње у области увођења родне перспективе у реформу сектора безбедности на Западном Балкану“, имплементиран од марта 2012. до јуна 2016. у министарствима одбране и оружаним снагама Босне и Херцеговине, Македоније, Србије и Црне Горе, доказује у пракси одрживост остварених ефеката, ширећи домет не само ван граница нашег региона, већ и ван европског континента.

Комитет НАТО-а за родне перспективе

Комитет НАТО-а за родне перспективе је саветодавно тело Војног комитета НАТО-а. До 2009. носио је назив Комитет о женама у НАТО снагама (Committee on Women in NATO Forces). Конференције овог тела одржавају се на годишњем нивоу, уз учешће националних представника (делегата и посматрача) из држава чланица НАТО-а, али и представника партнерских држава, чланица Медитеранског дијалога, Истанбулске иницијативе за сарадњу, као и држава са којима НАТО сарађује, али не у оквиру формално успостављеног партнерства (Partners Across the Globe). Имајући у виду да Комитет НАТО-а за родне перспективе остварује сарадњу са међународним организацијама и агенцијама које пружају подршку интеграцији родне перспективе у оружане снаге и војне операције, на тим скуповима учествују, по позиву, и представници међународних организација.

Уобичајена је пракса да се, током годишњих конференција, одржава и посебан састанак на којем учествују само делегати из држава чланица НАТО-а, као и састанак Војног комитета НАТО-а, који показује велико интересовање за питања родне равноправности, а посебно за препоруке формулисане од стране радних група које чине учесници конференције.

Улога и надлежности Комитета НАТО-а за родне перспективе огледају се у следећем: саветује Војни комитет о родним питањима, укључујући спровођење Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација и сродних резолуција; подржава дефинисање и интеграцију родне перспективе у војне операције НАТО-а; прикупља, анализира и дистрибуира релевантне информације које се односе на питања рода из држава чланица НАТО-а и партнерских држава и размењује информације о родним и сродним политикама у оквиру НАТО штаба, у оквиру командне структуре НАТО-а, између чланица НАТО-а и партнерских држава.

Годишње конференције одржавају се са циљем размене искустава и изазова са којима се суочавају оружане снаге у напорима да интегришу начело родне равноправности у своје политике и свакодневну праксу, као и добрих пракси учесника конференције и формулисања препорука у вези са питањима од интереса за НАТО која се односе на родну равноправност и примену Резолуције 1325 и сродних резолуција Савета безбедности Уједињених нација у оружаним

снагама. Наведене препоруке се, уз одговарајућа образложења, износе Војном комитету НАТО-а, ради њиховог доношења и спровођења у пракси у наредном периоду, будући да инклузивност унапређује ефикасност оружаних снага.

С обзиром на то да је Република Србија чланица НАТО програма „Партнерство за мир“ и да је у оквиру свог учешћа у механизму овог програма – Процес планирања и прегледа (Planning and Review Process, PARP) прихватила, између осталог, и партнерски циљ који се односи на родна питања (G-4590 Gender Perspective), учешће представника Министарства одбране Републике Србије на годишњим конференцијама Комитета НАТО-а за родне перспективе доприноси стицању увида у кључна питања родне перспективе у оружаним снагама НАТО-а и држава партнера, сагледавању примера добре праксе, као и размени информација и искустава из области родне равноправности.

На крају, додајмо и то да су у периоду од 2010. до 2016. у МО и ВС реализоване бројне едукативне, информативне и промотивне активности, како би шира јавност била обавештена о доприносу који жене пружају у изградњи мира, заштити жена од дискриминације и родно заснованог насиља, промовисању ненасилног решавања сукоба, људских права и родне равноправности. Посебно истичемо да је, на основу закључака са 5. седнице Колегијума министра одбране, одржане 15. септембра 2016, израђен предлог мера за превенцију сваког облика насиља и дискриминације у организационим саставима МО и ВС и у породицама професионалних припадника ВС достављеног Сектору за људске ресурсе. Додајмо и то да су се МО и ВС прикључили кампањи Координационог тела за родну равноправност о нултој толеранцији према сваком облику насиља, а поготово насиља према женама.

Простора за унапређење примене Резолуције 1325 СБ УН у наредном периоду има много. Свакако да ће, на том путу, искуства Републике Србије, као и добре праксе из страних земаља, у којима је у овом специјалном прилогу било доста речи, бити темељно сагледани и, у складу са потребама и могућностима, ефикасно примењени.

Студија о националним акционим плановима

Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), као највећа регионална безбедносна организација у свету и изузетно важан форум за политички дијалог о питањима из домена политичко-војне, економске, еколошке и људске димензије безбедности, значајну пажњу у свом раду посвећује и примени Резолуције 1325 СБ УН. Сагласно томе, 2014. године израђена је Студија ОЕБС-а о националним акционим плановима за спровођење Резолуције 1325 СБ УН. Израда студије била је иницирана потребом да се сагледа и анализира стање у вези са изградом и спровођењем националних акционих планова и других стратегија за спровођење Резолуције 1325 СБ УН у државама чланицама ОЕБС-а, имајући у виду да су, у то време, у периоду од доношења Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност, 43 земље у свету усвојиле националне акционе планове за њено спровођење. Међу њима је тада био 27 земаља чланица ОЕБС-а.

Неке од њих су, ради спровођења наведене Резолуције, донеле националне стратегије, а не националне акционе

планове. С обзиром на то да не постоји опште прихваћен модел за израду националних акционих планова или других националних стратегија за примену Резолуције 1325 и осталих шест резолуција Савета безбедности УН које се односе на агенду Жене, мир и безбедност (резолуције СБ УН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106 и 2122), обим и садржај израђених докумената разликују се од земље до земље, а исто тако и циљеви и ниво њиховог спровођења. Такође, констатовано је да је примена Резолуције 1325 СБ УН спора.

Да би се то превазишло и унапредило спровођење Резолуције 1325 у државама чланицама ОЕБС-а, Одељење за родну равноправност ОЕБС-а (OSCE Gender Section) и Институт за истраживање мира из Осла заједнички су израдили нацрт Студије о постојећим националним акционим плановима и другим стратегијама за спровођење Резолуције 1325 СБ УН у региону ОЕБС-а. Документ, на општем нивоу, обухвата анализу постојећих националних акционих планова и других стратегија из ове области, примере најбоље праксе и смернице за деловање земаља чланица ОЕБС-а, са посебним фокусом на тзв. четири стуба Резолуције 1325: учешће, превенција, заштита и помоћ и опоравак.

По изради нацрта студије, у Бечу, у Републици Аустрији, одржана је експертска радионица „Студија ОЕБС-а о националним акционим плановима и стратегијама за имплементацију Резолуције 1325 СБ УН“, 4. априла 2014, у организацији ОЕБС-а и Института за истраживање мира из Осла (Peace Research Institute Oslo – PRIO).

Радионица је организована са циљем да се окупе експерти из владиног и невладиног сектора, као и академске

Кампања против насиља над женама у Србији

заједнице, како би разменили мишљења о изазовима и искуствима стеченим у процесу израде, спровођења и праћења примене националних акционих планова и других стратегија за спровођење Резолуције 1325 СБ УН, као и да би размотрили прелиминарне резултате нацрта Студије о постојећим националним акционим плановима и другим стратегијама за спровођење Резолуције 1325 СБ УН у региону ОЕБС-а и допринели унапређењу садржаја наведеног документа.

Документ је дограђен и усаглашен са добијеним примедбама и сугестијама и, пре свега, има за циљ да понуди смернице земаљама чланицама ОЕБС-а које намеравају да израде или ревидирају своје националне акционе планове. Налази истраживања спроведеног током израде ове студије указују да основне разлоге за спори напредак у примени Резолуције 1325 и сродних резолуција СБ УН, између осталог, представљају недостатак капацитета и посвећености укључених актера, као и недовољно опредељивање средстава. ■